СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

20 октобар

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

НЕДЕЉНИ ЛИСТ НАРОДНОГ ФРОНТА БЕОГРАДА

БРОЈ 127 ГОД IV | ИЗЛАЗИ СВАКОГ ПЕТКА | БЕОГРАД, 1 МАЈА 1947 | ВЛАЈКОВИЋЕВА 8, ТЕЛ. 23-003 и 20-443 | ЦЕНА БРОЈУ 3 ДИН.

ГОВОР МАРШАЛА ТИТА О ПЕТОГОДИШЊЕМ ПЛАНУ

На заједничкој седници Савезног већа и Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, од 26 марта о. г., претседник Министарског савета маршал Југославије Јосип Броз Тито одржао је о предлогу Закона о петогодишњем плану развитка народне привреде Федеративне Народне Републике Југославије у годинама 1947-1951 следећи говор:

Другови народни посланици,

Пред Народном скупштином Савезна влада излази са петогодишњим планом о индустријализацији и електрификацији наше земље. Тај план је плод вишемјесечног, темељитог и упорног рада наших привредних органа, наше Планске комисије.

Планска привреда и њезин успјех су, разумије се, нераздвојно везани са новим друштвеним уређењем у новој Југославији. Без таквог уређења, без прелаза средстава за производњу из приватне у друштвену својину, без нове демократије, истински народне демократије била би таква планска привреда немогућа. Код нас је она могућа према томе и због тога што је индустрија, што су радници и основна богатства земље у рукама народа. Због тога држава може и мора да утиче и на приватни сектор привреде, због тога и приватни сектор привреде мора бити укључен у општу планску привреду.

Такав начин привреде има, разумије се, велику предност пред капиталистичком привредом, која је стално бремена свим могућим кризама. У капиталистичкој привреди основни регулатор производње јесте профит власника средстава за производњу то јест капиталисте. Код тога игра велику улогу потражња. Чим ту настаје застој долази до тешких криза, криза због обиља. У социјалистичкој привреди, као што је у СССР-у такве су кризе немогуће. Код нас у општенародној привреди, гдје се производи за потребе људи, а не за профит такве су кризе немогуће. Путем статистике брине се држава да потребе буду не само подмирене, већ повећана продукција постаје непрекидан стимул за повећање благостања појединаца и цијеле заједнице.

Наш петогодишњи план од огромне је важности за даљњи свестрани развитак наше земље. Он изгледа на први поглед врло тешко остварљив за оне који су навикли на старе норме и форме у раду, за оне који су навикли да гледају како страни капиталисти искориштавају добра наше земље, за оне који не вјерују да се народи Југославије могу, углавном, властитом снагом подигнути из досадашње заосталости. Али досадашњим искуством, у кратком периоду послератне изградње, наши су народи показали такву стваралачку снагу и постигли тако велике резултате да то претставља пуну гарантију да смо ми кадри остварити и теже задаће но што је овај петогодишњи план. (Бурно одобравање)

Шта нас присиљава да ми морамо електрифицирати и индустријализирати нашу земљу? Прво, наша је земља у току овога рата тако страшно пострадала да је просто немогућа потпуна обнова и изградња без снажне властите индустрије. Немогуће је и за дуги низ година извршити обнову и изградњу само са куповањем и довозом потребних машина из иностранства, јер би то изискивало скоро немогућа финансиска средства и наша би земља потпуно пала под економску, а самим тим и политичку зависност капиталистичких земаља. Друго, стара Југославија била је у полу-колонијалном положају. Била је обичан објект за израбљивање капиталиста из многих земаља. Бивши корумпирани властодршци Југославије, на челу са краљем, дијелили су концесије, дијелили су народно добро у бесцење разним иностраним капиталистима, али су при томе они лично ипак добро зарађивали, а држава, народ постајао је због тога све сиромашнији.

Погледајмо само како је изгледала стара Југославија економски: у Југославији су до рата имали своје концесије капиталисти Њемачке, Аустрије, Мађарске, Енглеске, Шведске, Француске, Белгије, Швицарске, Америке, Италије, Чешке, Холандије и тако даље. Дакле не само из читаве Европе већ и преко Океана положили су капиталисти своју руку на наше народно богатство, и то кривњом бивших протународних властодржаца, па и кривњом разних старих политичара, који су сада нашли за потребно да буду у опозицији против нове Југославије и воле да нам предбацују како ми не знамо управљати и тако даље. А ја могу казати, да, ако не би били ни учинили ништа друго, него што смо ослободили нашу дивну земљу од израбљивања из иностранства, учинили смо више за народ, него сви ти надриполитичари за вријеме читавог живота. (Дуготрајан аплауз).

Треће, инострани капиталисте улагали су свој капитал у нашој земљи тако да им је он доносио огромне профите. Ми имамо тачне податке о томе да је у већини случајева премашена добит за неколико пута од инвестираног капитала. Начин на који су страни капиталисти код нас газдовали то им је врло лако омогућио. На пример, бакарна руда из Борских рудника није се код нас прерађивала у бакар већ је извожена у Француску, а ми смо морали онда врло скупо куповати готов бакар од Француза. Даље, у бакарној руди из Бора, као што је познато, има прилично злата и то се злато у бакарној руди несметано извозило у Француску и тамо је дестилацијом вађено. Вредност тога злата, које је извезено достиже вредност уложеног капитала, а бакарна руда добивена бадава, што претставља огромну добит за француске капиталисте а за наше народе огромну штету.

Исти је случај и са оловним и цинковим рудницима у Трепчи гдје има и много сребра. И ту је добит већ далеко премашила инвестирани капитал.

Узмимо такођер као примјер нафту. Зашто у Југославији није била скоро ништа развијена индустрија и добивање властите нафте, зар ваљда нису знали инострани капиталисте да у њедрима наше земље има немало нафте? Разумије се да су знали. Али, Шел и Стандарт Оил, који су имали монопол на нафту, петролеј и бензин у нашој земљи чинили су све да би одржали код нас високе цијене нафти, петролеју, бензину и тако даље, које су увозили из својих и разних других земаља. Не само то да нису хтјели сами откривати код нас изворе нафте, већ су и врло успјешно, преко разних корумпираних министара бивших режима, па и преко саме краљевске породице онемогућавали да се код нас уопште добива нафта и ако су се знала тачно налазишта нафте.

Даље, текстилна индустрија, која је код нас такођер била већим дијелом у рукама иностранаца, такођер је уносила велике добити али не у нашу корист. Инострани капиталисти градили су код нас само ткачнице али не и предионице. Предионице су имали у својим земљама, а готову прећу онда продавали фабрикама у нашој земљи по врло високим цијенама и на тај начин правили ту индустрију код нас зависном од иностранства. Исти је случај и са електричним централама, које су биле такођер све у туђим рукама и доносиле велику добит иностранцима. И те централе код нас биле су зависне од иностранства, јер су се стројеви и дијелови стројева морали набављати из земаља чији је капитал имао у рукама те електричне централе.

Исто тако стоји ствар, ако не још и горе, са разним рудницима који су такођер били углавном у рукама страних капиталиста. У тим рудницима је вршено такозвано пљачкашко газдовање. Страни капиталисти нијесу се бринули о техничком усавршавању тих рудника, о осигурању од несрећа и тако даље. Они су се бринули само о томе да радници уз невјероватно мизерну надницу својим властитим рукама ископају чим више угља и разне руде.

Дакле, најбездушнији облик израбљивања наших радника и пљачкање богатих њедра наше земље.

Могао бих набрајати много и много сличних примјера, али ја мислим да је то довољно па да се види због чега је наша земља била тако сиромашна, због тога да се види колико је била потребна, праведна и корисна национализација свих предузећа код нас, због тога да се види колико је потребна и неопходна индустријализација наше земље. У исто вријеме то доказује колико је тежак злочин бивших управљача Југославије који су на тако видан начин упропаштавали нашу земљу, продавајући народна богатства у бесцење туђину.

У нашем петогодишњем плану вођено је рачуна не само о свим гранама производње, осим индустрије и о занатству и сељаштву. Код нашег занатства постојала је бојазан да ће се занатство ликвидирати као такво са петогодишњим планом и појачаном индустријализацијом. Та бојазан је сувишна. Ако ми досада нијесмо могли посветити занатству потребну пажњу, снабдјети га са довољном количином сировина и алата, то је разлог томе био тај што нисмо могли; а не што не би хтјели. Требало је са највећом брзином обнављати разорену индустрију и исту снабдјевати са потребним сировинама којих је код нас још увијек сувише мало. Требало је на брзину снабдјети наше становништво града и села најнужнијим индустријским производима широке потребе и тако даље. Али ја нећу оспоравати да није код многих наших људи, руководећих људи, постојало неразумјевање за потребе занатства. Но не само то, постоји још данас код неких људи мишљење да је занатство одживило своје, да оно данас више није потребно када стварамо јачу индустрију, да оно као приватни сектор производње смета правилном развитку друштвене, социјалистичке производње, која је код нас добила тај карактер услијед прелаза главних средстава производње из приватне у општу народну, друштвену својину. То је скроз погрешно. Нама је занатство потребно и корисно. У многим гранама наша индустрија још дуго неће задовољити све потребе наших народа, а неке гране се још данас уопште не могу замјенити индустријом. Даље, наше је занатство квалитативно на високом степену и ми ћемо због специфичности неких грана нашег занатства исто помагати, а не кочити да се даље гаји и развија. Не занемаривање и укидање занатства, већ његово укључивање у наш општи привредни план, његово помагање, његово организовање у производне задруге, да би чим корисније послужило општем привредном развитку наше земље — то је наша политика у погледу занатства и тога треба да се сваки држи.

Наше сељаштво и петогодишњи план.

1) У нашем петогодишњем плану говори се о прелазу од екстензивне пољопривреде ка интензивној. Другим ријечима треба повећати плодност земље и побољшати начин обраде. Треба повећати количину добијених плодова са исте површине и побољшати квалитет пољопривредних плодова. А како ћемо то ми постигнути? Разумије се да не на стари начин обраде, како то проповједају разни назови доброчинитељи сељаштва, који се боре из демагошких и разних других разлога против индустријализације наше земље, говорећи при томе да се са индустријализацијом занемарује наше сељаштво. Те су тврдње врло плитке, нелогичне и чудноване и сваком сељаку. Да би могли помоћи нашим сељацима унапредити пољопривреду ми морамо имати потребну индустрију која ће производити умјетно гнојиво, пољопривредне машине и алате. А да би могли имати такве фабрике које ће производити умјетно гнојиво, пољопривредне машине и алате, ми морамо најприје створити тешку металну индустрију, која ће израђивати фабрике за пољопривредне потребе. Ми морамо, даље, рационализирати наше руднике угља, жељеза и других руда, којима ће се снабдјевати љеваонице, односно тешка индустрија и тако даље. Једном ријечју без индустријализације и електрификације не може се ништа постигнути од тога што смо горе навели. Индустријализација наше земље нераздвојно је везана са потребама нашег сељаштва, које претставља велику већину наших народа. Индустријализација наше земље, према томе, није сама себи циљ, већ она ће служити повећању благостања свих слојева народа, а у првом реду радника и сељака. Она је предуслов за остварење бољег живота наших радника, наших сељака, наше народне интелигенције, наших радних грађана.

За нашу пољопривреду ми морамо према плану имати у 1951 години неколико хиљада трактора више но што имамо данас, да сељаци могу обрадити земљу. А гдје ћемо их узети? Разумије се морамо их израдити у новим фабрикама. Ми морамо 1951 године имати преко два пута више тракторских плугова но што имамо данас, око 240.000 спрежних плугова више но што имамо данас, преко 60.000 више сејачица, више преко 2.500 жетелица, више око 8.000 самовезачица, више око 220 комбајна, више око 7.000 косилица, више око 7.000 вршилица, више око 14.000 тријера, више око 70.000 сјечкалица и тако даље. Према томе се види колико огромни значај има петогодишњи план за наше сељаштво, из тога се види да нам је потребно много фабрика, много челика, много бољих рудника и тако даље. Из тога се види колико је неоснована и лажна пропа-

(Наставак на другој страни)

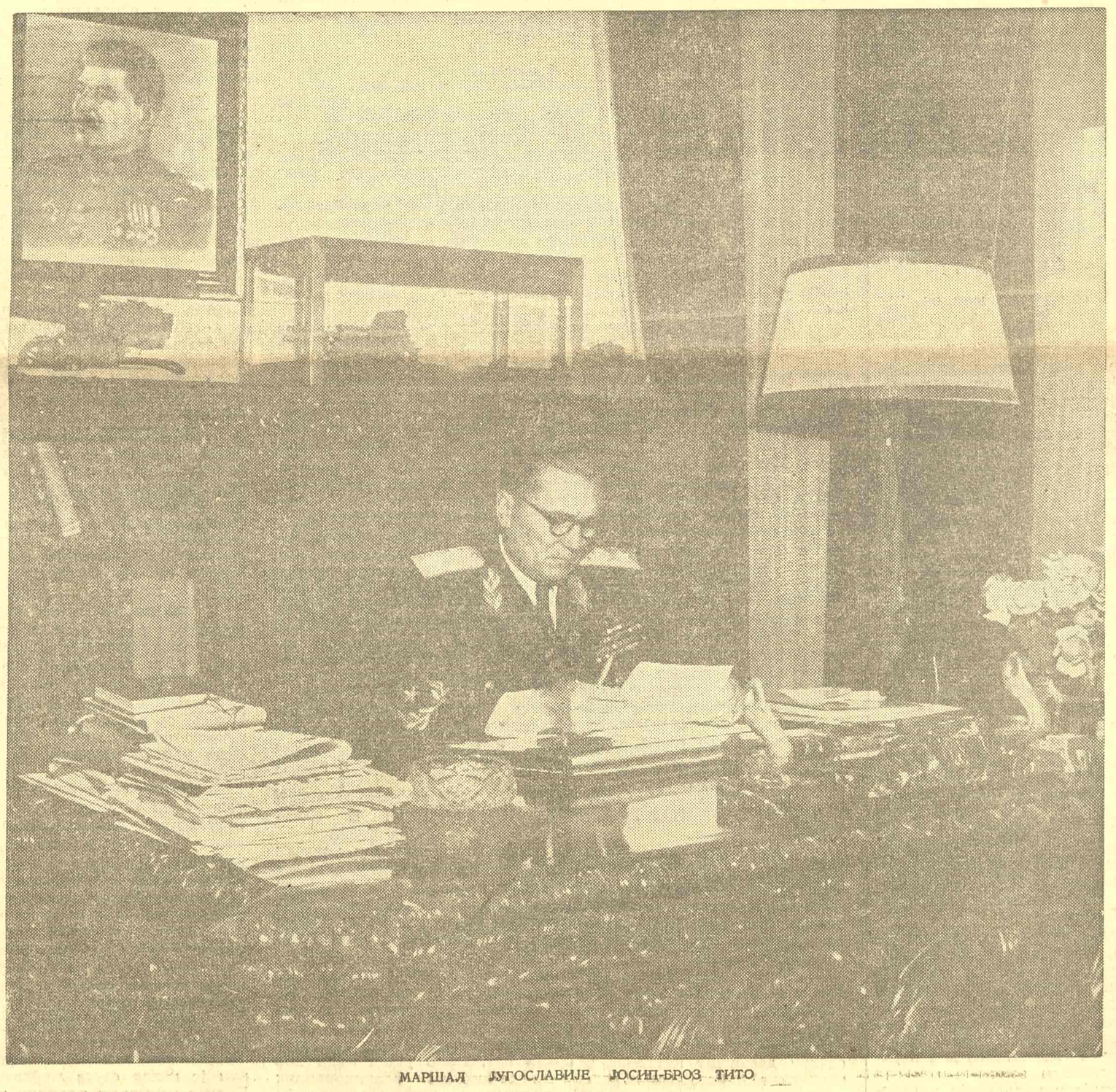

МАРШАЛ ЈУГОСЛАВИЈЕ ЈОСИП-БРОЗ ТИТО

Први мај 1947

(Наставак са прве стране)

ганда разних назови пријатеља сељака, који нас оптужују да не водимо бригу о сељацима. Могу да кажем овдје, да та господа не би никада могла учинити то за сељака што ћемо учинити ми са остварењем петогодишњег плана. (Бурно одобравање и аплауз).

Према томе, они елементи у нашој земљи, који су против индустријализације наше земље у суштини су против благостања народа. Они су против сељака, против радника, против народа уопште па ма како они маскирали своју борбу против индустријализације.

Даље, разни реакционарни елементи покушаваће да ометају на разне начине остварење плана. Ти елементи неће да признају да је у овом кратком периоду после рата нова Југославија показала огромну животну снагу. Сваком је познато да је Југославија највише пострадала, па ипак може ли ико данас оспорити да смо ми кроз овај период постигли такве резултате у обнови каквих није постигла ни једна земља у Европи, која је била окупирана или нападана од фашистичких сила. То нам признају чак и наши противници у иностранству. Тим глупље и јадније испадају они реакционарни елементи под нас, који стално брбљају о томе да Југославија не може економски просперирати без ослонца на америчке и енглеске капиталисте, да наша земља неће моћи привредно напредовати ако се ми економски и политички не потчинимо англо-саксонским силама. Та реакционарна клика говори, разуме се, оно што прижељкује. Она се весели помоћи коју ће добити грчка и турска реакција од Америке и тако даље. Та реакционарна клика, била она из Београда или из Загреба, из Љубљане или Сарајева, стално бунца, разуме се у своме ужем кругу, о скором економском и политичком краху, о скорој промјени власти код нас и тако даље. Разуме се да ће та господа морати чекати узалуд, до свога жалосног свршетка о некој промјени код нас. Таква бунцања не треба узимати озбиљно, јер тиме та господа тјеше сама себе, крате си вријеме, односно, то им је једини посао кога они данас раде и разуме се и тај посао није без ризика, јер је он протународан, непријатељски у новој Југославији.

Скоро исто тако је за осуду малодушност и невјеровање у наше властите снаге и кукање због тешкоћа при остварењу нашег петогодишњег плана. Да, ми ћемо имати доста тешкоћа при остварењу овога плана, али ми морамо издржати све тешкоће и савладати их, јер ће нас то брзо довести циљу коме тежи сваки наш честит грађанин, а то је, срећнија и боља будућност народа наше земље. Ја сам дубоко увјерен да ћемо ми савладати све тешкоће које стоје пред нама при остварењу овог петогодишњег плана. У то су увјерени сви они који непоколебљиво вјерују у стваралачку снагу наших народа, наших радника, наших сељака, наше славне омладине, наше народне интелигенције, наших радних грађана. Да ћемо то све постигнути гарантија нам је то што смо постигли до сада у невјероватно кратком периоду и са врло оскудним средствима. (Бурно одобравање).

Има мудријаша, који у вези са планском пољопривредом говоре да је то повреда приватне својине и приватне иницијативе. Ови мудријани иду и даље, они говоре да су то почеци укидања приватне својине уопште односно припрема за укидање приватне својине. Ово је обично брбљање, које нема никакве основе, али има тенденцију да се унесе забуна у сељачке масе и невјеровање у Устав и врховну државну управу.

Да, ми хоћемо да спроводимо планску пољопривреду, јер је то у интересу не само заједнице као цјелине, већ и самих сељака.

Ако данас врховне државне власти у нашој земљи раде упорно на томе да створе реалне планове за наше рударство, за нашу електрификацију, за нашу индустријализацију уопште, за планску расподјелу сировина, за планску расподјелу готових индустриских производа и тако даље, онда је, разуме се, исто тако важно и потребно да се врховна државна власт брине и о планској пољопривреди. Било би веома штетно и просто немогуће допустити, да ми не примјенимо у пољопривреди сличне планске методе као и у осталој привреди. Држава се мора бринути да сељаци имају обезбијеђено сваковрсно сјемење доброга квалитета, а да би то било могуће потребан је план, потребно је знати која количина и каквог је сјемења гдје потребно сељацима. Да би се подигла наша народна пољопривреда на виши степен, са екстензивног на интензивни начин обраде потребан је план. Потребно је знати колико ће гдје бити потребно пољопривредних машина — трактора, колико ће гдје бити потребно умјетног гнојива и тако даље. Држава се мора бринути за прехрану цјелокупног становништва земље и према томе ни врховним ни нижим органима власти није свеједно како ће сељаци сијати, колико и шта ће сијати и гдје ће шта сијати. Према томе потребан је план сјетве. Потребно је стручно руководство и савјети. Даље, у истом циљу, прехране цјелокупног становништва земље, у циљу стварања извјесне резерве за случај елементарних несрећа итд., држава се мора бринути за правилну и целисходну расподјелу жетвених приноса, мора плански извршити откуп житарица и индустриских биљака. Према томе, нема ни говора о било каквом укидању приватне својине, већ планско господарење и у пољопривреди. То нам налажу интереси наше опште народне заједнице и интереси самих сељака. Том императиву мора се сваки покорити. Свако друго тумачење има антинародни, непријатељски карактер којим се хоће ометати брзи развитак наше земље.

Шта даје индустријализација наше земље нашој радничкој класи?

Већ самим тим што су код нас средства за производњу прешла из приватне у друштвену својину, што је производња добила нови карактер, то јест производња за потребе народа, наше опште народне заједнице, а не за профит, не за стицање богатства појединаца, другим ријечима са капиталистичког начина производње на социјалистички, већ самим тим код нас је престала свака опасност беспослице за радничку класу. Престала је она опасност, која је својствена капиталистичким земљама, у којима је беспослица хронична и само се у највишим конјунктурним периодима смањује, али не и ликвидира, која је у старој предратној Југославији тако тешко погађала наше раднике. Са индустријализацијом наше земље омогућити ће се да стотине хиљада сиромашних грађана и беземљених сељака нађу зараде и на тај начин спријечи да се наш сиромашни свијет потуца у туђини, остављајући своју земљу ради тражења зараде. Према томе, индустријализација наше земље претставља врло важан фактор у рјешавању овог тешког социјалног проблема.

Даље, индустријализација земље, увођење планске привреде уопће у новој Југославији значи сигурно и непосредно побољшање животног стандарда наших народа; наших радника, наших сељака, наших грађана уопште. Док је у капиталистичким земљама национализација у индустрији и повећавање продуктивности рада права несрећа за радничку класу, јер хиперпродукција лишава једног великог дјела радника зараде, јер производи за профит — отуда бацање у воду или паљење огромних количина животних намирница, док у исто вријеме радне масе гладују, код нас ће то бити обратно, то ће само убрзати благостање наших народа.

Ми ћемо имати доста великих тешкоћа при остварењу петогодишњег плана. Тих тешкоћа ми морамо бити свијесни и учинити све да их савладамо.

Прво, ми ћемо морати учинити највеће напоре да створимо потребне стручне кадрове и одговарајућу радну снагу за нашу индустрију и привреду уопће, која ће се према плану силно развити. У току ових пет година наша ће индустрија требати нових 170.000 индустриских радника, који морају да се упознају са савременим процесом производње. Значи двоструко више но што имамо данас. Даље, за ових пет година наша ће привреда требати близу 60.000 средњих стручних кадрова, то значи близу седам пута више но што имамо данас. Са факултетском спремом требаћемо 20.000 више но што имамо данас. Створити те кадрове то је врло тешка задаћа, али је ми морамо савладати.

Осим тога имати ћемо вјероватно и разне ваљске тешкоће код набавки потребних машина. Али те ћемо тешкоће најлакше савладати тако ако ћемо ми на време извршавати све наше обавезе према иностранству у вези са петогодишњим планом.

Даље, у привреди ће бити потребна крајња будност против разних штеточина, који би покушали ометати остварење петогодишњег плана. Према њима је потребна не само највећа будност, но и највећа строгост, ако се такви појаве.

Не мање је важна борба против сваке малодушности и колебљивости пред разним тешкоћама. Таквих и сличних тешкоћа ће бити али их ми морамо савладати и савладати ћемо их.

Исто тако морам подвући да код планске привреде, код спровођења петогодишњег плана, за успјех привредног развитка, за успјех остварења петогодишњег плана претставља велику опасност сваки партикуларизам, сваки локални патриотизам. Било би штетно и опасно ако би се избјегавала тачна евиденција свих материјалних средстава, која су потребна за правилну расподјелу и правилно одвијање плана.

Даље, било би врло штетно за спровођење плана ако се не би имало разумевање за правилну расподјелу кадрова разних инжењера, средњих стручних кадрова и квалификованих радника. Код тога је исто тако опасан централизам као и партикуларизам, ако се гледа сувише ускогрудо. Ово говорим због досадашњег искуства и подвлачим да се морамо убудуће тога строго чувати ако хоћемо успјешно остварити наш петогодишњи план.

Остварење овог петогодишњег плана потпуно ће преобразити нашу земљу. То значи да ће наша земља постати не само много богатија материјалним добрима, него ће та материјална добра омогућити брзи културни развитак. Имати ћемо не само много више разних фабрика, рудника, жељезница, разних машина, добрих комуникација, разне стоке и животних намирница, већ ћемо имати много више разних школа, средњих и високих, разних научних установа и обновљених села и градова и тако даље. Створити ће се уједно услови за даљи даљи свестрани развитак. Силно ће порасти благостање народа. Већ при крају пете године оствареног плана општи народни доходак силно ће се повећати. У односу на 1939 годину изгледати ће по прилици овако: Општи народни доходак 1939: 132 милијарде, 1951: 235 милијарди или 193 од сто. Даље, вриједност укупне материјалне производње била је 1939 године 203 милијарде, 1951 биће 366,6 милијарди или 180 од сто.

Мислим да није потребно да ја износим подробније било какве цифре или у процентима што ће се и колико чега створити за ових пет година. О томе ће говорити остали другови, а да то је и у петогодишњем плану, само бих хтио још једанпута подвући огромну важност овог нашег подухвата за наше народе. Као што нема без остварења тога плана, без индустријализације наше земље, благостања нашим народима, тако без остварења тога плана нема базе наше економске и политичке независности и због тога сматрам да је дужност сваког грађанина наше земље да да све од себе за остварење задаћа, које се постављају пред нас у вези са петогодишњим планом.

Свјесни свих тешкоћа које стоје пред нама ми смо дубоко увјерени да ћемо уз помоћ свих народних снага остварити то што нас води на бољој и срећнијој будућности. (Пуготрајно и бурно одобравање).

Проглас Централног комитета Комунистичке партије Југославије

НАРОДИ ЈУГОСЛАВИЈЕ!

Опет су дошли велики дани ваше историје.

После ваше херојске борбе против фашистичких окупатора и њихових помагача, која је у читавом свету постала пример како се бори за слободу и независност, после огромних успеха у обнови земље, ви се лаћате величанственог дела изградње нове Југославије — остварења Првог петогодишњег плана.

Велика битка за остварење Петогодишњег плана, која је већ отпочела у свим крајевима Југославије — од најразвијенијих центара до најзабаченијих засеока — одвија се и одвијаће се у условима упорне борбе демократских и мирољубивих снага човечанства против агресивних империјалистичких клика које предводе амерички империјалисти и које би хтеле да изазову рат, помогну обнову немачког империјализма и остваре светско господство.

Те исте империјалистичке клике нанеле су неправде Југославији на конференцији у Паризу, оне покушавају да закину оправдане захтеве Југославије у мировном уговору с Немачком и Аустријом, оне изазивају грађански рат у Грчкој да би њоме загосподариле, оне помажу по читавом свету реакционарне — фашистичке и полуфашистичке — организације и режиме.

Али Југославија има, истовремено, верне савезнике. Пре и изнад свега, она има за савезника моћни, братски Совјетски Савез, с којим је исковала нераскидиве везе у току рата, који су на живот и смрт водили против фашистичких завојевача и народи СССР-а и народи Југославије. Она, даље, има као верне савезнике братске земље — Републику Пољску, Републику Чехословачку, Народну Републику Албанију, Народну Републику Бугарску. Она има многобројне пријатеље у већини земаља света. Показало се да Југославија и у миру — као и у рату — може наћи свестрану несебичну помоћ и подршку, у њеним националним захтевима, код Совјетског Савеза, код великог Стаљина. И најзад: Југославија је у рату била пример како се, у наше време, мала земља, упркос издаји владајућих клика, може с успехом одупрети империјалистичким завојевачима, а у миру је пример мале земље која је остварила потпуну независност и изграђује нов живот и нову демократију, — баш због тога она ужива подршку и симпатије свих угњетених народа, а и демократских снага у самим империјалистичким земљама.

У таквим условима, остварење Првог петогодишњег плана значиће КОНАЧНУ ПОБЕДУ народа Југославије у њиховој борби за независност, за слободни унутрашњи развитак. Та победа ће још више подићи улогу и углед Југославије у свету и показати свим народима који стењу под империјалистичким јармом и које империјалисти угрожавају — како је једна мала земља успела да очува своју независност и изгради срећни живот слободних људи и срећну заједницу слободних и равноправних народа.

РАДНИЦИ, СЕЉАЦИ, ИНТЕЛИГЕНЦИЈО, ОМЛАДИНО И ЖЕНЕ, ГРАЂАНИ! ВОЈНИЦИ, ПОДОФИЦИРИ И ОФИЦИРИ!

Ове године дочекује наша земља општенародни празник Први мај у знаку великих победа на привредном пољу, у знаку одлучујућих борби за остварење Првог петогодишњег плана, за изградњу независне Југославије, изградњу темеља новог друштва у коме неће бити експлоатације и беде, темеља на којима ће израсти и нова народна култура и благостање и срећан живот радних људи.

Наша земља се све више претвара у праву кошницу радних и стваралачком раду преданих људи. Милиони грађана Федеративне Народне Републике Југославије латили су се свесрдно посла да обнове ратом разорени живот, и не само да га обнове — него и да изграде један бољи и лепши и да своју славну домовину претворе у прави врт. Само један мали део нерадника и остатака поражених издајничких, реакционарних и експлоататорских група стоји пострани и покушава испотаје, по налогу из иностранства, да омете величанствени рад милиона на преображају Југославије из заостале и зависне, у напредну и независну земљу. Али ће и те остатке, у колико се појединци не одрекну свог противнародног, издајничког посла и не уклопе у рад читаве друштвене заједнице, достићи срамна судбина свих оних који су устали против народа и народних интереса — они ће бити прегажени и одбачени као туђа и неприродна ствар која с народним животом нема више никакве везе и која само смета његовом развитку. Народне масе и народне организације морају још будније пратити рад ових непријатеља, чувати народно добро од њих и старати се свим силама да они не би на било који начин омели рад на величанственом делу које пред нама стоји.

У борби за остварење Првог петогодишњег плана потребно је уложити огромне напоре — потребно је још више повећати радну дисциплину, развити свестрану штедњу и бригу око материјала, далеко више подићи продуктивност рада и на све могуће начине снижавати трошкове производње. Потребно је повећати и побољшати засејане површине, неумољиво се борити за остварење планова сетве и откупа, сузбити све шпекулантске тежње које се јављају код једног дела богатих слојева на селу. На тај начин ће се остварити да пољопривреда уредно снабдева град и индустрију, а да сељаци добију продукте од индустрије. Тако ће се учврстити јединство наше привреде и онемогућити сви покушаји слабљења или успоравања развитка ове или оне привредне области.

ГРАЂАНИ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ!

На овогодишњи празник Првог маја ви отварате нову, величанствену страницу историје народа Југославије, најлепшу и најславнију после херојске Народноослободилачке борбе — ви отпочињете битку за остварење Првог петогодишњег плана изградње нове Југославије.

Остварење Првог петогодишњег плана ће донети привредну независност нашој домовини. Југославија ће после тога моћи у свим основним привредним гранама да се сама развија, не зависећи од иностранства. Народи Југославије неће морати да се одричу никаквих својих богатстава да би дошли до машина, прерађевина итд. Они ће ући у период благостања и свестраног искоришћавања неисцрпних богатстава земље.

Остварење Првог петогодишњег плана даће све услове да у нашој земљи нестане сваке беде и немаштине. Остварење Првог петогодишњег плана не значи само остварење благостања широких народних маса, него и изградњу новог друштва, учвршћење и победу таквих друштвених односа на основи којих ће се моћи у даљем развитку укинути свака експлоатација и остварити потпуно јединство свих друштвених слојева.

Остварење Првог петогодишњег плана ће до краја економски повезати све земље Југославије, то ће бити економска основа неразоривог братства и јединства народа Југославије.

Остварење Првог петогодишњег плана омогућиће народима Југославије да изграђују нову културу, која ће бити њихова својина и у чијем стварању ће учествовати најшире масе.

Остварење Првог петогодишњег плана измениће лице наше земље, измениће душе наших људи. Наша земља ће постати напредна и срећна, наши људи ће још више волети своју слободну земљу и с још више елана се борити за велике идеале напредног човечанства — за демократију, мир и равноправност народа.

РАДНИЦИ И РАДНИЦЕ! Дајте земљи више угља и руда! Дајте масама више текстила! Више грађевинског материјала за подизање нових предузећа и нових станбених зграда! Више пољопривредних машина и алата, више робе за наше село! Више обуће, одеће и животних намирница за широке масе! Свестрано развијајте ударништво у раду и новаторство у производњи! Штедите на сваком кораку материјал, непрестано подижите продуктивност рада, смањујте трошкове производње! Борите се против ленчуга и нерадника, против свих који ометају напредовање производње!

Борите се за остварење Петогодишњег плана, за срећну будућност радничке класе и свих трудбеника наше земље!

СЕЉАЦИ И СЕЉАНКЕ! Засејте сваку стопу зиратне земље! Дајте домовини више пшенице, више кукуруза, више житарица свих врста! Дајте више дувана и других индустриских биљака! Више воћа и поврћа, више меса и млечних производа! Борите се против оних који из себичних разлога избегавају да изврше обавезе према држави и читавом народу, против свих оних који покушавају да одвоје сељаке од радника, село од града!

Не штедите снаге у борби за извршење Петогодишњег плана који ће селу дати све што му треба — машине, алат, јевтину робу у довољним количинама и просвету и културу!

ОМЛАДИНО ЈУГОСЛАВИЈЕ! Буди и убудуће у првим редовима борбе за изградњу земље, за остварење Првог петогодишњег плана! Буди поносна што си у читавом свету постала пример оданости домовини, а у својој домовини пример пожртвованог рада и прегалаштва!

Петогодишњи план ће остварити све услове за срећан живот младих, за светлу будућност нових поколења. Омладино Југославије, бори се за његово остварење, бори се и отсада, као и досада, да будеш прва на раду, прва у борби за ствар народа и домовине!

ЖЕНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ! Прионите на посао око остварења Петогодишњег плана, око остварења срећног живота и ведре будућности за мајке и децу! Покажите и сада, као и у рату, да вам је изнад свега љубав према домовини и њеном напретку! Будите неуморни радници и борци за остварење Петогодишњег плана, за остварење срећне будућности народа Југославије!

ГРАЂАНИ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ! Напред, у борбу за остварење Првог петогодишњег плана, за изградњу независне и срећне Југославије, братске заједнице равноправних народа!

Живео Први мај, празник међународне борбе за мир и демократију!

Живела борба народа за учвршћење мира!

Живео наш велики савезник братски Совјетски Савез!

Живео генијални вођа напредног човечанства у борби за мир и демократију генералисимус друг Стаљин!

Живело братство и јединство словенских народа!

Живеле братске савезничке земље — Република Пољска, Република Чехословачка и Народна Република Бугарска!

Живео наш верни савезник у рату и миру Народна Република Албанија!

Живела херојска Комунистичка партија Југославије, организатор и руководилац народа у борби против окупатора у рату и организатор и руководилац борбе за изградњу бољег и срећнијег живота у миру!

Живео Народни фронт Југославије, моћно оружје народа Југославије у њиховој борби за народну власт и изградњу земље!

Живели херојски народи Југославије и њихова борба за независност и изградњу срећног живота!

ЦЕНТРАЛНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Народима Федеративне Народне Републике Југославије

Велики дан борбе радног народа у целом свету — Први мај славиће народи Федеративне Народне Републике Југославије ове године први пут у планском изграђивању свог привредног и културног живота, у знаку борбе за успешно спровођење Првог петогодишњег плана.

Прошле су тек непуне две године од коначног ослобођења земље, од коначне победе над туђинским фашистичким освајачима и њиховим домаћим издајничким слугама, од славне народне победе над фашизмом и реакцијом. На дан Првог маја 1945 године још није био ослобођен Загреб и још су вођене борбе за ослобођење северозападног дела Југославије. Непријатељ и његови помагачи оставили су земљу разорену, опустошену и опљачкану. Па ипак, ми смо успели да у том кратком раздобљу од две године подигнемо из рушевина наше фабрике, руднике, железнице и путеве и да у најважнијим привредним гранама крајем 1946 достигнемо висину предратне производње, а у неким гранама и да је премашимо.

Како је било могуће постићи тај успех, који чини да Југославија предњачи у мирној обнови и изградњи, као што је предњачила у ослободилачкој борби?

То је било могуће због тога што су наши народи од првог дана ослободилачког рата водили одлучну и доследну борбу не само против страних фашистичких окупатора, него и против издајничке домаће реакције, што су се борили не само за уништење спољњег непријатеља него и за ликвидацију једне лоше државне организације и неправедног политичког и друштвеног поретка, а за остварење новог истински демократског поретка. То је било могуће зато што су наши народи још у почетку борбе поставили у народноослободилачким одборима основу нове, народне власти, што су у самом току рата, поред своје нове војне силе изграђивали и нови уставни поредак.

Са добијеном победом у рату, плодови народне борбе остали су чврсто у рукама радног народа и Југославија је из рата изишла као потпуно нова, народна држава, као демократија новог типа, способна да се одмах свом снагом баци на даље изграђивање државе и на обнову привреде. Успех у обнови био је могућ јер су народи Југославије изашли из рата истински слободни и независни, као чврста заједница братски уједињених народа и јер су радне масе, окупљене у општенародној организацији Народног фронта, остале и на великом послу мирне изградње уједињене како су то биле у оружаној борби. Успех је био могућ зато што је ослобођење наших народа њихово, сопствено дело, што су са власти отстрањени експлоататори.

За такву своју народну државу, за такав нов праведни економски и друштвени поредак, радне масе развиле су невиђен радни полет и хероизам, свесне да своје велике напоре у тешким условима чине за своје сопствено благостање, за сопствену срећну будућност. Нови поредак, утемељен у Уставу ФНРЈ, био је она моћна подлога на којој је израсло радно одушевљење милиона радних људи, која је покренула силне стваралачке снаге свих трудбеника. Радници су ослобођени капиталистичке експлоатације, радно сељаштво ослобођено од експлоатације банака, велепоседника и зеленаша. У индустриској производњи и у финансиском систему ликвидирана је експлоататорска својина, а на основи општенародне имовине изградио се моћни државни привредни сектор, који је у суштини социјалистички.

Са свим тим постигнута је у протеклом двогодишњем периоду не само обнова привреде, него су створени и услови за систематско приступање планској социјалистичкој изградњи народне привреде.

ТРУДБЕНИЦИ,

На пољу привредне обнове и изградње ви сте однели исто онако велику и одлучну победу, као што је била велика и одлучна ваша победа у рату. Та победа омогућила је постављање Првог петогодишњег плана, што већ само за себе претставља нову велику победу наших трудбеничких маса и народне државе, победу која уништава у прах и пепео све глупе и непријатељске приче стране реакције, која се још није заморила измишљањем лажи и клевета на рачун нове Југославије.

Али права потпуна победа и борба за ту победу још стоји пред нама. Пред нама стоји величанствена борба за успешно извршење Петогодишњег плана, и не само за његово извршење, него и за његово премашивање.

Нико данас у Југославији сем шачице туђих потркуша, и нико у иностранству сем реакционарних кухиња лажи не сумња да ће наше трудбеничке масе ту велику победу и извојевати. Јемство за победу је све што смо досада урадили, јемство је у чврстим темељима народне државе, у чврстини и стабилности политичких, друштвених и привредних односа и финансиске ситуације. Јемство је у неразориво чврстом братству и јединству наших народа, у чврстој и све јединственијој, све активнијој општенародној организацији Народног фронта.

У садашњем послератном свету, где су још многи народи широм света присиљени да воде тешку ослободилачку борбу за своју независност, где империјалисти безобзирно иду за економским, политичким и стратешким подјармљивањем малих народа, где се мале државе купују и препродају, где, услед мешања империјалиста у унутрашњи живот многих народа, уместо рада на обнови видимо само политички и привредни хаос и нова ратна пустошења, Југославија се истиче чврстином и срећеношћу својих политичких, економских и друштвених односа. Југославија пружа свету доказ за каква је постигнућа способна демократија новог, вишег типа, штамогу постићи народи када су истински слободни и независни, кад је државна власт и народна привреда заиста у рукама народа, кад влада истинска равноправност народа, кад су радне масе ослобођене експлоататора, кад је читав народ окупљен око једне мисли, око једног програма и једне активности у јединственој општенародној организацији каква је наш Народни фронт.

Народи Југославије иду раме уз раме с великим братским и савезничким Совјетским Савезом у борби за праведан мир и споразум међу народима на бази њихове равноправности и међусобног поштовања, против ратних хушкача који желе да увале човечанство у нове катастрофе. Они развијају све тешње пријатељске односе са братским словенским народима и њиховим народним демократијама, које се боре за мир и напредак. Они учвршћују и даље развијају пријатељство и тесну привредну сарадњу са храбрим албанским народом и његовом Народном Републиком. Народи Југославије прате са симпатијама активност демократских елемената целог света у борби за праведан мир и за признање права сваком народу да живи слободан од империјалистичких угњетавања.

НАРОДИ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ,

Покажите у даљем изграђивању народне државе, у изборима органа народне власти, у учвршћивању и развијању свога братства и јединства у спровођењу Петогодишњег плана, какву огромну стваралачку снагу могу развити слободни народи свесни свога циља!

РАДНИЦИ И РАДНИЦЕ,

На вама лежи остварење основног задатка Петогодишњег плана: планска индустријализација и електрификација земље и изградња тешке индустрије, подлоге развитка свих осталих привредних грана и независности земље. Развијајте што шире ваш радни полет и ударнички рад, такмичење и новаторство, изградите свесну чврсту радну дисциплину, учвршћујте и развијајте даље моћни савез радника и сељака — савез свих трудбеника. Остварујте и премашујте план у количини и у квалитету производа, развијајте свест о потреби рационалног искоришћавања и чувања машина и алата, штедње сировина и материјала. Јачајте социјалистички сектор народне привреде ради ликвидације привредне и техничке заосталости, ради јачања економске и одбранбене снаге земље, ради подизања општег благостања и културног нивоа свих трудбеника.

СЕЉАЦИ,

Петогодишњи план је план ликвидације заосталости наше пољопривреде, план помоћи ситним и средњим сељацима како би се увећала и побољшала производња на приватним земљорадничким поседима, да би се унапредио метод вашега рада, да би се побољшало снабдевање села индустриским производима, подигло ваше благостање и ваш културни ниво. Он је план развијања народног задругарства и план помоћи сељачким радним задругама. Петогодишњи план је нови доказ да народна држава верно испуњава обавезе које је преузела у Уставу према радном сељаштву. Испуњујте сетвени план и обавезе откупа и борите се против шпекуланата на селу. Чувајте и развијајте савез са радницима и свима осталим трудбеницима, јер је у томе савезу јемство вашег напретка и боље будућности .

РАДНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈО,

Као што си верно била с народом у ослободилачкој борби и у периоду привредне обнове, тако стави и сада све своје снаге на расположење народној држави за што успешније спровођење Петогодишњег плана који отвара светле перспективе развитка наших народа. Развијајте и усавршавајте своја знања и своју научну спрему, како би могли одговорити великим задацима које вам поставља Петогодишњи план.

ИНЖЕЊЕРИ, ТЕХНИЧАРИ И СТРУЧЊАЦИ,

Уложите све своје снаге и способности за извршење Петогодишњег плана, у велика стваралачка дела, да би осигурали брзи развитак народне привреде на модерној техничкој основици, да би природна богатства наше отаџбине била што боље искоришћена и оплођена, како би се што успешније остварио план индустријализације и електрификације и наша отаџбина што пре подигла у културном погледу.

ЗАНАТЛИЈЕ,

Сарађујте на спровођењу Петогодишњег плана допуњујући својим радом и услугама остале привредне гране. Ви можете да дате и да изградите многе потребне стручњаке. Развијајући уз државну помоћ задружни начин рада ви ћете најбоље развити своје производне снаге и допринети подизању општег и вашег сопственог благостања.

ОМЛАДИНО,

Прва у народноослободилачкој борби, најборбенија и најставши и у једном и у другом пример омладини целог света, остваривши и до сада велика дела, ти си већ својски прионула на нове величанствене стваралачке подвиге. Држи високо свој радни полет, јачај и развијај своја знања да би увек била у првим редовима градитеља срећне будућности наших народа.

ЖЕНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ,

Ви сте досадашњом својом активношћу и преданим радом показале шта могу своме народу допринети истински ослобођене и заиста равноправне жене. Чувајте светле традиције борбе, развијајте све већу активност у свима пољима народног живота, сарађујте свестрано на привредном и културном подизању наше отаџбине.

ТРУДБЕНИЦИ,

Испуњење Првог петогодишњег плана биће велика и славна битка од чијег исхода зависи напредак наше нове народне државе, и изградња великих темеља за остварење лепше и срећније будућности наших братских уједињених народа. Дајте све од себе за остварење овог великог стваралачког дела.

Живео Први мај, дан борбе свих трудбеника света за бољу и срећнију будућност човечанства!

Све снаге за спровођење Првог петогодишњег плана, за индустријализацију и електрификацију наше земље!

Све снаге за развијање народне демократије, за мир и благостлање наших народа!

Пламени поздрав братском Совјетском Савезу, борцу за праведан мир и заштитнику малих и угњетаваних народа!

Братски поздрав словенским народима и њиховим народним демократијама!

Поздрав свима људима, покретима и народима који се широм света боре за демократију против империјализма и ратних хушкача и за праведан мир и напредак човечанства!

Живела Федеративна Народна Република Југославија!

Живела херојска Југословенска армија!

Живео Народни фронт, оличење савеза трудбеника и свих патриота!

ИЗВРШНИ ОДБОР НАРОДНОГ ФРОНТА ЈУГОСЛАВИЈЕ

А. ХЕБРАНГ О НАШЕМ ПЕТОГОДИШЊЕМ ПЛАНУ

На Трећем редовном заседању Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, претседник Планске комисије Андрија Хебранг, говорећи о нашем петогодишњем плану, рекао је између осталог:

...Нова се Југославија у поређењу са старом Југославијом из темеља измијенила у кратком послијератном раздобљу обнове и изградње. Насљеђене рушевине, анархичност и црна бурза припадају углавном прошлости. Брзи темпо послијератне обнове и изградње, велики успјеси у реорганизацији народне привреде и њеном општем срећивању, успјеси на социјалном, здравственом и културном пољу освјетљавају свом јасноћом све предности и надмоћ нове народне државе ФНРЈ над старом капиталистичком и реакционарном Југославијом. Нова је народна демократија положила велики испит у пракси. Нова Југославија сада у миру, као и раније у рату, показује свијету какове плодове доноси њеним народима права демократска власт. Са таковим се успјесима не могу похвалити они народи који су усрећени владавином западнодемократског типа.

Што се то заправо измијенило у нашој земљи и чиме се објашњавају сви наши успјеси и све наше побједе?

ПРВО, ИЗМИЈЕНИО СЕ КАРАКТЕР ВЛАСТИ. ВЛАСТ ЈЕ ПРЕШЛА ИЗ РУКУ ИЗРАБЉИВАЧА И РЕАКЦИОНАРА У НАРОДНЕ РУКЕ.

ДРУГО, РАЗОРЕНА ЈЕ СТАРА ДРЖАВА, ДРЖАВА ИЗРАБЉИВАЧА РАДНОГ НАРОДА И ИЗГРАЂЕНА НОВА НАРОДНА ДРЖАВА, ДРЖАВА НОВОГ ТИПА, КОЈА ШТИТИ И УНАПРЕЂУЈЕ ИНТЕРЕСЕ ТРУДБЕНИКА.

ИЗМИЈЕНИО СЕ И СОЦИЈАЛНИ КАРАКТЕР И САДРЖАЈ КОМАНДНИХ ВРХОВА НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ.

ТРЕЋЕ, ИЗМИЈЕНИЛИ СУ СЕ СТАРИ КАПИТАЛИСТИЧКИ ОДНОСИ ПРОИЗВОДЊЕ, ЗАСНОВАНИ НА ИЗРАБЉИВАЊУ РАДНОГ НАРОДА.

ЧЕТВРТО, ИЗМИЈЕНИО СЕ ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИК НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ.

ПЕТО, ИЗМИЈЕНИЛИ СУ СЕ ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ИНДУСТРИЈЕ И ПОЉОПРИВРЕДЕ РАДНОГ СЕЉАКА.

ШЕСТО, ИЗМИЈЕНИЛА СЕ ТРГОВИНА И ЊЕНА УЛОГА.

СЕДМО, ИЗМИЈЕНИО СЕ НОВЧАНИ И КРЕДИТНИ СИСТЕМ.

ОСМО, ИЗМИЈЕНИО СЕ НАЧИН РАСПОДЈЕЛЕ НАРОДНОГ ДОХОТКА.

Те промјене, другови заступници из темеља мијењају ствари, људе и односе. Тим се промјенама објашњавају сви наши успјеси. Наши би народи проживљавали црне и тешке дане, да им је којом несрећом послије рата наметнута западна демократија. Као посљедицу тих промјена имамо невиђено одушевљење, политичку активност, пожртвовност и стваралачки елан радничке класе и свих радних људи наше домовине. Радни је народ, ослобођен класног и националног угњетавања, збио своје редове у борби за изградњу боље и сретније будућности. (Пљесак).

Све су те промјене узете заједно, омогућиле нашу брзу обнову и израду нашег првог Петогодишњег плана развитка народне привреде ФНРЈ. Било би излишно доказивати да споменуте чињенице необоривом снагом и јасноћом потврђују правилност политике Савезне владе на челу са другом Титом.

ПОДИЗАЊЕ МАТЕРИЈАЛНОГ И КУЛТУРНОГ СТУПЊА НАРОДА.

Петогодишњи план предвиђа велике инвестиције, брзи темпо развитка привредних снага, пораст вриједности производње и повећање народног дохотка од 132 милијарде у 1939 години на 255 милијарди у 1951 години или за близу 2 пута. Неће бити сувишно поставити питање како ће крај свега тога проћи наш радни свијет?

Познато је и научно утврђено, да пораст друштвеног богатства и благостања радних људи не иде увијек упоредо. Напротив, у капиталистичким земљама развитак производних снага и пораст друштвеног богатства прати пораст биједе широких маса. То је закон капитализма. Тамо се повећано друштвено богатство, по законима капиталистичке привреде, у све већој мјери нагомилава у рукама малог броја финансиских магната. Њихов удио у националном дохотку расте из године у годину, а удио радног свијета стално опада. Нагомилавање богатства у рукама малог броја капиталиста и повећавање биједе радног свијета — то је апсолутни закон капиталистичке привреде.

Код нас неће бити тако. У нашој су земљи на власти друге друштвене силе него у капиталистичким земљама. Код нас владају другачији закони. Зато имамо другачију и расподјелу народног дохотка него у капитализму. А подјела је народног дохотка по класама становништва основно питање, каже Стаљин, с гледишта материјалног и културног положаја радника и сељака. Због тога ће у нашој земљи пораст производних снага и повећање друштвеног богатства стално пратити пораст благостања радног народа. Његов удио у народном дохотку неће опадати као у капитализму, него ће расти. Уколико ће бити веће наше производне снаге и друштвено богатство, утолико ће радни човјек живети богатије и културније.

Непрекидно повећање производности рада је главни извор наше све веће акумулације, извор сталног подизања материјалног и културног ступња живота. Петогодишњи план одређује повећање производности рада до 1951 године према 1946 години у индустрији за 66%, у рударству 90%, у жељезничком саобраћају снизит ће се цијена коштања за 40%, у станбеној изградњи за 46% и снизити трошкови трговине испод 10% продајних цена на мало према 39% 1939 године. Повећање приноса по хектару износи за пшеницу и остале бијеле житарице просјечно 15%, за кукуруз 20% и индустриско биље од 8—30%. На темељу тога израђен је план подизања животног стандарда радних људи. До 1951 године знатно ће се повећати реална надница и приход радног сељака и обртника. Држава ће до 1951 године инвестирати 55 милијарди и 700 милиона динара за изградњу станова, болница, лијечилишта, школа и културних установа. Наши ће радни људи живјети боље. Они ће се боље хранити, одијевати и становати, имат ће на располагању бољу и већу здравствену службу, више школа, културних установа, болница, лијечилишта и санаторија.

Повећат ће се робни промет на мало од 55 милијарди динара у 1946 години на 102 милијарде динара у 1951 години или скоро за 2 пута. За толико велики промет робе морат ћемо ојачати и оспособити наш трговачки апарат, а нарочито набављачко-потрошачке задруге у селу и граду. У 1951 години производит ће се по глави становника више према 1939 години

шећера преко 2 пута
свињске масти за 1,5 пут
биљног уља за 3 пута
прерађеног меса за 9 пута
конзервиране рибе за 5,5 пута
тјестенине за преко 17 пута
конзервираног воћа за 16 пута
текстила за преко 2 пута
обуће за 2,5 пута
покућства за преко 4 пута.

...Наш први петогодишњи план отвара свијетле перспективе народима наше домовине и удара сигурне темеље њиховог материјалног и културног процвата. Он нам даје перспективу величанственог стварања и свијетлих побједа.

...Увјерени смо, другови, да ћемо савладати све потешкоће ма какове оне биле. У борби с тешкоћама развијат ће се и јачати наше снаге, усавршавати наша организација рада и наше способности. Претворимо нашу домовину, у борби за извршење и премашивање нашег петогодишњег плана у велику ковачницу новог живота у којој ће се ковати нове величанствене ствари и нови људи. Покажимо још једном свијету, каква чуда може створити слободан и уједињен народ кад збије своје редове око праве народне власти.

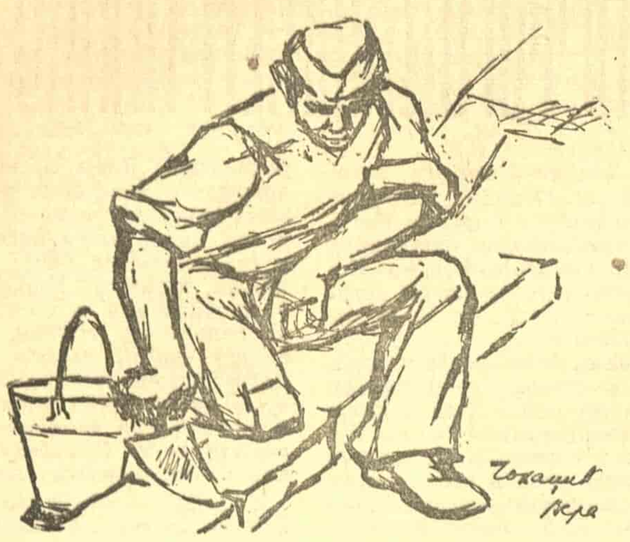

ВЕРА ЧОХАЏИЋ: Калдрмџија

ПРВИ МАЈ 1947

Из руина, на пустоши, из безбројних племенитих жртава, усправила се и расте наша отаџбина, нова Југославија.

Данашња политичка, економска и културна стварност радника, сељака и интелигенције свих наших народа, дани које проживљује човек нове Југославије — за многе друге народе, за људе многих других земаља, и после овог рата, још нису дошли, тек треба да наступе.

С поносом мисли на своје велико дело човек нове, Титове Југославије. Али понос ослобођеног човека је стваралачки. То је понос који буди нове снаге и остварује нове велике подвиге — то је племенити понос борца и стваралаца, борца за нови свет и стваралаца животних услова достојних човека не само за свој народ, него и за све друге народе, за читаво човечанство.

Зато народи којима дани које ми проживљујемо тек треба да наступе мисле на нас, на народе Југославије, с љубављу.

Наше данашње генерације, у блиској прошлости, доживеле су грозу самица и казамата у којима су гушени првоборци радничке класе, првоборци народа Југославије.

Наше данашње генерације доживеле су страхотне деценије терора над борцима за слободу, изгладњивања наших најширих слојева града и села, сурову пролетаризацију и пауперизацију, злочиначка пустошења која су унакажавала и уназађивала културни развитак наших народа.

Наше данашње генерације, костима и крвљу, јунаштвом које је ушло у легенду и надљудским напорима, саздале су нову Југославију, поносну отаџбину слободе и стваралачког заноса, политички прекаљену и јединствену — земљу снажног и свестраног економског и културног напретка, земљу која у свему служи као пример многим народима у свету.

Ми мислимо на пале борце — наше другове који су за ове дане свесно, загледани у будућност, загледани у нашу данашњу стварност која је тада за њих била само светла визија, дали животе. Они су живи, они су међу нама, у рудницима нашим и у фабрикама, у ливницама нашим и у јединицама наше славне Армије, на ораницама и у лабораторијама нашим, у учионицама и радионицама, велики и храбри. Њихово присуство снажи нас на нашем широком стваралачком путу. Са светом успоменом на њих савлађујемо и савлађиваћемо све, и највеће тешкоће, које стоје пред нама.

За план, за победу, за славу наше изградње боре се милиони — боре се сви народи Југославије, сједињени на поприштима тек прохујалих битака широм читаве наше отаџбине.

За план, за победу, за славу наше изградње, на празник рада — Први мај — заветују се милиони из градова и из села нове Југославије — очеличени борбом, обасјани сунцем Титове слободе.

Нека живи празник слободе и рада — Први мај!

Победе и слава нашег рада достојни су и биће достојни наших победа и наше славе у суровим годинама борбе наших народа за велике дане које проживљујемо!

Недомир МИНДЕРОВИЋ

ПРВОМАЈСКО ТАКМИЧЕЊЕ 1947 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

Првомајско такмичење ове године има својих слабости и врлина, по којима се оно нешто разликује од ранијих такмичења, иако су се кроз њега провлачиле и неке грешке ранијих такмичења. Ово такмичење је без сумње обухватило ширу масу људи него иједно такмичење досада. У овом такмичењу има већи број рационализатора и новатора него у ранијим такмичењима и бољом организацијом посла, применом нових форми рада — дало је веће резултате. Осим тога, оно се одвијало у последња три месеца кроз остварење задатака предвиђених петогодишњим планом, боље постављених радних норми и боље евиденције о постигнутим резултатима.

1. После завршетка новембарског такмичења многи радни колективи нису одмах пришли организацији новог такмичења. Неки су изгубили два, а неки и три месеца за припреме. Самим тим су, с једне стране, изгубили у времену, а с друге стране, онај такмичарски елан при завршетку новембарског такмичења нису користили за ново такмичење, да би оно већ у почетку било на потребној висини. Само неки колективи правилно су извршили тај прелаз. Још код сумирања резултата ранијег такмичења, они су правили план и припремали ново такмичење и још пре 29 новембра прихватили нове обавезе.

2. У току такмичења не води се рачуна да се све потребне ствари евидентирају и срећују на време, како код подружнице, тако и код Месног одбора, да би се из тога могле на време уочити слабости и да би из забележених података управни одбор подружнице свом месном одбору и месни одбор својој централној управи могли на време слати извештаје и потребне податке. Још увек је евиденција о постигнутим резултатима повремена ствар: када неко тражи извештај, када се завршава месец или такмичарски период, када се прилази сумирању резултата — онда се без података, на брзину направе извештаји. Због таквог стања, централне управе не могу на време да добију потребне извештаје. Месни одбори овде нарочито греше, јер нису упорни да на време траже извештаје од подружница, а када их подружница и пошаље, месни одбор те извештаје уопште не проучава, не срећује податке. Најчешћи је случај да месни одбор не зна какве податке и од којих подружница је добио, а од којих није. Тек када централна управа тражи податке, онда се приступа том послу.

3. Код многих радних колектива није био рашчишћен појам да привредни (производни) план предузећа није истовремено и план такмичења и да се такмичење не може даље развијати ако се план такмичења прави одозго. Било је подружница које су саме преписале производни план предузећа, сазвале општу конференцију и на општој конференцији агитовале да се тај план прихвати, што је обично успевало, но од тога нема никакве користи. Управа предузећа треба свој производни план да разради за сваки дан за сваког човека у предузећу. Управни одбор подружнице, заједно са пододборима и повереницима синдикалних група мора детаљно познавати производне задатке, договорити се када и како за који посао да прију изради обавеза одоздо, од сваког радника. Када су дате обавезе од појединаца из синдикалних група, уз помоћ управног одбора подружнице и пододбора, повереник синдикалне групе сазива састанак синдикалне групе да продискутују обавезе појединаца и да установе обавезе групе. Када је у групама посао завршен, пододбор ствара обавезе и план за одељење и на одељењској конференцији треба да буде изнесен и од чланства примљен. Конференције читавог предузећа (ако је већ предузеће) сазивају се ређе и оне имају више манифестациони карактер. Обавезе и планови такмичења треба да иду за тим да се премаше од државе постављени привредни планови, да се испуне за краће време, дајући бољи квалитет производа, чувајући машине и алате, сировине и друго. Само тако, одоздо израђени планови, када је свако свестан зашта је какве обавезе дао, с ким се и по чему такмичи и када ће њему бити познати резултати његовог рада и рада оног с ким се такмичи, када се о успесима буде сваког дана говорило — такмичење може да добије шири замах.

4. Синдикалне организације морају се својски заузети да отклоне разне сметње које ометају нормални ток производње. Узмимо предузеће „Октобарска слобода". У том предузећу такмичење није могло да се развије правилно из ових разлога: ткачи не добијају цевчице на време, пређа није добро упредена, распреда се и везивање није било правилно. Разбоји и чунци стално се кваре, а пословође (мајстори) уместо да отклоне ове сметње, исмевали су и изигравали раднике. Ткач чека на оправку разбоја три сата, а пословођа му пише да је чекао само пола сата. Код убележавања завршеног посла уписују радницима мање. На тај начин се ствара незадовољство код радника, убија се воља за рад и такмичење. Поготову када радници виде да би се ти недостаци могли отклонити, а нико доскора није предузимао ништа да се они отклоне. Мајстори одељења чак су се и физички обрачунавали са радницима, док су са својим симпатијама проводили много времена у разговору. Славни руководилац тога одељења је инжењер Јоргачевић, бивши власник текстилне фабрике, који је у својој фабрици за време старе Југославије и за време окупације знао да отклони сметње у производњи.

Ако се такве и сличне ствари не отклоне, ако синдикалне организације не мобилишу чланство у борбу против оваквих појава, ако се синдикална организација не заузме да радници добију редовито следовање — онда не може такмичење да узме пуног замаха и поред најбоље воље радника. Да би се ове и сличне сметње отклониле, нужно је да синдикални функционери и активисти више раде са чланством, да буду енергичнији у борби против разних аљкавости, пропуста и злонамерне саботаже. Петогодишњи план индустријализације и електрификације наше земље не може се извршити без жилавог залагања синдикалних форума, синдикалних активиста, без настојања наших синдиката да пробуде свест и будност сваког радника и намештеника, да сваки са свог радног места, свакодневно, учини све да се дневни план не само испуни, него и премаши. Да се свако жилаво бори за испуњење плана.

Ово првомајско такмичење донело нам је нова искуства. Нарочито драгоцено искуство је да смо у овом такмичењу постигли повећање производње не само залагањем мишица, већ смо повећали продуктивност нашег рада бољом организацијом посла, већом дисциплином у раду и новим проналасцима. У новембарском такмичењу прошле године имали смо у Београду 4 новатора и 8 рационализатора. У овом такмичењу имамо 11 новатора и 62 рационализатора. Ово је добар путоказ за новембарско такмичење које стоји непосредно пред нама.

Грга ЈАНКЕС

ЖИВЕО ПРВИ МАЈ — ДАН МЕЂУНАРОДНЕ СОЛИДАРНОСТИ ТРУДБЕНИКА У БОРБИ ЗА МИР И ДЕМОКРАТИЈУ!

БРАНКО ШОТРА: Омладинка на раду

У РАДУ ЈЕ СМИСАО ЖИВОТА

Прва брига мислећег човека била је упућена на то, да нађе одговор на питање: какав је, у чему је смисао живота? Филозофија од Талета, Сократа и Платона до данашњег дана тражи одговор на то питање и није га нашла. Ницали су један за другим филозофски системи и у сваком од њих одговор је даван други.

Ја немам ту претензију да се и сам упуштам у филозофска размишљања о смислу живота, да и сам дадем још један одговор на питање које, изгледа, никад неће добити задовољавајући одговор. Па ипак, усуђујем се да о томе давно постављеном а још не одговореном питању и сам кажем неколико речи.

На првом месту треба истаћи ту чињеницу да ми, испитујући у чему је смисао нашег живота, полазимо од таквог схватања, да је тај смисао нама унапред прописан, задат однекуд са стране, ван нас самих.

Сва наша старања да дадемо одговор на постављено питање остала су узалудна и ми немамо више никаква права на наду, да ћемо ипак наћи тај одговор, и то из тога простог разлога, што је питање погрешно постављено. Смисао нашем животу није унапред и са стране дат, *на нама је да, као смисаона створења, животу смисао дамо.* Требали смо се питати: какав смисао треба животу дати и на то питање тражити одговор.

Сам живот то је радни процес, дело. И смисао живота мора бити дело, радни процес, и може у делу и раду добити свој пун и прави израз, а не у чистом и бесплодном умовању, ма како оно изгледало дубоко.

Ако је то тако, а ја верујем да је тако, онда је смисао нашег живота данас јасно одређен. Одређен је за последњих пет година проведених у борби и стварању нових облика и нових услова живота. Никоме неће пасти на памет да пориче, да је стварање тих нових савршенијих облика, бољих услова живота довољна и достојна садржина која испуњује појам смисла живота.

Свет још није створен, он се ствара и прекраја сваког дана, а човек је одухотворени агенас тог непрекидног процеса стварања. Стварати нова и савршенија дела мора бити и његова задаћа. Овде се одмах поставља питање: који су то облици и дела савршенији, који су то услови бољи? Без сумње ми можемо, ми имамо на то право да одговор на то питање тражимо с обзиром на самог човека, јер савршенији облици, бољи услови живота самог човека претстављају, у исто време, и савршеније облике Природе уопште.

Кад је тако онда можемо слободно тврдити, да је савршенство човековог стварања у што обилнијој примени његових духовних способности; да су бољи они услови у којима су веће могућности за развој свих његових творачких снага. Јасно је, да овде, кад говоримо о човеку, ми мислимо не на јединку, већ на Човека као род, јер је цео тај род једна јединица у односу према Природи. Савршеније, боље мора се за то односити на ту целину, а не само на појединца.

Стваралачки рад је дужност, то је задаћа за човека; у испуњавању те задаће је и сав смисао живота. Ни филозофско мудровање, ни песма барда нису у стању да даду садржину и прави смисао животу. Тај смисао се ствара дубоким браздама плуга по радној земљи; њега оглашује мила хармонија звона обешених о грлима стоке; он је у музици коју изводе веште руке ковача ударом чекића по врелом гвожђу и наковњу; у јари која бије из лаве растопљеног гвожђа и челика, у испитивачком погледу који астрономским телескопом продире у неизмерне дубине васионе, или кроз микроскоп у тајне сићушног и за голо око невидљивог, али зато многобројног света.

То је био смисао и задаћа човека од првог дана његовог постанка до данас: он је пробијао и кроз дебелу кору лажи и насиља. Наше уши биле су запушене и очи закривене, да не чујемо глас и не видимо лице истине. Пред нас су постављени идоли и кумири у облику златног телета, сјаја круне, престижа монархије и ми смо се по команди морали клањати њима.

Данас је пробијена та ледена кора, оборени су идоли и кумири, проглашен је *Култ рада.* Петогодишњи привредни план наш сложио је све напоре наше, на свима пољима рада и стварања, у једну повезану и стројну целину; у њему није ништа заборављено, ништа није занемарено; ни рад у пољу ни онај у фабрици и радионици; ни рад у школи ни у болници; рад на науци и уметности. Он је из фијука оштре косе, из блејања стада, из ритмичких удара чекића и ткачких разбоја, из зујања вретена сложио дивну симфонију живота, која испуњује нашу душу смиреном гордошћу и срца наша радошћу. Ми видимо сад смисао, осећамо радост живота и стварања. Овај први петогодишњи радни задатак наш неће остати једини; за њим ће се непосредно ређати други, даљи. И радиће се без предаха, радиће се с одушевљењем и заносом. Од тога стваралачког рада рашће наша снага, крепнуће наша вера у нас саме, утврђиваће се и даље темељи наше слободе и независности. С тиме ће расти и наша радост стварања и наша гордост што и сами сарађујемо на изграђивању услова бољег живота.

Променило се све око нас и у нама, променили смо се и ми сами и ми нисмо више они исти људи који смо до јуче били. Тако препорођени ми дочекујемо светли празник рада, Први мај, радосна срца и весела лика, али не празних руку, већ му подносимо, као највиши наш поклон, Петогодишњи привредни план, ту радну задаћу нашу, с обећањем да ћемо је испунити и с пуном вером у нашу снагу да ћемо дато обећање у пуној мери одржати.

Са засуканим рукавима, са знојним челом и гаравим лицем срећемо ми ове прве дане маја и у пуном размаху на испуњењу наше задаће и датог обећања. И у овим данима нашег полета ми не заборављамо наш дуг захвалности и признања творцима овог нашег препорода, вођама наших народа по путу к бољој срећи и достојном животу у пуном развоју свих наших творачких снага.

Кирило САВИЋ

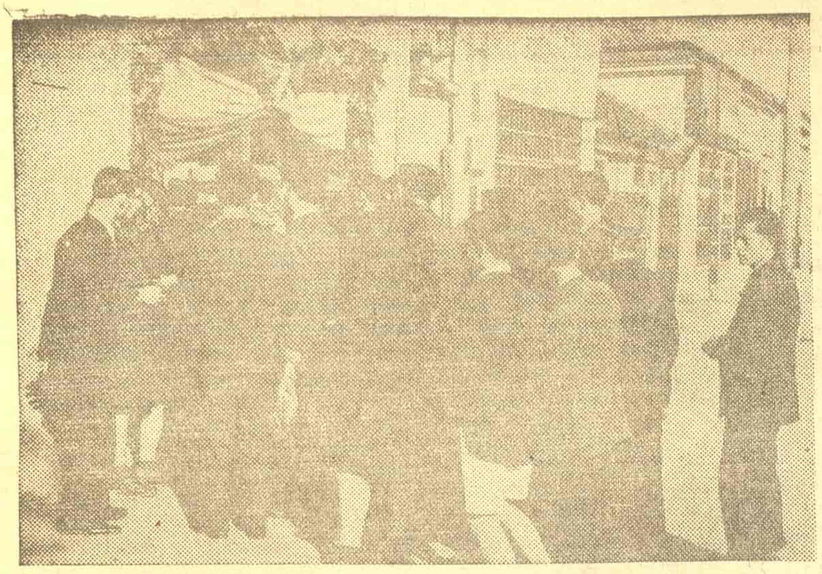

Док грађани у реду чекају пред биралиштем, омладина игра коло

Пред гласачким местом Банијске и Симе Милошевића улице

Београд је изабрао своју народну власт

Београд је на дан избора за народне одборе, 27 априла, осванув искићен заставама и паролама. Цео град је од раног јутра добио жив и свечан изглед. Бирачка места по свим улицама, по школама и кафанама, по најзабаченијим крајевима, свечано су искићена заставама и зеленилом.

У ране јутарње часове чланови бирачких одбора журили су на биралишта, да изврше последње припреме да би избори могли отпочети на време.

Пред бирачким местима поред малих објава изборних комисија о потврди кандидатских листа, излепљене су и плакате са графиконима и цифрама петогодишњег плана. Грађани Београда пре уласка на биралиште још једном су видели године које стоје пред целим нашим народом. Године великих напора и стваралачког рада „1947—1951". У знаку припрема за те велике године дискутовали су на конференцијама и предлагали кандидате за које сматрају да ће најбоље одговорити на својим дужностима. А сада узимајући куглице са чврстом решеношћу вршили су своју грађанску дужност.

Од 7 часова ујутру по свим биралиштима отпочело је гласање. Пред бирачким местима стајали су дуги редови људи, жена и омладине. Нагнути над бирачким списковима чланови бирачких одбора будно су пратили тајност и демократичност избора.

Омладина је својим младалачким полетом и одушевљењем дала још већу живост овом свечаном дану. Пошто је гласала, пред биралиштима је играла и певала. О новој пруги, о својој спремности за напоре и залагање у идућим годинама. Омладинци су по свим бирачким местима обавештавали рејонске комисије о току и резултатима гласања.

У поподневним часовима већина грађана је већ била гласала. Кад је почело да се спушта вече, у 19 часова гласање је било завршено. Бирачки одбори отпочели су да пребројавају куглице. Пред затвореним биралиштима стајале су још дуго групице грађана и са интересовањем очекивале резултате избора.

Слободарски Београд је достојанствено, са свешћу о претстојећим годинама великога стварања срећнијег и бољег живота, изабрао масовно учествујући кандидате Народног фронта у народне одборе. А ти ће одборници уз помоћ народа окупљеног у Народном фронту ступити у нову велику битку за остварење закона који је изгласала Народна скупштина — Закона о петогодишњем плану привредне изградње наше земље.

* * *

Једно бирачко место.

— Зора... Павле...

Претседник изборне комисије, старија жена, вуче прстом по списку бирача

— Најзад, ево, Живка.

Испред имена уоквирила је црвеном оловком број и рекла:

— Узмите куглицу и гласајте.

Насмејани омладинац узео је малу, гумену куглицу и пришао кутијама.

— Ово је кутија кандидата Фронта — објашњава чувар. А ово је празна.

Омладинац је увукао стиснуту руку прво у једну, па онда у другу кутију. Затим је показао раширену и празну шаку. Исто је то поновио гласајући за кандидате Градског одбора.

— У реду, готово! каже претседник комисије.

Долази следећи. У реду који се отегао иза куће стоје радници, омладинци, жене, чиновници.

Београђани су почели да гласају...

* * *

Учионица основне школе у Гајевој улици, у Петом рејону, богато украшена зеленилом и ћилимима. Ту, где свакодневно деца овог краја стичу основна знања, у соби која свакодневно одјекује од невештог срицања малих основаца, гласају данас оцеви и мајке те деце, гласају за рејонског и градске кандидате. Ту је данас гласачко место број 117.

Једна средовечна жена, Србијанка у антерији, прилази чврстим кораком претседничком столу и пружа руку за куглицу. Кад јој је претседник почео објашњавати чија је која кутија, ко су кандидати, она се као обрецнула на њега, онако са стране, са већ пруженом руком ка кутији рејонског кандидата Живке Савић.

— Их, побогу, као да ја не знам за кога да гласам. Мислиш ли да не познајем Живку...

И као што су сложни на послу, фронтовци овог краја Старог Ђерма сложни су и у гласању. Један за другим прилазе кутијама, бацају куглице, дају своје гласове за оне које добро познају, и којима сада гласањем поверавају велику дужност вршења народне власти.

* * *

У Господара Вучића улици — коло... Мали хармоникаш свира, а гласови омладине мешају се са звуцима хармонике. Песма снажна и складна:

Шамац — Сарајево то је наша мета,

Изградити пругу још овога лета

одјекује улицом.

Старији стоје по страни, разговарају и посматрају омладинско коло.

— Е, кад видим тако омладину, каже постарији човек, за игра нешто и у мени. Чини ми се да бих и ја могао поскочити.

* * *

Педесето бирачко место Шестог рејона скромно је окићено. Заставе и зеленило, на улазу слика Маршала. Биралиште је смештено у школи.

На малим школским клупама стављене су кутије.

Једна жена прима од претседника бирачког одбора куглицу. Претседник хоће да јој објасни.

— Знам ја све — одговара она и прилази кутијама.

Радосав Михаиловић, човек средњих година у радничком оделу, добија куглицу. Корача одлучно. Не слуша много оно што му објашњавају.

— Знам ја процедуре! — каже као да говори с другом на послу о својим алатима.

Удаљујући се са биралишта старчић се обраћа својој жени:

— Да ниси погрешила? - каже полугласно. „Погрешила" значи спустила у ону гадну, „ћораву".

— Знам ја шта радим! — одговара она самопоуздано. Спустила сам тамо где треба.

*

Кад се спуштало вече, гласање на већини биралишта је било завршено. У деветнаест часова бирачки одбори закључали су врата на бирачким местима. Грађани у групицама још су се задржавали пред затвореним биралиштима и са интересовањем очекивали резултате.

Чланови бирачких одбора су до дубоко у ноћ пребројавали куглице и спремали извештаје за изборне комисије.

Прошао је још један значајан и велики дан у животу Београда.

Мај на океану

Један наш теретни брод, затечен на Атлантику, прослављa Први мај.

Између Африке црне и земље Бразилијана,
међу небом и водом мрка се миче љуска,
„Дурмитор" изгубљен плови у сплету меридијана,
тугом даљина пустих океан бокове пљуска.

Занос рођене земље јутрос по броду плине,
екватор с ока бјежи и чар острва рајски',
захваћен пароброд гњура у струју домовине,
палуба шумно тоне у митинг првомајски.

Гарави кутак слободе топлином срца грије
и мајски полет носи кроз бљесак вода и пјена,
родно га гнијездо милује таласом емисије,
под небом лепрша стражар, барјак Југословена.

Около људи у тами — то морнар срцем слути —
и свој им поздрав шаље, рафал ракета у низу:
— И ово за вас, другови, црни, бијели и жути,
у сјају празника нашег сви сте нам срцу близу!...

Подмукло дреднот их прати, вучија њушка сива,
из етра шпијунско око к'о кобац суноврат пада:
то није обична лађа, већ мина морем плива,
весели ватромет знак је — пламених барикада...

Између Африке црне и земље Бразилијана
у жару празника свога марини слободни језде
и са пустиње тужне Атлантског Океана
шаљу матици поздрав, у грозду рујне звијезде.

Бранко ЋОПИЋ

ОСОБЕНОСТИ И КВАЛИТЕТ НАРОДНОГ СУДСТВА

Од најстаријих друштвених организација, па све до савременог доба постављало се увек питање правог народног судства: питање правде и једнакости свих пред законом. Давно је у законима многих народа написано правило једнакости свих пред законом. Али је то правило било само мртво слово на хартији. Није се могло остварити начело једнакости пред законом док су једни били господари и власници материјалних богатстава, а преко овог и власници културних богатстава, а широке масе народа преко свог потчињеног положаја биле економско и социјално робље.

Још од античких времена, па све до нашега века, није прошао ниједан период, а да се народне масе вођене слободним духовима, нису бториле и устајале да би постигле правду коју од господареће класе нису могле постићи на други начин до побуном. Кроз многе мрачне историске периоде, средњи век и тако звано модерно доба, „право" је носило на себи печат господареће класе и владајућег сталежа. Свећица правде у тим периодима гаснула је за све оне који нису припадали сталежу који држи власт, доноси законе и те законе примењује. Законодавство и правосуђе били су заштита власничкој класи. Правосуђе капиталистичког поретка, бездушно окреће своју оштрицу на слабим и потлаченим. Правни вербализам о једнакости слободи и законитости није у стању да прикрије суштину ствари.

Историја наше законитости и нашег правосуђа показује типичан пример за то. Не треба ићи далеко уназад до Душановог законика, да се види какав је био положај себра, а какав властелина. Довољно је узети ма који од дојучерашњих закона старе Југославије па ће се јасно видети, да им је једини циљ: одржавање власти оних који те законе доносе. Класно законодавство повлачи за собом и класно судство. Примену и учвршћивање такве законитости вршило је постављено судство, а сталност и стручност тога судства у бившој Југославији имали су да служе пре свега владајућој класи. Народном револуцијом из основа је измењен ред ствари, те је дубоке промене претрпело и законодавство и правосуђе. Ново народно судство проистекло је из народне борбе за правду и слободу. Оно се по свом постанку одликује и разликује од судства постављаног од стране власти одозго, као што је то некада било и као што се то у многим земљама данас практикује.

Судови су органи јединствене народне власти са посебном функцијом; они су изборни и своје функције по правилу врше у већу од судије и два поротника, те су независни у изрицању правде и суде по закону.

Зборност судова са поротницима даје могућност учествовању великог броја грађана у раду суда, чиме се проширује база учешћа народа у суду, да се може с правом рећи: да народ сам себи изриче правду, што је последица демократије — основне тековине народне борбе на којој се темељи организација целокупне народне власти. Наша држава је народна, према томе и суд је народни. Природа суда као народног долази до изражаја у одредбама и начину допуњавања судских положаја, у прописима који одређују састав суда и говоре о језику на коме се има вршити суђење, као и у јавности самог суђења.

Принцип учешћа народа у суђењу, преко судија поротника даје једну посебну особину нашем народном судству уносећи у посматрање проблема народно схватање, познавање људи и прилика. Овим путем грађани масовно савлађују основна знања, основне принципе законитости, што је неопходно потребно за правилан развој народног судства.

Народни судови стварају правно правило, које црпу из друштвеног живота народа и као такво кроз своје одлуке износе на светлост. На тај начин одлуке суда постају извор права. Ову стваралачку улогу суда оправдава вечни покрет живота, где стално искрсавају и нова питања, и нови односи и нови погледи, јер човек није у стању предвидети све моменте и чињенице и изразити их у једном пропису.

Народно судство схвата суштину закона која је у основи револуционарна, познаје дух истих и не примењује те законе као мртво слово на хартији, већ као животну снагу која омогућава друштвени развој. Судије не живе кроз параграфе и од параграфа, него кроз живот и од живота, тако да је народно судство правилно схватило напредну теорију која омогућава правилну организацију у судском раду. Гледано историски на развитак нашега судства, Закон о уређењу народних судова озаконио је оно што су наши народи у погледу на судство извојевали у тону борбе. Народно судство основано је на начелу јединства власти уопште, а посебно на јединственој организацији свих судова у нашој земљи. Природно је да данашњем нашем друштвеном поретку једино одговара народно судство организовано тако, да у тој функцији власти учествује сам народ. То је и битна карактеристика нашег народног судства, а у исто време само таква организација судства може одговарати задацима, који су му постављени.

Народно судство у своме раду није ограничено формалностима законских норми, већ има пуну слободу у проналажењу материјалне истине, као и у одлучивању. Зато је потребно правилно схватање судија да су народни судови органи народне власти у служби народа ради заштите народних интереса, правног поретка, који резултира из данашњих друштвених односа и да за свој рад одговарају само народу.

У основи изградње наш судски систем је демократски централизам који се састоји у контроли судског рада одозго до доле, коју контролу врше виши судови надзором над радом нижих, и у изборности свих органа одоздо до горе. Виши судови не могу утицати на одлуку нижих судова у предметима који се налазе пред нижим судовима, већ се контрола виших судова састоји у вршењу надзора о правилном пословању — да ли се послови врше уредно и на време и да ли је правилно извршена организација рада. Они указују нижим судовима на неуредности и неправилности са упутством како то треба све отклонити.

Народно судство почива на основном принципу демократске одговорности пред народом који је то тело изабрао, а који се састоји у подношењу извештаја о своме раду одборима. Изборна тела за судије могу у свако доба тражити од суда обавештење о његовом раду. Зада так народних судова је заштита правног поретка заснованог Уставом ФНРЈ и устава народних република, који дају облик и садржај целокупном нашем друштвеном животу.

Квалитет рада народног суда зависи од квалитета судија; зато наш народ каже: да је правда слабих судија и сувише скупа.

У избору судија народ се руководи личним својствима оних које бира, наиме: да имају правилно политичко схватање, залагање на раду, свест о основним задацима правосуђа, објективности и савесности на послу. Народни судови у свом развитку од првих организационих форми до данас прешли су са пуним успехом пут у савлађивању тешкоћа, како у недостатку материјалних средстава тако и у ликвидацији ранијих правних схватања и грешака. Наше народно судство усавршава се из дана у дан. Његове су пресуде човечне и законите, тако да се са њима мире и најокорелије савести.

Народно судство је заштитник општенародних интереса, истинити чувар тих интереса, израз социјалне правде, правнога поретка заснованог на равноправности и једнакости свих грађана.

Саво ПОПОВИЋ

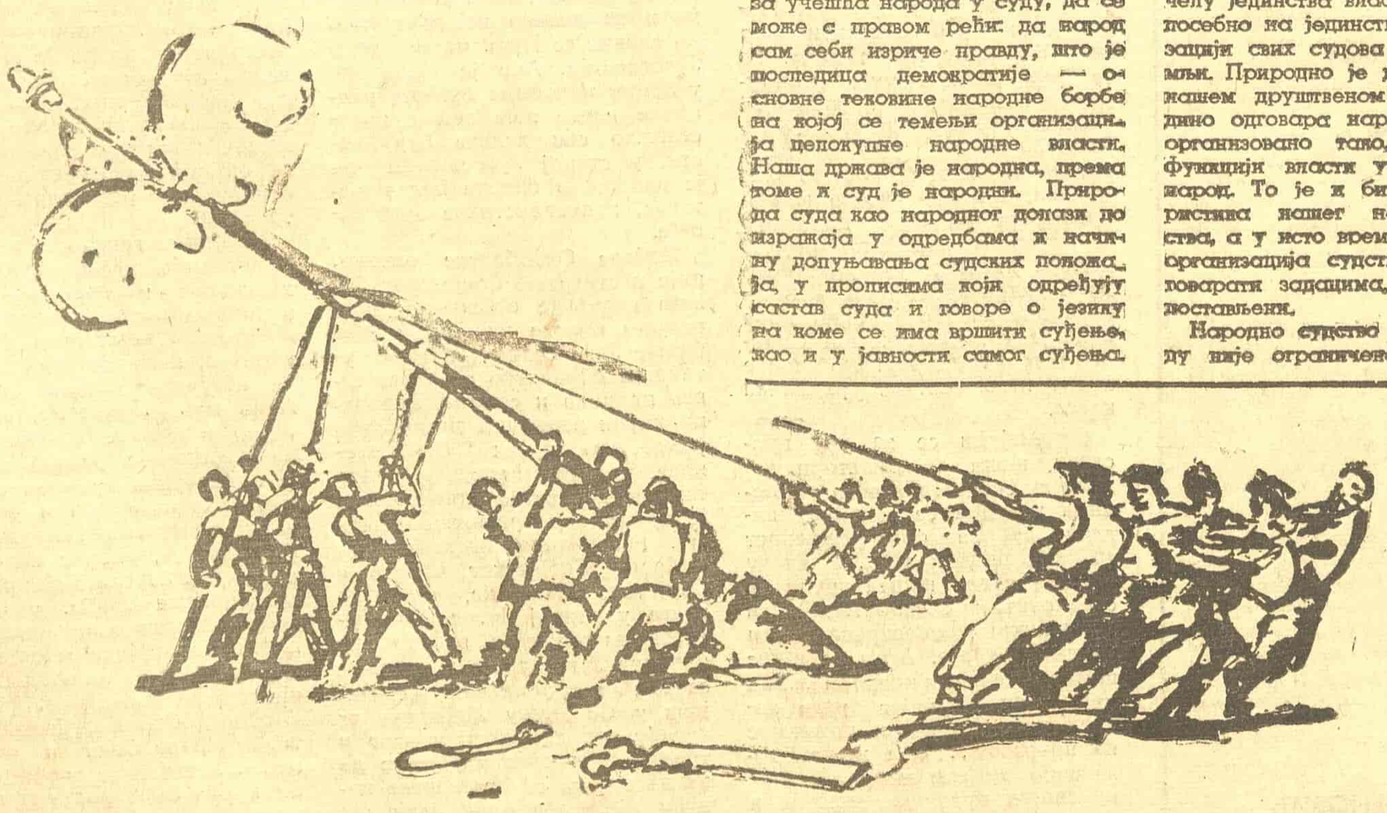

ЂОРЂЕ АНДРЕЈЕВИЋ-КУН: Уклањање старих теразијских бандера-остатака

ПРВОМАЈСКА ПОВОРКА СМОТРА НАШИХ НАПОРА И УСПЕХА

Свечано и достојанствено биће прослављен у Београду велики празник рада Први мај. По трећи пут од ослобођења радни Београд клицаће своме празнику. Величанствена поворка илустроваће све оне огромне напоре уложене у обнову и изградњу земље и треба да буде верна слика постигнућа која су уследила као плод уложеног труда. Још више, она ће показати снагу и надахнути стваралачким летом оне покретачке масе које се мобилишу за остварење Петогодишњег плана.

Првомајска поворка није само смотра успеха завршене првомајске такмичарске етапе, успеха трудбеника Београда, она ће окупити синове свих наших народа, који ће у брагском загрљају сложно корачати пуни бескрајне радости што су заједничке жеље остварене, што се живи и ради у заиста слободној земљи у којој је рад највећа вредност и у којој се слободно може да слави празник рада. Срби, Хрвати, Македонци, Словенци, Црногорци, Босанци, сви наши народи још једном ће манифестовати своје братство и јединство исковано у заједничкој борби. Првомајска поворка показаће још једном да је то братство несаломљиво, да је јединство наших народа недељиво и да су сви народи Југославије коначно спојени у компактни радни фронт, способан да се бори, ствара и изграђује.

Из свих крајева наше земље похрлиће Првог маја ка Београду многе делегације да учествују у заједничкој радости и весељу, прослављајући велики дан. У живописним народним ношњама дефиловаће улицама главнога града делегације свих народних република.

Кроз 16 километара дугу поворку видеће се напори који су уложени у остварење петогодишњег плана. Дефиловаће трактори, пролазиће обновљена села, железнице, фабрике, пољопривредници, колонисти, задруге — дефиловаће нова Југославија. Сложна, снажна, недељива. Најбољи радни колективи из читаве земље, најбољи синови земље, цвет ударништва.

А са плочника, преко пола милиона гледалаца, људи који ће доћи из свих крајева, поздравиће поворку, поздравиће своје успехе, и своју спремност да за остварење Петогодишњег плана уложе још више.

Сељак и радник, интелектуалац и мануелац, здружени и уједињени коначном, недељивом везом искованом у раду над срушеним оградама које су их делиле, слиће се у моћну бујицу која ће сложно клицати себи и своме руководиоцу највољенијем другу маршалу Титу.

Омладинац са Пруге загрлиће свог друга који поставља темеље нашој тешкој индустрији. Омладинка са Истре своју другарицу из Македоније.

Делегати народних одбора из главних градова народних република, затим делегати народног одбора Крагујевца, Ниша, Новог Сада и Приштине доћи ће такође да увеличају ово свеопште славље.

Синдикалне делегације из братског Совјетског Савеза, делегације Бугарске, Албаније, Румуније, Мађарске и Пољске посетиће Београд да би поделиле радост са којом се слави празник рада у свим братским словенским и осталим суседним земљама, да би, прекаљени у заједничкој борби против фашистичког освајача, манифестовале братство које спаја наше народе, да би поздравиле у слободној Југославији празник милионских радних маса читавог света.

На митинзима на народним весељима по фабрикама и скверовима у Београду, наши најбољи уметници изићи ће пред народ. Уметност је, најзад, својина народа.

Првога маја видећемо још једном своју снагу, уверићемо се још једном да наши напори рађају успесима, да радни народ наше земље цени слободу.

Високо ће лепршати заставе у првомајској поворци. Глас слободног народа одјекнуће сложно и снажно.

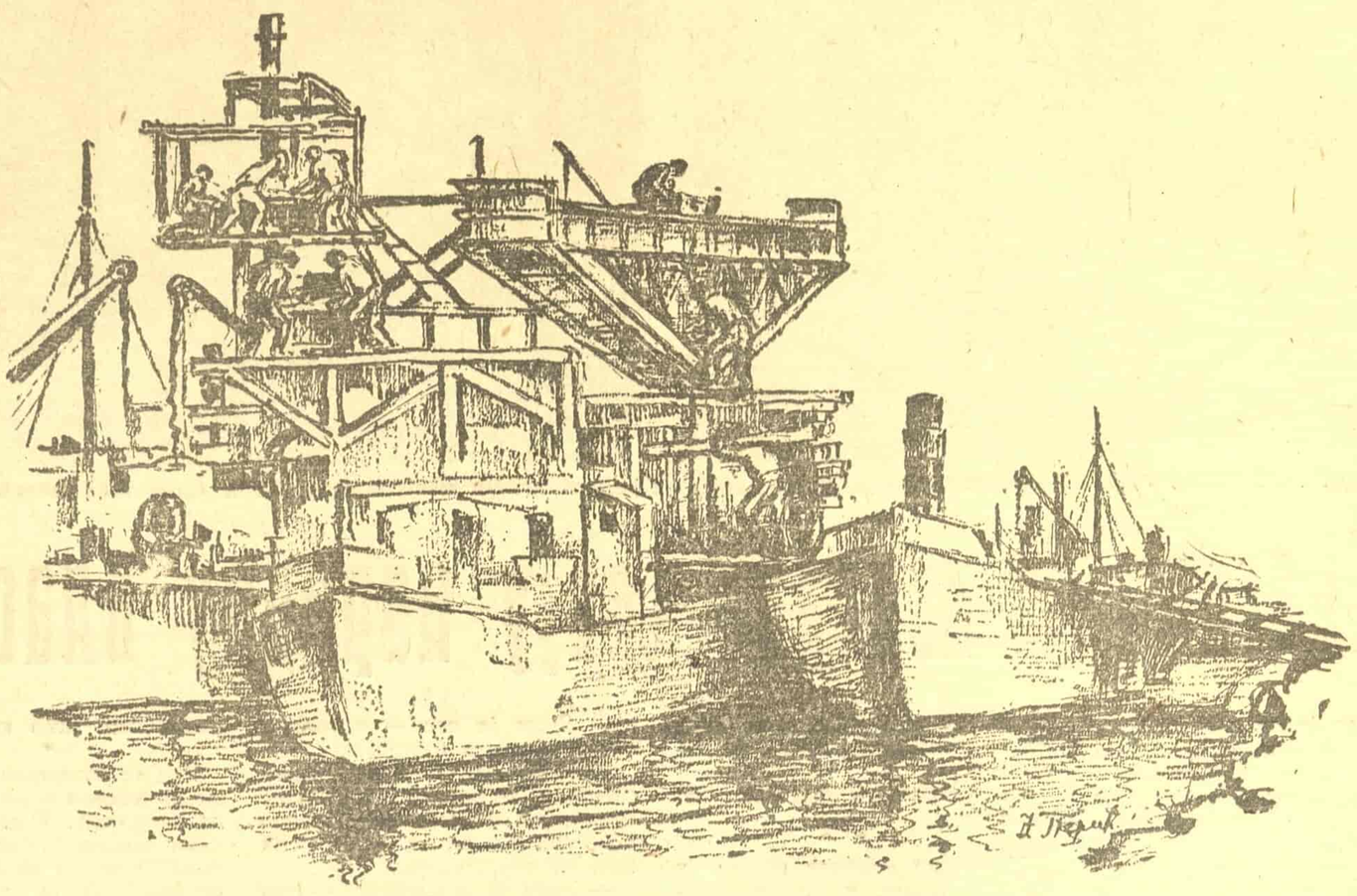

ЈЕФТА ПЕРИЋ: Бродоградилиште »Чука рица«

ПРВИ МАЈ НЕКАД И САД

Први мај у нашој земљи прослављен је први пут пре 57 година. Тежак пут су прошле наше радне масе од своје прве првомајске прославе до стварања наше данашње слободне народне државе. У својој жестокој, дуготрајној и непомирљивој борби у прошлости противу капитализма и ненародних влада оне су се прекаљивале и оспособљавале за велику битку, из које је поникла наша данашња слободна отаџбина — Федеративна Народна Република Југославија.

Прва прослава Првога маја у нашој земљи одржана је у Загребу 1890 године, тј. одмах после одлуке Међународног социјалистичког конгреса у Паризу 1889 године, којом је Први мај проглашен за дан међународне солидарности радничке класе. Режим црно-жуте Аустро-Угарске и високи феудални хрватски клер спречили су да загребачко радништво своју прву првомајску прославу изведе манифестацијом кроз загребачке улице. Због тога се прослава морала ограничити само на скупштину у затвореном локалу „Коло". Али, спречавање иступања на улицу није могло застрашити раднике Загреба. Велики њихов одзив на скупштину био је достојан одговор власницима црно-жуте феудалне реакције. Са овом првом првомајском скупштином хрватска радничка класа преко загребачког радништва први пут је јавно самостално иступила на арену друштвене борбе, да затим кроз деценије настави ту борбу не само за право коалиције и социјалне реформе, већ и непомирљиву борбу за ослобођење и слободу читавог хрватског радног народа града и села и да из своје средине да највећег сина наших народа — друга Тита.

Друга по реду прослава Првог маја у нашој земљи била је у Београду 1896 године. То је било доба тешког економског и политичког робовања радних маса у Србији. То је било време када је у Београду килограм хлеба коштао 0,20 динара, а плата високо квалификованог радника почињала са мизерном надницом од 0,40 динара дневно, уз убиствено дуго радно време од 16—18 часова дневно. То је било доба када је у „демократској Србији" један пандур имао више права него читава радничка класа.

Спремајући се за ову прославу, њени организатори издали су специјални апел радницима у чијем се садржају видела дубока обесправљеност српских радних маса. У апелу се није смело ништа рећи о страховитој експлоатацији и политичкој обесправљености радничке класе. Апел се завршавао следећим позивом „...Раднци, ви од чијег рада зависи цело друштво, похитајте на прославу... кад може буржоазија да нам намеће стотину својих празника, можемо и ми имати свој празник. То ће бити први корак нашег рада... похитајте и покажите да сте солидарни са вашим друговима у другим земљама."

Као и режим црно-жуте Аустро-Угарске монархије, тако је и „уставна монархија Србија" у овом првом Првом мају у Србији видела потмулу грмљавину радних људи, који се дижу и постају жива друштвена сила са прогресивним циљем да се измени буржоаско друштво новим друштвеним, социјалним и политичким уређењем.

Пошто се због фарисејског „пијемонтства" Јужних Словена није усудила да Први мај јавно забрани, влада је предузела широке мере „предострожности" против „револуције". Она је мобилисала сву београдску полицију и сву жандармерију, појачавши је одредима из унутрашњости. На зборно место на „Зелени венац" послат је, поред пешадије, још и јак одред жандармериске коњице, са наредбом да одмах, на лицу места, каром обухвати мајске манифестанте и да их у кари спроведе кроз Балканску и Сарајевску улицу до краја вароши. У тој коњичкој кари поносно се вила мала црвена застава, иза које је корачало близу 150 бораца новог срећнијег доба, на челу са Васом Пелагићем. Али, влада „демократске" и „уставне" Србије није се на овоме задржала. Кад се увече из Топчидера враћала првомајска манифестација, која је преко дана нарасла до 1500 радника, радничких жена и радничке деце, њој је усусрет на Топчидерско Брдо у галопу излетео одред жандармериске коњице, стао сабљама туђи и гонити по Топчидерском Брду раднике, њихове жене и њихову децу. Тако је српски пролетаријат прославио свој први Први мај у Србији.

Под много тежим околностима и са далеко већим жртвама славио се Први мај у старој Југославији. Ако је Први мај у првим почецима буђења радничке класе нше земље претстављао сан далеке будућности, у старој Југославији он је означавао блиски пад угњетачке, капиталистичке Југославије.

Победа Октобарске револуције и стварање Совјетског Савеза силно је одјекнуло међу радним масама вароши и села бивше Југославије. Под тим утицајем образовао се чврст савез радника и сељака. Револуционарни раднички синдикални покрет, са својих 250.000 чланова, под руководством Комунистичке партије претстављао је друштвено организовану силу. Генералним штрајком за одбрану Совјетског Савеза и Совјетске Мађарске, радничка класа у старој Југославији успева да онемогући власнике народне Југославије да упадом са својим спремљеним дивизијама у Совјетску Мађарску окаљају револуционарну част и традицију наших народа и да их натера да са Мурманска повуку југословенске јединице које су се тада под енглеском командом бориле против Совјета. Као одговор на терор над штрајком железничара на прузи Ниш — Зајечар долази проглашење совјета на станицама. На изборима за „Конституанту Краљевине С. Х. С." Комунистичка партија постала је по броју гласова трећа партија. У општинским изборима Комунистичка партија добија већину у Београду, Загребу, Скопљу, Осијеку, Нишу и готово свим окружним варошима. Добијањем већине у Београду, комунисти су први пут у историји света успели да добију већину у буржоаској престоници.

У јеку тога брзог нарастања револуционарног и напредног покрета, реакција старе Југославије збацује маску „демократије" и јавно отпочиње своју терористичку и антинародну борбу против радних маса вароши и села. Један од првих крупних терористичких корака реакционарне старе Југославије била је генерална забрана Првог маја 1919 године од стране радикалско-демократске владе. Да би осигурала забрану, влада је противу радничке класе буквално дигла на ноге сав свој државни апарат. На три дана пред Први мај она је ставила сву војску, полицију и жандармерију у ратну приправност. У целој земљи су извршени масовни претреси и масовна хапшења комуниста, синдикалних функционера и обичних чланова синдиката. Хиљаде и хиљаде радника, прогресивних бораца широм Југославије, било је бачено у апсане. Само у Сарајеву војне власти су ухапсиле 500 лица. У самом Београду, уочи Првог маја, изведене су и постављене топовске батерије на ондашњем Пашином Брду, Бањици и Топчидерском Брду, а на пољани где се сада налази Студентски дом, стајало је јако митраљеско одељење у потпуној ратној приправности. По двориштима влада је поразместала сву коњичку и пешадиску жандармерију, а по улицама Београда крстариле су појачане жандармериске патроле са бајонетима на пушкама и откопчаним револверским футролама.

Међутим, генерална забрана Првог маја, масовна хапшења, затварање и поседање радничких домова и синдикалних просторија војском и жандармеријом, нису успели да спрече иступање радних маса на Први мај. Напротив, на овај терор и насиље власника старе Југославије, радничка класа је одговорила великом обуставом рада и масовним учешћем у првомајским иступањима. У Београду је, упркос наперених топовских батерија радикалско-демократске владе, у Кошутњаку одржан импозантан илегални првомајски митинг. На сличан начин одговорило је радништво Загреба, Љубљане, Сарајева, Скопља, Сплита, Цетиња, Новог Сада и осталих места. У Нишу је огромна маса од преко 5.000 радника и радница на челу са радницима железничке радионице пробила неколико жандармериских кордона, триумфално прошла кроз нишке улице и усред вароши, под отвореним небом, демонстративно, пред близу 10.000 учесника, одржала свој велики првомајски митинг.

Овако како је 1919 године изведена прва прослава Првог маја у старој Југославији, тако је она извођена готово за све време њеног постојања. 1929 године, уочи Првог маја, у Загребу је ухапшен и у затвору убијен друг Ђура Ђаковић, секретар ЦККПЈ, затим изнет на аустриску границу, а у штампи је објављено да је на њој „при илегалном прелазу убијено непознато лице, за које се код обдукције установила да је то познати босански комуниста Ђура Ђаковић".

У основи измењена социјална и политичка структура нове Југославије учинила је да се и Први мај у нашој новој држави слави под сасвим другим борбеним паролама, него што је слављен у капиталистичкој Југославији. Овогодишњи Први мај прослављамо у знаку мобилизације најширих слојева радних маса града и села на велику офанзивну битку за испуњавање и превазилажење планских задатака прве године првог петогодишњег привредног плана, у чијој је основи положено историско дело индустријализације и електрификације — дело које је друг Тито поставио пред наше народе.

Синдикати, који су деценијама играли велику улогу у борби против окованога рада, реакције и ненародних влада, имају исто тако да одиграју велику улогу у овој знаменитој бици за електрификацију и индустријализацију наше земље, за испуњавање нашега првог петогодишњег привредног плана. Као школа научног социјализма, синдикати данас више него до сада, морају да постану у најпунијој мери свакодневни пропагатори и организатори нових метода ослобођеног рада. Синдикални функционери, од најмање подружнице па до највишег синдикалног форума, не смеју ни за тренутак да заборave на научну истину: да људи стварају историју. А шта значи у нашој стварности стварање историје?

То значи барба за изградњу нове Југославије, борба за развијање радне утакмице и ударног рада, учвршћивање радне дисциплине, старање за увођење норми, борба за квантитативно и квалитативно испуњавање производних задатака од стране сваког радничког колектива и сваког појединог радника и брига за правилну примену законских прописа о раду и за раднике. Часно и поштено испуњавајући ове и све друге задатке Народног фронта и наших народних власти, ми ћемо брже остварити оно чему теже све радне масе — створити од наше младе државе цветућу земљу, земљу великог благостања.

Лаза СТЕФАНОВИЋ

Лирске мартиниће

Сећање на последњи сусрет с Гораном

3

На валу ветра љуља се грање
И лишће свежу росу точи.
Плави се јутро у раздање
Ко песникове тужне очи.

Но њега нема. И њих нема.
Немирних, пуних влажног сјаја.
И мир уокруг тихи дрема —
Мир, плаветнило — до бескраја.

Маглић, ко уклет, туробно ћути,
Волујак спустио седу главу. —
Да л' су заувек уснули пути
По којима, на јуриш, отесмо славу?

Ал' не. И сада ко да тутње
Топовски пуцњи с пивских страна;
И ко да и сад, у часу ћутње,
Бомбе кидају крунице с грана?

Тај дан, тај час не пролази,
И неће проћи тако просто.
На мучном путу, на овој стази,
Поет је прави ратник пост'о.

И залуд тражим, пружам руке,
Не би ли трачак наде кан'о:
Не чујем топлих речи звуке,
Не видим лице насмејано.

Заувек усне занемеле,
Лице је давно потамнило.
Руке су клача сан разнеле
И срце што је за људе било.

Ветре, не љуљај пусто грање
И росу — сузе ти не точи.
Песник је уснуо у раздање,
Заклопљене су плаве очи.

Вучево, јула 1946.

Танасије МЛАДЕНОВИЋ

Листови из дневника Београда

Хучи, ломи се и тутњи у дојучерашњем окупаторовом „центру Југоистока". Као да се љуља читав град. Као да учествује, гневом, што његовим плочником још увек шкрипе кораци преплашених непријатеља.

Тутањ и хука— ту су. Непосредно. Да после дођу — још ближе. Трепере зграде, веје малтер, са звекетом се просипају прозорска окна. Зрна бацача отварају ране на зидовима.

Шкрипа тенкова. »Форверц! Рикверц!« Грлени гласови не личе на гласове људи. То кевтање улази кроз звездасте отворе разбијених окана. Мотоцикли тутње. Хиљаде корака добују, у бежању.

Мала тишина, а онда, крупан, сигуран, моћан звук кретања.

Престаје дах. Да ли?

Тишина необично делује на преморен слух. Сва била ударају снажно. Сусрећу се погледи:

— Да ли?

Кроз квадратић подрумског прозора: велика, страховито велика гусеница тенка...

Да ли ко мари што фијучу зрна? Да ли ко схвата да је огањ битке тек прешао преко улице?

Из кућа, около, трче људи и жене. Омладина. Деца...

А из подигнутог капка на тенку смеши се, широко и топло, румен, плав младић. Са пегама око носа, са отиском мазива на образу. Гледа и смеши се. Гледамо ми на њега, са осмехом радосне неверице. Ко да нађе речи у тренутку таквог сусрета?

Стојимо. А онда младић, као да није превалио огромне просторе под гранатама, у борби; као да је дошао ту, из суседства, каже једноставно:

— Ну, — ми пријехали...

*

Срцу нациста, Берлину, приближују се армије Совјета.

Грађани, као и цело слободољубиво човечанство, прате у мислима овај праведан поход. Треба срушити на колена робота без срца.

Дуго се седи поред радиа. Чине се предвиђања. Броје се дани и сати.

А онда: ноћ. Београд, који се опоравља, лечи и поново почиње да живи, спава тешким, окрепљујућим сном.

Тишина је. Три часа по поноћи.

Изненада: скандирање неразумљивих речи са врха улице... Из других улица, као одговор, или као одјек... Са свих страна.

Гласови се приближују. Млади, мелодични:

— Бер—лин ру—ше ка—ћу—ше! Бер—лин ру—ше ка—ћу—ше!

Загрљена омладина, кроз праскозорје, обавештава успали град.

Пале се квадрати прозора. Излазе грађани. Довикују се.

А скандирање иде улицама. Чује се на све стране.

У пробуђенима трепери изненадна радост. Ко ће сад да спава.

Праскозорје повлачи румене пруге по небу истока. Сви стоје на прозорима.

Нова група омладине:

— Бер—лин ру—ше...

У грудима бива лакше. Дубок, крвав гнев налази своју праведну одушку.

Двадесет и прва дивизија Народноослободилачке војске ушла је у окићен давно ослобођен Београд, у клицању. Уморни, препланули војници газе по цвећу. Али шта је цвеће београдских башта према дрхтавом, треперавом осмеху око усана мајки, сестара и жена. Тај осмех је на граници суза. Суза од среће и чекања, дугог чекања, у стрепњи.

На углу, код Албаније, убрађена жена подиже трогодишњег дечака:

— Ето, то су татини другови... Сећаш ли се тате? Исто је тако био обучен.

Војници гледају малог, буцмастог дечака. Смеше се на њега.

— Његов отац, бојажљиво почиње један борац.

— Да, мој син... Кажу да је код Митровице..

И сузе се котрљају преко образа и сливају у углове усана.

— Је ли био код нас?

— Код вас.

— А како се звао?

Жена спушта малог, утире сузе:

— Стеван, Стеван Јовановић...

— Стева, узвикује неколицина около. Па он лежи у Загребу у болници. Лева рука, контузија.

Женине очи се шире:

— Да није забуна?... немојте...

— Марко, обраћа се мали, пуначак борац, ослоњен на пушку: Је л' говорио онако, меко р, и имао савијен мали прст...

Жена му притрчава:

— Јесте, дете, јесте...

— Па он је у Загребу, жив је, мајко..

То је много. Жена седа на ивицу тротоара и плаче, стежући унука.

Опаљеним, уморним борцима, који су стотинама пута гледали смрт и били на граници живота, влаже се очи. Тихо дошаптавају осталима:

— Стевина мајка... Стеве, оног што је свирао у хармонику... Знаш: лева рука... У Загребу, у болници ...

*

На Теразијама жамори народ. Свечана је седница у Скупштини. Очекује се проглашење Републике. Обручи »Козаре« окрећу се на раскршћима. Гласови омладине продорно цепају жагор.

А онда се, изненада, распуштају кола, збијају се грађани. Примичу из осталих улица.

Трепере гласноговорници и речи Прогласа лебде над морем глава.

Ветар скида последње лишће са двореда, виje заставама. Лепршају косе жена.

Свечаност тренутка пали светле искре у очима. Румени отсјаји украсних петокраких звезда осветљавају лица.

Проглас је завршен.

Буран пљесак у Скупштини потреса мембрану гласноговорника. Клицање потреса Теразије. Борци скидају титовке и љубе се. Омладина пева.

Топови, плотуни са градских бедема, оглашују проглашење Републике, а стреле светлећих метака и ватромет шарају небо. Снопови разнобојних ракетли узлећу таму висине, расцветавају се, и падају, као светли водопади.

А лица људи, жена, омладине, деце? Блистају од унутарњих и спољних светлости.

Срећу се људи и стежу руке. Грле се.

Република!

Тежак, али славан био је пут до ње.

*

Тихо пролећно предвечерје. Озеленели су београдски паркови и дворeди. Расцветали се кестени на малом скверу пред Централним домом Југословенске армије. Као зелени свећњаци.

Ветар доноси мирис траве са падина око Београда и лепрша млаким ваздухом.

Право београдско пролећно вече. Грађани одлазе у центар. А млади официри наше Армије долазе у свој дом. Звоне њихови журни кораци.

Намеће се сећање, у сенци цветалог кестена, на клупи малога сквера:

Пре рата, ова зграда, Дом инвалида и ратника, окупљала је у своје доње просторије беспосличаре и коцкаре. Рулет и покер, у диму и мирису алкохола и прженог меса. На спратовима: газдовала су разна »ротари« и »пријатељска« удружења. Чајанке и окретне игре, празни разговори са страним нагласком.

За време окупаторове власти, са ових је зидова, у испијена и измучена лица грађана, гледало десетину аветињских рефлектора. У дому су били затвори, вршена су мучења, чамило се по самицама. Осињак Гестапоа био је ту смештен.

За кратко.

Данас је на прозорима цвеће. Зграда се купа у светлости. Звонко откуцава сат. Вечерашње предавање доводи у пространу, уређену салу наше младе официре, којима је борба на живот и смрт донела славу и чин. Они се усавршавају за добро народа.

Звоне кораци. Пењу се широким степеницама. Пристижу колима.

Пред данашњим овим домом, на шљунку сквера, у тиха предвечерја, безбрижно се играју наша деца.

*

За Први мај завршени су велики радови уређења Теразија. Грађани Београда дали су свој допринос томе. Теразије су биле радилишта свих Београђана. Оне први пут и коначно заиста припадају народу.

Док данас пролази величанствена поворка резултата, успеха и нових завета, поносно ће ступати они што су гурали колица по, до јуче неравном тлу и товарили камионе земљом. Радост прославе Првога маја снажно је повећана и радошћу Београђана, који су завршили свој први велики колективан рад.

Јулија ЛУЧЕВ

У дечјој домаћици

Читала сам ти о диву,
о аждаји и змају,
прстену чудотворном
и вилинскоме крају,
читали смо о томе доста;
сад ходи истину живу
да видиш која лепша
од најлепше бајке поста.

Погледај оних тамо
стотину мравињака
што носе, копају и секу;
то нису, нису мрави,
већ људи живи, прави;
они ће пре стотог мрака
с места на друго место
пренети читаву реку.

Чаробница се прутом
чудотворним дотакла
јучерашњега лома,
опеке, дрвета и стакла,
и ничу сад темељи дома;
то није чаробница,
није чаробница била,
већ пуни вере младићи;
љубављу они ће сутра
земљу на рамена дићи.

Улице јуче су овде
још разривене биле,
а данас поплочане;
то нису, нису виле
очистиле својим скутом,
девојке раздрагане
прошле су овим путом.

По земљи на све стране
живот се претвара у причу:
мостови као дуге
у једном тренутку ничу,
у светлост се испредају воде,
ноћи се бистре у дане,
дани личе на зоре,
бајке по земљи ходе.

Нису то, нису виле
махнуле својим скутом
и од земље створиле бајке,
није то снага дива
што лице земље мења;
пођи ма којим путом,
срешћеш децу и мајке,
обична људска створења;
из њиних руку и срца
бије та снага жива.

Десанка МАКСИМОВИЋ

Ученица текстилне школе пише мајци

Мила мајо, као да те сад гледам како седиш за разбојем са шимшировим чунцима и чеш. Та ми слика врло често излази пред очи док радим у фабрици са стотинама разбоја, на којима чунци као танад пролећу под рукама радница, док и сама управљам машином и везујем, што могу брже, жице, потке и основе које се кидају. Кажеш да је то твој одмор после целог дана копања. Слажу се боје од дрвене коре и лишћа у шарама поњаве. Споро се креће твој разбој, а ти чеш све док се не замрачи. Онда палиш петролејку, па спремаш вечеру.

Чудиш се, је ли, мајо, док ти Борка чита моје писмо, откуд ја за разбојем. Када си ме пре три године отпратила у варош хтела сам да будем учитељица. Али, много се што-шта изменило од онда у нашој земљи. Живело се тешко. Сећаш се како су нам говорили да је лако стручној учитељици да нађе место или да води кројачку радњу. Три године сам већ учила да кројим и шијем, ти знаш како је тада било — нећу да дужим писмо — када нас је позвао стари директор. Рекао је да прелази на другу дужност и да се наша стручна учитељска школа укида. Додао је да ћемо добити много већу стручну спрему у текстилном отсеку средњотехничке школе и да су нашој земљи потребнији кадрови добрих текстилаца, него стручних учитељица. Иако су наставници општих предмета и даље долазили на часове, шивење и кројење нисмо више училе. Многе су се међу нама колебале да ли да пређу у учитељску школу (нисмо још знале шта значи учење о текстилу) или да очекују нову стручну наставу.

Дошао је нови директор, управо шеф отсека за текстил средњотехничке школе. Он је почео да нам говори шта је то текстил, да није свеједно како се тка која врста цица, како се вештачка свила прави хемиским путем од кратких памучних влакана и како совјетски научници саде памук у разним бојама. Зажелеле смо да дубље зађемо у науку о текстилу. Пре неки дан нам је говорио члан земаљске управе текстилне индустрије, који нам сада предаје један од најмилијих предмета, науку о преплетајима. Он нам је причао како су стручњаци у нашим предратним текстиланама, које су већином припадале странцима, били готово сами странци. Крили су они своје знање од наших људи

Причао нам је друг из земаљске управе да су нашим текстилним фабрикама неопходно потребни стручњаци и како ћемо моћи да изаберемо ону грану наше струке коју највише волимо. Причао нам је о свом животу, о раду стручњака у фабрици, како је то било некад и шта можемо да очекујемо у будућности. Слушале смо га без даха, гутале смо му сваку реч и мало по мало почеле смо да се стидимо свога страха. Тих дана шеф отсека није имао мира. Опкољавале смо га после часова и, у један глас, бомбардовале питањима о томе шта све можемо да постанемо у текстилној струци и какве ћемо све предмете да учимо. Биле смо поносне када нам је рекао да ћемо, ми из четвртог разреда прећи у трећи разред текстилне школе, да ћемо да учимо двадесет три предмета и да ћемо за годину и по дана да свршимо програм, који ће оне млађе да прелазе четири године. Мало нас је растужио када је рекао да вероватно нећемо моћи, ми старије, да идемо на пругу, јер ћемо преко лета да будемо на пракси, по фабрикама, али смо из тога још једном виделе колика је потреба за текстилним кадровима.

Да је потреба за младим текстилцима огромна, најбоље знају другови из земаљске управе која, у неку руку, управља и нашом школом. Они то осећају, буквално, на својој кожи. Тешко је било пронаћи наставнике за нашу школу. Састали су се чланови земаљске управе са шефом отсека да се о томе договоре.

— Ко ће да предаје у школи?

— Текстилни стручњаци.

— А где су текстилни стручњаци?

Сви су се збуњено погледали:

— Па, то смо ми. Нема других. Још понеко можда, у фабрикама.

— Докле ћемо тако?

— Па, док не стигну нови кадрови да нас замене.

— А ко ће да спреми нове кадрове?

— Текстилни стручњаци.

Уздахнули су и још једном се погледали:

— Опет ми. Нема друге.

Тако смо добили за наставнике најбоље техничке стручњаке. Њихове бриге за преоптерећење убрзо су се расплинуле у нашем одушевљењу за рад. Не учимо баш све довољно добро. Али, није да се хвалим, за ових месец дана одосмо далеко. Да видиш ти само моје свеске на којима решавам задатке! Да нам наставник крпице неке тканине па рашчлањујемо — како су саткане. Или саме састављамо мустре. Док мало више научимо, израчунаваћемо и колико је материјала, колико новаца за шта потребно. Хоћеш ли да знаш шта све учимо? Ево ти списка предмета, иако се бојим да баш много нећеш разумети (опрости, мајо, не мислим ја тебе да потцењујем, али постајем по мало стручњак): нацртна геометрија, техничко цртање, наука о машинама, наука о текстилним сировинама, наука о преплетајима, декомпозиција и калкулација, технологија ручног и механичког ткања, технологија предења, технологија апретуре, бојења, планирање и нормирање, Устав ФНРЈ, а ту су и многи други стручни и нестручни предмети, јер морамо да стекнемо и опште знање. Много учимо и хемију, јер је хемија основ познавања материјала уопште.

Али најлепши су нам часови праксе у фабрици. Имамо и малу радионицу са неколико разбоја у подруму. Шеф каже да ћемо да добијемо и лабораторију. То ти је нека врста радионице за испитивање материје. У радионици можемо да се вежбамо док се у фабрици машине окрећу нормалном брзином. Када зује они разбоји, срце ти стане од радости. Да видиш само како брзо преплићу танке памучне нити или као вата меку вуну. Сви ми морамо да знамо сваки покрет машине и шта може да се све догоди машини. Не знаш ти шта значи упознати фабрику! Радници се радују када ми дођемо — хоће и они да нас поуче, да нам кажу своја искуства. Али ми их не задржавамо: хоће они да истерају, и да пребаце, своју норму.

Не могу ни да ти опишем шта сам осетила када сам први пут ушла у фабрику и како ми је ситан изгледао твој разбој у селу. Могу ти рећи само да се од тог тренутка радујем још десет пута више што ћу да идем у текстилце и да допринесем бољем раду такве неке фабрике. Знам да ћу тако најбоље да допринесем и развоју наше текстилне индустрије, па ћеш и ти да носиш хаљине од бољег цица.

Сваки дан имамо по седам часова наставе. После тога морамо да учимо. Сваким даном постаје ми све занимљивије оно што учим. Друкчијим очима гледам данас своје хаљине. Чак и у производњи врећа има много разноликости. О борби против прашине могле би да се пишу приче. Цео живот, нас шездесет у интернату, своди се на учење. Нико нам не брани да изиђемо, али, бар ми старије, морамо да за кратко време свршимо огроман програм. Саме спремамо и своје собе, и саме перемо своје рубље. Имамо само куварицу. Каткад изиђемо у шетњу, и јуче, после толико времена, ишла сам чак и на игранку.

Овог лета немојте да ме чекате у селу — идем на рад у фабрику. Немој да ти буде жао, да није тога, ја бих ишла на пругу. Секирале смо се што не можемо да идемо, али и кад свршимо школу, омладинци ће опет нешто да граде. Ако већ будемо радиле по фабрикама, спремаћемо опрему за рад. И сада не иде у штету оно што саткамо у радионици. Најлепше тканине шаљемо на изложбу, а остало ћемо поклонити другарицама које немају шта да обуку.

Звоно ме зове на час, па морам да прекинем писмо, а и тебе је већ ваљда заморило читање. У другом писму ћу да ти пишем какви су нам наставници и шта сам још научила. А када дођем у село, сешћу за разбој, па ћу на њему да ти покажем шта сам научила и какве шаре знам да изводим. Постидећу тебе — најбољу ткачу у селу. Када ти дођеш у варош показаћу ти на каквим се овде разбојима ради и ко на њима ради. Да знаш и ти како постају свилене мараме којима се недељом повезујеш и циц који добијаш у задрузи где дајеш млеко.

Твоја *ИВАНКА*

М. ЗЛАМАЛИК: Омладина обнавља Београд

ЖИВЕЛА СЛАВНА КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ!

УДАРНИЦИ, НОВАТОРИ И РАЦИОНАЛИЗАТОРИ

Завршено је првомајско такмичење. Београд је дао својим народима нове ударнике, новаторе и рационализаторе — понос и славу радничке класе.

На свечаним конференцијама, које су се одржале последњих дана по свим фабрикама и предузећима, радници и раднице бурно су поздравили резултате својих напора у овом такмичењу и поздравили своје најбоље другове.

Ово такмичење одвијало се у знаку припреме и борбе за остварење првих задатака петогодишњег плана.

Масовни радни полет, дух такмичења и новаторства још једанпут су јасно показали да ће радни народ, ослобођен капиталистичке експлоатације, остварити велике одговорне задатке које пред њега ставља петогодишњи план индустријализације и електрификације.

•

Троструки ударник фабрике обуће и гуме „Пролетер" — Светозар Таталовић

Четвороструки ударник — ливац Градског саобраћајног предузећа — Трифун Дрљача

У Заводу за израду војне одеће премашен је производни план за 29,66%

У Заводу за израду војне одеће на свечаној конференцији изнесени су резултати првомајског такмичења. 126 радника је проглашено за ударнике, 150 је похваљено а 35 новчано награђено.

По четврти пут за ударнике су проглашени: **Сима Јолић**, који премашује норму за 40%, **Мирослав Станковић**, премашује норму за 35% и **Милан Вукајловић**, који премашује норму за 35%.

По трећи пут за ударнике су проглашени: **Живко Јосиповић**, који пребацује норму за 30%, **Томислав Станковић**, пребацује норму за 30%, **Нада Петковић**, за 28%, **Радомир Ранковић**, за 25% **Живојин Турински**, за 25%, **Владета Павловић** за 30%, **Рада Ђорђевић**, за 30%.

Тридесет и један радник је по други пут проглашен за ударника, а 85 по први пут.

Радни колектив предузећа испунио је производни план 15 дана пре рока. План производње премашен је за 29,66% а трошкови производње су снижени за 15%.

•

Градско саобраћајно предузеће освојило по други пут прелазну заставицу

У првомајском такмичењу у Градском саобраћајном предузећу проглашено је 29 ударника, од којих су два новатора и један рационализатор. Похваљено је 424 радника, а награђено првом наградом 68, другом наградом 105. Подељене су исто тако специјалне награде једна од 2000 динара, три од 1000 динара, две колективне по 2000 динара и једна колективна од 3000 динара.

По четврти пут за ударнике је проглашено седам радника: **Божидар Миленковић**, који је и новатор; **Радмило Раденковић**, фрезер (убрзава производњу за 40%); **Драгољуб Вуловић**, стругар, пребацује норму за 40 до 45%; **Велимир Јовановић**, машински столар, пребацује норму за 34%; **Василије Старчевић**, електричар који је и рационализатор; **Трифун Дрљача**, ливац, пребацује норму за 40 до 50% и **Милан Јоксимовић** пребацује норму за 25%.

По други пут проглашено је 11 радника за ударнике. То су **Милан Настић, Милорад Штерић, Богдан Вуличевић, Драгомир Петровић, С[illegible] Лазић, Војислав Шекуларац, Лудвик Пернарчић, Сава Ђорђевић, Боривоје Терзић, Карло Бојић и Стојадин Јовановић.**

По први пут за ударнике је проглашено 11 радника од којих је **Никола Ђаковић** и новатор.

Радни колектив предузећа премашио је производни план за 13,4% и добио, као најбољи у овом такмичењу по други пут прелазну заставицу Централне управе савеза комуналаца.

Радни колектив предузећа дао је 35.518 добровољних радних часова што чини 4439 радних дана.

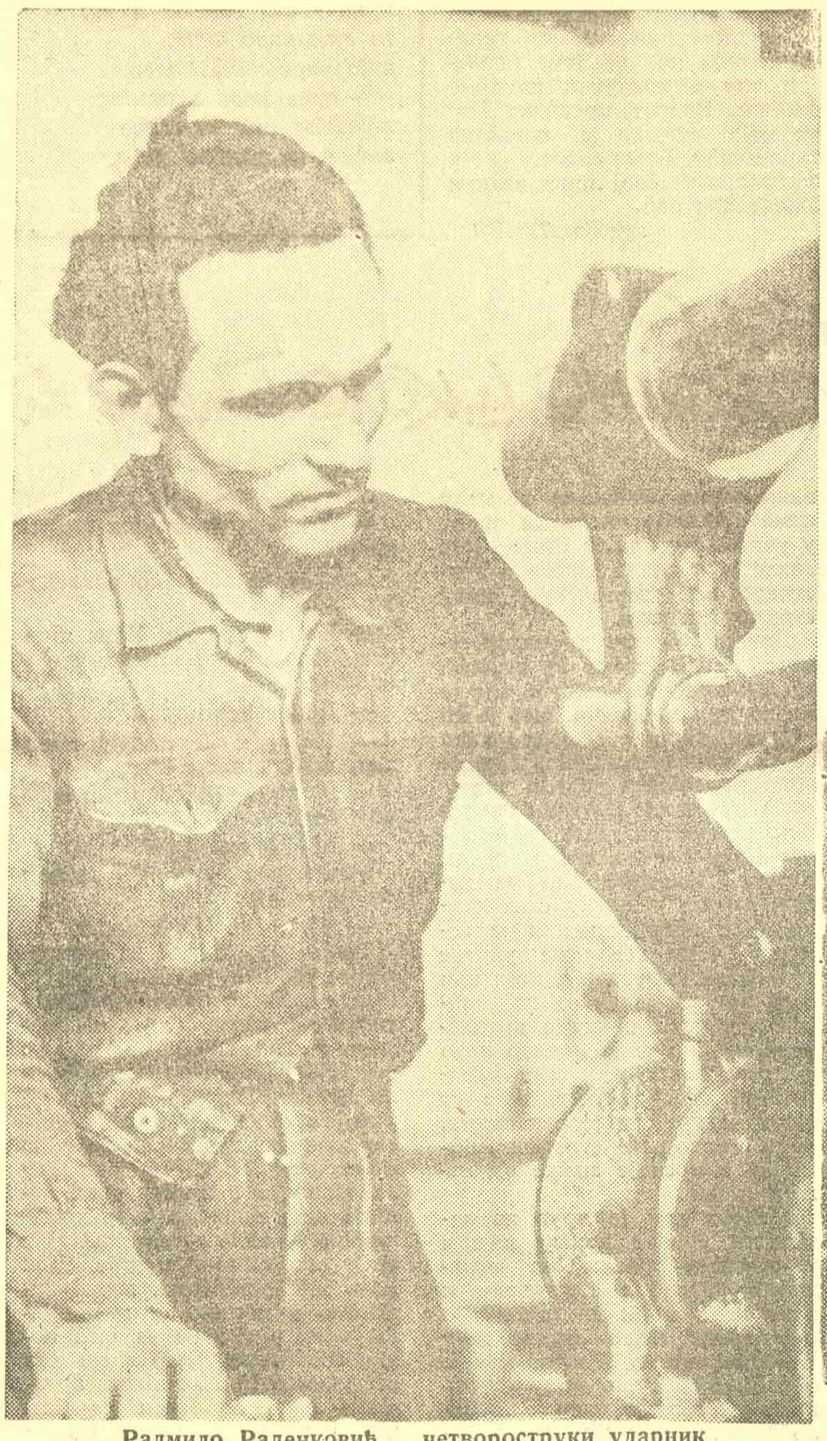

Радмило Раденковић, четвороструки ударник Градског саобраћајног предузећа

У фабрици рубља 50 ударника

У фабрици рубља „Анђа Ранковић" на свечаној конференцији која је одржана 24 априла, на основу резултата постигнутих у првомајском такмичењу проглашено је 9 радница по трећи пут за ударнике, 15 по други пут, и 26 по први пут. 106 радница је писмено похваљено, 88 усмено, а 7 је новчано награђено.

Троструке ударнице овог предузећа су: **Лепа Букумировић-Митић**, (пребацује норму за 68%); **Божица Жакула** (пребацује норму за 30%); **Марика Милакара** (пребацује норму за 35%); **Драгица Петровић-Беоковић** (пребацује норму за 42%); **Душанка Перић**, (пребацује норму за 23%); **Јованка Фабић** (пребацује норму за 47%); **Мара Марковић** (пребацује норму за 47%); **Радмила Богдановић** (пребацује норму за 40%); и **Драгица Лалић** (пребацује норму за 40%).

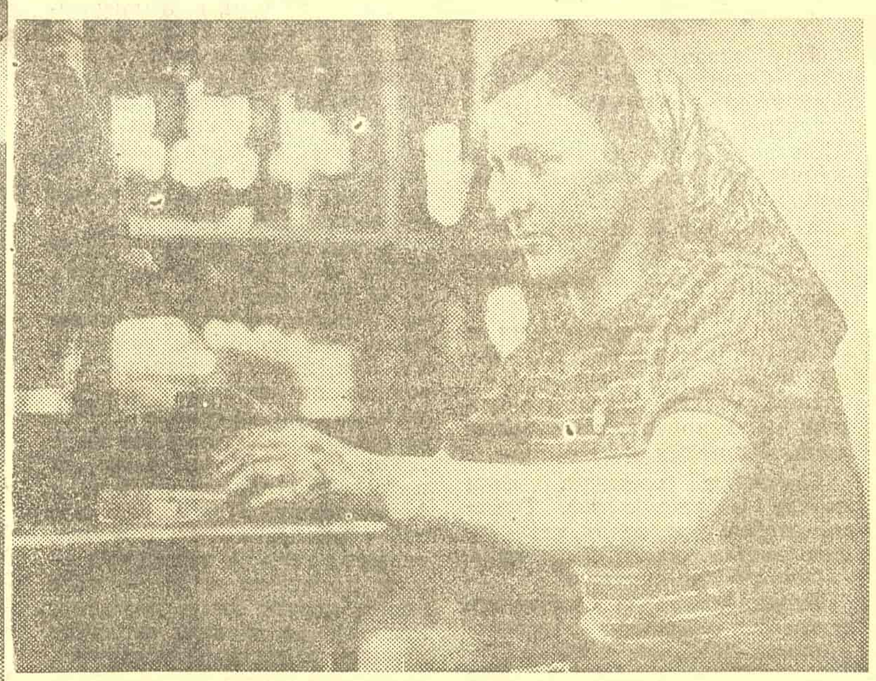

Омладинка Јелица Грахова проглашена је по други пут за ударника предузећа „Пролетер" у Жаркову

Омладинка Рада Ђорђевић, троструки ударник Завода за израду војне одеће

Двострука ударница фабрике обуће и гума „Пролетер" — Ружа Белош, штеперка

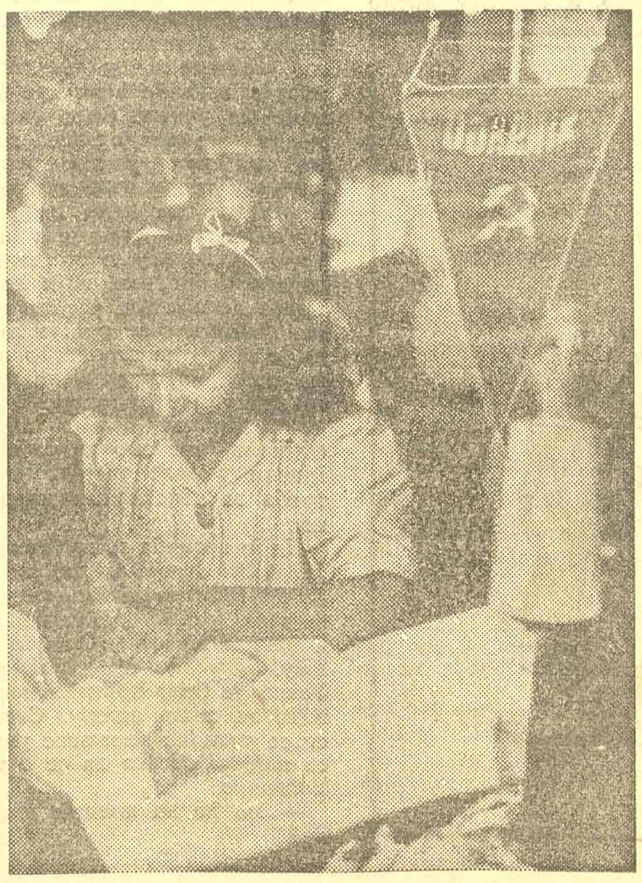

Милан Вукајловић, четвороструки ударник Завода за израду војне одеће

*

Индустрија мотора стално пребацује производни план

Индустрија мотора у Раковици у овом такмичењу има 3 трострука ударника, 1 новатора и рационализатора, и 6 рационализатора. 11 радника је први пут проглашено за ударнике, 104 је похваљено, а 38 награђено.

По трећи пут су ударници: **Јосип Брехелмахер**, стругар; **Рафаел Бан**, бушач; **Мирко Китанић**, металостругар.

Механичар **Михаило Бартоловић** проглашен је за новатора и рационализатора.

Велимир Кирић, бравар; **Војислав Митровић, Драган Лазић, Александар Марић, Виктор Мохорић и Милан Илић** добили су назив рационализатора.

Радни колектив индустрије мотора у Раковици стално пребацује постављени производни план.

*

„Пролетер" у Жаркову

Поводом завршетка првомајског такмичења, на свечаној конференцији која је одржана 12 априла прочитана су имена ударника, рационализатора и похваљених радника предузећа „Пролетер" у Жаркову.

За рационализаторе проглашени су следећи радници: **Ђорђе Станисављевић** (убрзао и смањио радно време за 60%); **Александар Кнежевић** (смањио радно време за 30%) и **Миодраг Јовановић** (убрзао рад за 30%).

По други пут добили су назив ударника: **Пјер Мизе, Петар Димитријевић, Димитрије Степанов** (пребацује норму за 25 до 40%); **Десанка Ђукановић** (за 25%); **Александар Ђорђевић** (за 25%); омладинке **Босиљка Ђорђевић** (за 25%), **Даница Станић** (за 25%), **Даринка Лазаревић** (за 25%), **Софија Подгорац** (за 25%) и **Јелица Грахова** (за 25%).

Двадесет и осам радника проглашено је по први пут за ударнике. Похваљено је и награђено 19 радника, а само похваљено 112 радника.

Радни колектив предузећа пребацио је производни план за 14%. Радна дисциплина, у односу на новембарско такмичење, побољшана је за 5%.

*

Фабрика обуће „Пролетер" премашила производни план за 8,64%

У првомајском такмичењу у фабрици обуће и гуме „Пролетер", проглашено је 13 радника за ударнике, 29 је награђено, а 63 похваљено. Радни колектив предузећа пребацио је производни план за 8,64%.

Троструки ударник предузећа је **Светозар Таталовић**, кројач лица који је пребацивао норму за 34%.

По други пут за ударнике су проглашени: **Стеван Лајтман**, машински обућар (пребацује норму за 21%); **Ружа Белош**, штеперка (пребацује норму за 34%); **Илија Мићић**, кројач (пребацује норму за 51%); **Иван Гуљцев**, кројач (пребацује норму за 35%) при чему уштеди материјал за 6,40%).

Осам радника по први пут је проглашено за ударнике, 29 је награђено и 63 похваљена.

*

Премашивање плана и побољшање квалитета

У индустрији азбестних производа „Југоазбест" на свечаној конференцији изнесени су резултати првомајског такмичења.

Радни колектив овог предузећа показао је у току такмичења врло добре резултате. Одељење металопластичних заптивача премашило је план производње за 38,6%, трошкове смањило за 14%, постигло уштеду у сировинама за 13%, а квалитет побољшало за 50%. Одељење азбестног одела пребацило је план производње за 51%, а одељење клингерита за 100%. Одељење крпаних точкова испунило је план производње.

На основу постигнутих резултата пет радника, који су

— ПОНОС И СЛАВА СВИХ НАШИХ НАРОДА

свих из колектива металопластичних заптивача, проглашена су за ударнике. Овај колектив ударника има три трострука, једног двоструког и једног једноструког ударника. По трећи пут су ударници: **Груја Мрданов, Стеван Жигић** и **Стојан Митровић.** По други пут је ударник **Александар Цветковић,** а по први пут **Милош Павловић.**

Писменом похвалом и новчаном наградом награђено је 16 радника и намештеника овог предузећа.

*

Београдска текстилна индустрија

На завршетку првомајског такмичења, у Београдској текстилној индустрији проглашено је 83 радника за ударнике, од којих 13 по четврти пут, 9 по трећи пут и 21 по други пут. Поред тога предао је 55 повеља за пожртвовани рад на свим секторима, 294 је писмено похваљено и 125 усмено.

По четврти пут за ударнике су проглашени: **Лаза Кресоја,** мајстор одељења влачаре; **Антонија Жужила** (пребацује норму за 27,15%); **Каја Топић** (пребацује норму за 12%); **Петар Кукић, Станица Начевић, Радосава Перић, Злата Ранђеловић, Божица Поткоњак, Љубица Величковић, Ката Перковић, Душанка Рашић, Ђура Тодоровић** и **Јосип Узелац.**

*

Фабрика обуће „Милорад Петровић"

На свечаној конференцији у фабрици обуће „Милорад Петровић" проглашени су ударници првомајског такмичења. Петнаест радника је похваљено и награђено књигама.

За ударнике су проглашени: **Гавро Селец,** радник на глас машини (пребацује норму за 36%); **Петар Тутош,** радник на анклоф машини (пребацује норму за 25%); омладинка **Јелка Рапајић** (пребацује норму за 30% и **Боривоје Илић.**

*

Штампарско-издавачко предузеће Народног фронта

Поводом завршетка првомајског такмичења Штампарско предузеће Народног фронта Србије прогласило је осам ударника, 74 радника и намештеника похваљена су а од њих 25 новчано награђени. У току једне године предузеће је повећало производњу за 51,67%, при чему је постигнуто снижење трошкова за 28,12%.

По други пут за ударнике су проглашени: машински слагачи **Никола Стефановић,** и **Љубиша Михајловић.** По први пут — машински слагачи — **Драгомир Илић, Рајко Јовановић, Мирко Стојановић, Љубомир Тошић** и цинкографи **Мирослав Сретеновић** и **Љуба Стојановић.**

*

Предузеће „29 новембар"

Предузеће кожне галантерије »29 новембар« постигло је веома добре резултате у првомајском такмичењу. Радни колектив овог предузећа премашио је производни план за 16,33%, квалитет побољшао за 11%, док је норма у току такмичења повишена просечно за 8%, а трошкови производње смањени за 14,48%. Од свих одељења најбоље је одељење женских ташни, које је испунило план за 26%.

У овом предузећу проглашено је 13 радника за ударнике, награђено је 19, а похваљено 20 радника и намештеника.

Иван Штрбић радник на деклишер-машини и **Димитрије Шокаревић,** механичар, конструисали су угломер на деклишер-машини, помоћу којега се може сећи картон под сваким углом.

*

Фабрика коже и обуће „Филип Кљајић"

У мајском такмичењу у фабрици кожа и обуће »Филип Кљајић« проглашено је 7 ударника и два рационализатора. Радник **Данчика Папић** по трећи пут је проглашен за ударника. Рационализатори су: **Никола Николић** и **Ђорђе Јагодић,** који су свом предузећу омогућили годишњу уштеду од 240.000 динара. Они су на машини која сече кедер направили нож који сече без отпадака.

Матилда Барух радница фабрике „Моравија" проглашена је по пети пут за ударника и предложена за Орден рада

Димитрије Степанов, двоструки ударник предузећа „Пролетер" у Жаркову

Михајло Бартоловић — новатор и рационализатор индустрије мотора у Раковици

Миодраг Јовановић, рационализатор предузећа „Пролетер" у Жаркову

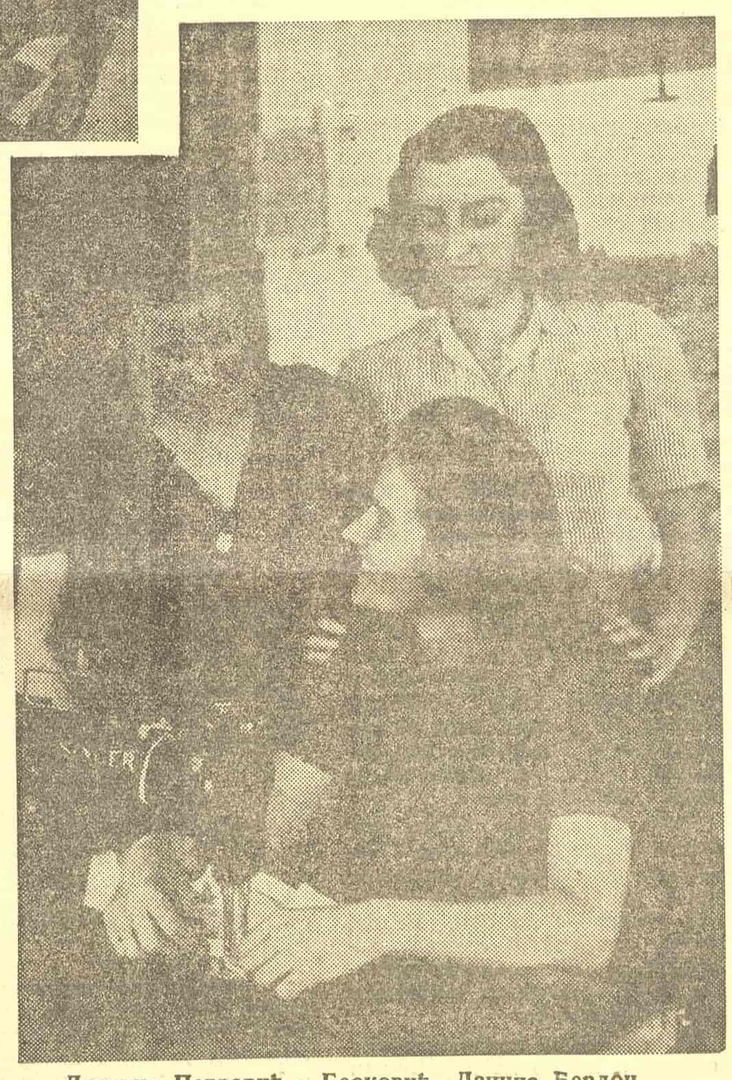

Драгица Петровић - Беоковић, Даница Бердон и Лепа Митић - Букумировић — ударнице фабрике рубља „Анђа Ранковић"

Бушач Рафаел Бан проглашен је по трећи пут за ударника индустрије мотора у Раковици

Божидар Миленковић, четвороструки ударник и новатор Градског саобраћајног предузећа

Сима Јолић, инвалид, четвороструки ударник Завода за израду војне одеће

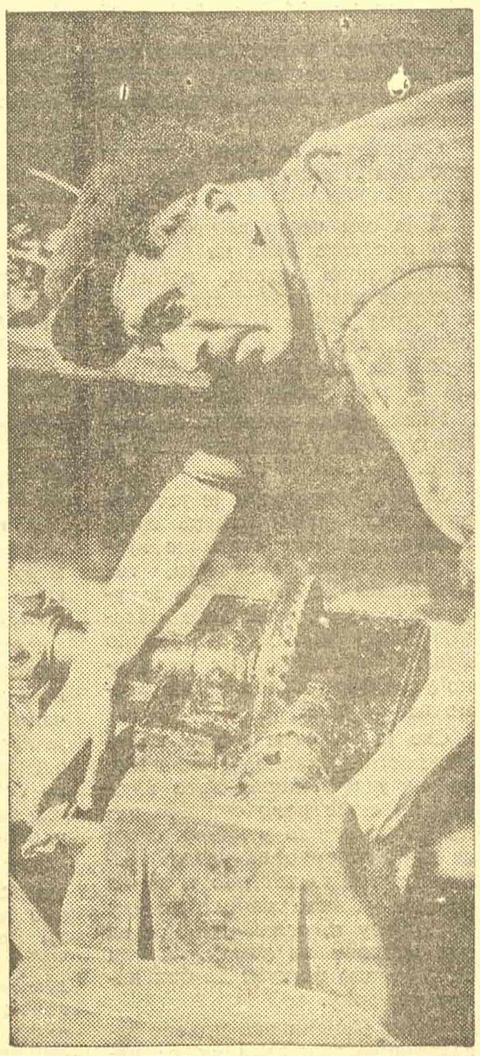

„Октобарска слобода"

У текстилној фабрици »Октобарска слобода« проглашено је ударницима 39 радника. По први пут у овом предузећу проглашен је за новатора **Срећко Ђуришић.**

Нада Љубојевић, која пребацује норму за 38% и **Берта Радуловић** за 35%, проглашене су по пети пут ударницама. За добре резултате у раду, 109 радника је писмено похваљено, а 74 усмено.

Током такмичења у одељењу предионице у јануару месецу план је испуњен за 58,47%, у фебруару за 66,09%, а у марту за 78,71%. У односу на прошлу годину производња је повећана за 36%. У одељењу ткачнице производња у односу на 1946 годину повећана за 33,58%. Исти је случај и са одељењем апретуре.

*

Државна картонажа у првомајском такмичењу дала је 2 ударника: **Милована Марешевића,** картонашког мајстора који пребацује норму за 30% и омладинку **Десанку Крстић** која пребацује норму за 25%. Осам радника је новчано награђено, а 15 писмено похваљено. Предузеће је премашило производни план за 24%, смањивши трошкове производње за 22%.

*

У овом такмичењу конфекција »Победа« дала је 24 ударника, и то: 3 ударника по други пут и 21 по први пут. 14 радника је новчано награђено, 80 писмено похваљено, а 30 награђено књигама.

„Моравија"

У текстилној фабрици »Моравија« у првомајском такмичењу проглашено је 48 ударника.

У одељењу »Котон« проглашени су за ударнике зато што су пребацили норму, повећали продуктивност рада и уштедели материјал: **Фрања Сикора, Милица Кршћанска, Персида Марковић, Милица Банда, Раде Банда, Борислав Цветковић, Јулишка Илић, Милан Артак, Света Стефановић, Платон Тимошенко, Вера Лечеси, Стеван Иванчевић, Димитрије Благојевић, Емилија Петров, Десанка Станисављевић, Савка Јовановић** и **Ружа Габрон.**

Одељење »Стандард« од прошле године је повећало продукцију за 50%. Звање ударница по други пут добиле су: **Анка Стојановић, Аница Костић, Бојана Вујовић, Вера Гајић.** По први пут су за ударнице проглашене: **Босиљка Ненадовић, Роса Мајкић, Бранка Петровић, Вера Богојевић, Оливера Даскаловић, Ана Граша, Ружица Трумбеташ, Бранко Душановић, Ана Грба, Евица Трновец** и **Ангелина Лазић.** У одељењу шпулераја проглашене су за ударнике: **Милева Милановић, Катарина Зетко** и **Софија Јаношић** четворострука ударница и **Вука Божић** двострука ударница.

Најбоља радница »Моравије« из одељења полуготове робе: **Матилда Барух** по пети пут је проглашена за ударницу и предложена за Орден рада. За ударнице су још проглашене: **Бежика Фаркаш, Анка Тукаљ, Спаса Миленковић, Јелица Ђорђевић** и **Радојка Јовановић.**

За ударнице апретуре проглашене су: **Љиљана Лазаревић, Јелена Бељковић, Емилија Карновић, Марица Каучић, Бранка Узелац** и **Загорка Зечевић.**

У »Моравији« је писмено похваљено 57 радника, намештеника и руководилаца.

*

И у осталим фабрикама и предузећима Београда на свечаним конференцијама прочитани су резултати првомајског такмичења проглашени ударници, и подељене похвале и награде.

Радничка класа са искуством стеченим у овом такмичењу улази у борбу за испуњење петогодишњег плана привредне изградње наше отаџбине.

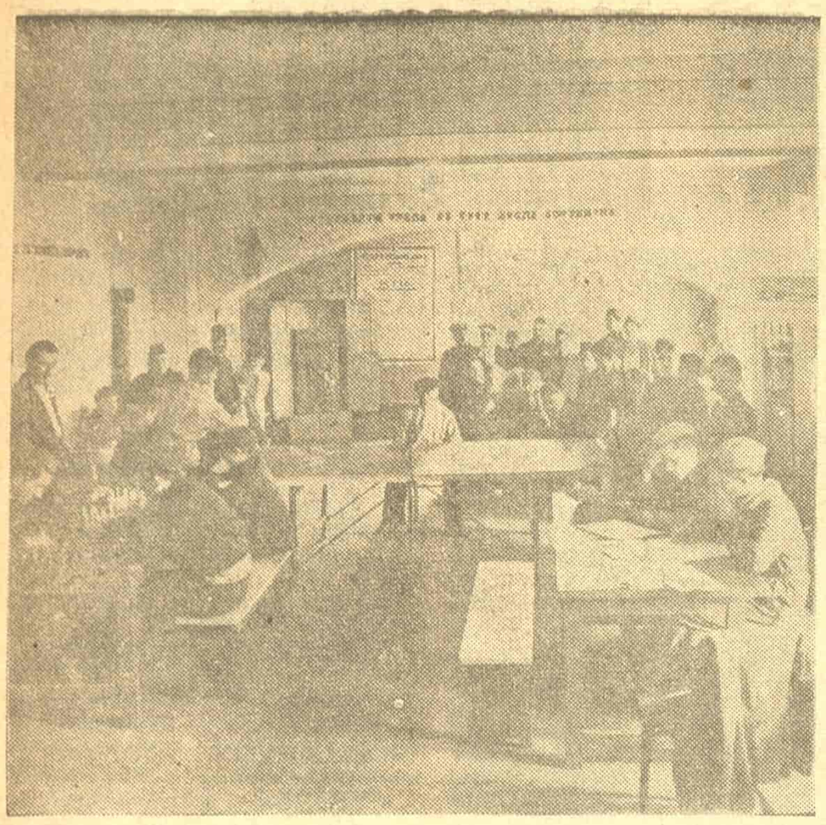

ЦРВЕНИ КУТИЋ СИНДИКАЛНЕ ПОДРУЖНИЦЕ У ФАБРИЦИ ШЕЋЕРА

ЦРВЕНИ КУТИЋ СИНДИКАЛНЕ ПОДРУЖНИЦЕ ПИВАРЕ »7 ЈУЛИ«

Црвени кутићи по предузећима Београда

У току мајске етапе такмичења у низу београдских предузећа отворени су црвени кутићи који служе за одмор, забаву, разоноду и културно - просветно уздизање радних маса.

По угледу на црвене кутиће по фабрикама Совјетског Савеза, у којима после напорног рада радник може да нађе свој одмор, уређени су црвени кутићи и по нашим фабрикама.

У црвеним кутићима може да се налази библиотека, из које ће сваки радник моћи да узме на читање лаку забавну лектиру, затим шах, радио, фотографије, цртежи, пароле, графикони и сто за пинг-понг. Уколико простор дозвољава, по црвеним кутићима се одржавају предавања, концерти и разне културно - просветне приредбе. Међутим, главна намена црвених кутића је да служе за одмор и разоноду радника и намештеника.

Црвени кутићи морају да буду украшени и угодни, да делују освежавајуће, да буду снабдевени свим дневним и недељним листовима, чиме ће да омогуће радном човеку задовољство у одмору.

Средства за организовање и украшавање црвених кутића црпу се из новооснованог фонда руководства.

Број црвених кутића у Београду није велики не само због тога што су недостајале просторије или није било довољно средстава за њихову опрему, већ добрим делом и због тога што управни одбори синдикалних подружница и управе предузећа нису поклонили црвеним кутићима довољну пажњу. Међутим, због улоге коју имају црвени кутићи треба их организовати и опремити у свим оним предузећима у којима не постоје раднички клубови, јер ће се на тај начин потпомоћи и културно-просветно уздизање радних слојева и осигураће се кутак у коме ће радник моћи да се пријатно осећа, одмарајући се у свом слободном времену.

Почетак

Кажу — сва ће сунца спустит с неба
међу људе
поставит на сто.
Срећу младу, радост, све што треба
са звијезда скинути на тло.

И прољеће проблистаће оком
— бјежи, туго,
с њоме мраже клет!
И знаш — све се мијења хитрим скоком
стари дани промичу потоком —
екразитом кад пробисмо лед.

Свијет стари — у процјепу змија,
залуд мријуће
гризе душом злом.
Добјена је крвава кошија!
Разриј, друже, брда — нек зашија
кроз тунеле живот снагом свом!

Кажу — сва ће сунца спустит с неба
међу људе
поставит на сто.
Срећу младу, радост, све што треба
свима с раја скинути на тло.

Кажу... биће... очи бреме носе:
из пустиње
нов се диже град,
ил рјекама мостови пркосе;
видиш чете радне, пруге што се
по свој земљи разастиру сад!

Биће, биће — стварност снове кроји,
свијетла ова
мрак сажижу скроз.
Куд погледаш: свуд ничу хероји!
Пружи руке — гле, под паром стоји
препун угља бановићки воз!...

Душан КОСТИЋ

Његов највећи празник

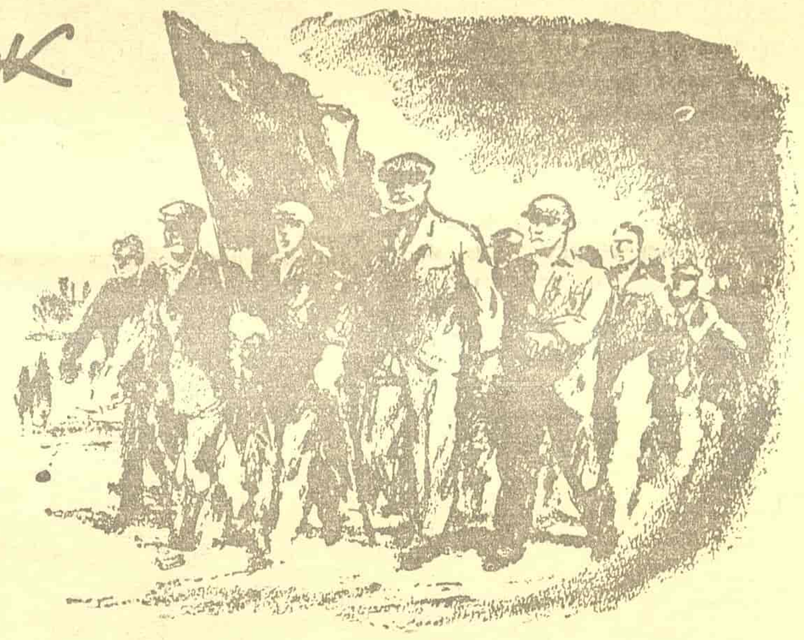

Ослоњен на стуб уличне светиљке посматрао је првомајску параду. Раније га никада таквог нисам видео. Био је миран као и увек, није клицао као људи поред њега, али очи, чији поглед некада нису могли да издрже ни професори, ни многи његови другови, данас су говориле више него одушевљени усклици гледалаца и људи из поворке. Ђока је био усхићен, срећан, занесен... Пришао сам му. Једва ме је и приметио.

— А, то си ти, — рече и поглед му опет одлута ка поворци. Као да нас није делило пет година растанка, као да смо до јуче били заједно.

Боре на његовом лицу биле су урезане нешто дубље него пре пет година. Црте као да су се још више изоштриле, а мишићи доњих вилица постали још развијенији.

Дуго је стајао тако без речи, гледајући последње редове одушевљених манифестаната. Када и последњи човек из шарене, живописне поворке зађе за угао, тек тада ми се обрати. Као да се пренуо из сна.

— Е, ти си то! Па, како си? Шта радиш?

Овога пута видех да га је сусрет заиста обрадовао. Пођосмо према Калемегдану. Мирис процвалих кестенова ширио се по парку. Доле на Сави хуктао је моторњак.

Док су се несташна деца играла око клупе, ми смо почели да оживљавамо наново ђачке дане и успомене протеклих година. Ђока је причао о себи и о својим доживљајима из борбе.

Сетих се узбуђења са којим је посматрао поворку и запитах га:

— А ти као да ме мало час ниси ни приметио?

— Знаш, мислио сам на оца! Није лако објаснити то у неколико речи... Пре пар минута био сам узбуђен више него икада у свом животу.

Ућутавши, превуче дланом преко чела избразданог ситним кратким борама. Поветарац се уплете у његове црне, меке власи, ишаране ретком белином на слепоочницама. Ђока их заглади и уздахнувши отпоче да прича.

— Знах, како сам дуго желео да видим овај дан прослављен овако као данас! Први мај. То је био у мојој породици највећи празник. Празник мога оца. Мој отац... Можда га се не сећаш... Висок, прав, дугих белих бркова, просед, гордога чела и тешког проницљивог погледа. Онај ко га није познавао рекао би да је груб и строг. Он је то заиста био, али је у породици умео да своју строгост ублажи дирљивом очинском нежношћу. Био је ћутљив, али се увек осећало да иза онога што је рекао стоји још много недореченог, намерно прећутаног. Снажан је био. Умео је да влада собом. Тиме се истицао међу својим друговима. Поштовали су га, тражили од њега савет. А послодавац га се бојао. У штрајковима је био увек први... Први мај... Ето, тај дан ме највише потсећа на њега... У нашој породици није било празника, не само због тога што нисмо имали чиме да их прославимо, јер би се за ту прилику и код нас скрпило нешто новаца, већ је то било његово начело. Често га је мајка прекоревала.

— Хтела бих да као и остали свет славим Божић, Ускрс и друге празнике, а ти...

— Можеш, одговарао је, али ја нећу, јер то моји празници нису.

— Тешко мени, безбожник, — вајкала се мајка, крстила се окренута леђима оцу, док се он смејао.

Свршавало се увек очевом победом. Празновања није било.

И ја сам често пожелео да као и остала деца на благдан обучем ново одело, идем у биоскоп или позориште, да се о Ускрсу куцам јајетом с друговима, али сам постепено навикао да немамо празника. Само је мајка због тога патила.

Ипак, једна празник се славио у нашој породици. Први мај...

У рано јутро отац је устајао, дуго трљао крај бунара своје маљаве, проседе старачке груди, прскајући се свежом, тек извађеном водом. Затим је улазио у кућу, брисао се, облачио чисту кошуљу и једино празнично одело, које је чувано у расклиматаном орману само за тај дан.

Све је то отац радио полако, достојанствено. Свечан као сељак у празничне дане када облачи своје ново сукнено рухо да би пошао у цркву. Отац се није спремао за цркву. Попио би кафу, дотерао и завио бркове, узимао своју дебелу дреновачу и, ослањајући се на њу, излазио на улицу. Ја сам се искрадао из куће да бих видео поворку.

Људи збијени око црвене заставе приближавали су се певајући. Отац је био на челу поворке са неколицином старијих радника. Корачао је лагано, поштапајући се, уздигнуте главе, са дрско упереним погледом на пролазнике по тротоарима. Чинило ми се да је постајао много виши него што је, да је својом појавом наткриљавао целу поворку. Видео сам у њему неку неописиву снагу, а његово старо, изборано лице, изгледало ми је много лепше и млађе.

Брзо су градске ћифте спуштале капке на дућанима. Плашљиво се склањали пролазници са плочника, како власти не би помислиле да они, не дај боже, одобравају овакве „изгреде". Дебеле грађанке крстиле су се кришом. А ми дечаци радовали смо се.

Волео сам те поворке, дивио се оцу и желео да и ја будем као он, да корачам гордо поред заставе, и да певам.

Од једног до другог радничког насеља поворка је постајала све дужа. Градски пандури увек су нашли по неки изговор да би се на време удаљили са улица кроз које пролази поворка. Наоружани жандарми посматрали су испод ока масу, дошаптавали се, стрепили и били непозвани пратиоци ових свечаности, упозоравајући стално на своје присуство.

По који новајлија, на коме су висиле преширокe жандармске чакшире и ландарао кундак пушке са предугим кајшем, приближавао би се поворци.

— Бре, браћо, не дижите галаму. Не буните се на власт, — говорио би.

Брзо би га ућуткали.

— Ћути, плаћениче! Каква смо ми браћа. Гледај ти своја посла.

А глупо жандармско лице зацрвенело би се и нестајало међу униформама, да, можда, кроз десетину минута излије свој бес ударцима кундака.

Ретко су се такве поворке разилазиле у миру. Ако би дошло до гужве и пуцања, ми дечаци бежали би кућама. Мајка је кршила руке, склањала ме и затварала у собу и чекала. Ако се отац не врати до подне, она је умотавала нешто хране у белу мараму и одлазила.

Када се поворка доврши без гужве и људи се разиђу, долазио је и отац кући уморан али радостан, ведар и срећан. Чини ми се да су то били једини часови задовољства у његовом животу. Седао је на столицу, помиловао би ме по коси, ћаскао са мајком и најзад се приближио постављеном столу. Тога дана мати није радила. Радило се један дан раније или је мајка искористила очево отсуство да доврши заостале послове. После ручка, отац би изишао испред куће, запалио лулу и до вечери пушио, о нечему размишљао са задовољним осмехом на лицу. Сутрадан би одлазио на посао, као да јуче није било никакве свечаности.

А онда када су те првомајске прославе биле ометане од жандарма, отац је долазио изгужвана и прљава одела. Једном се вратио без штапа и капе, рашчешљаних и опуштених бркова.

— Гадови, не дају нам ни тај један дан да прославимо на миру. Боје нас се...

Онда би се насмејао...

— Боје се. Па и треба да се боје. Шаљу полицију да нас растури! Зашто? Зато што нас је из године у годину све више.

Мајка и ја стајали би поред његове столице, слушали и ћутали. Али ни тада отац није био нерасположен. Чинило се као да је задовољан што је дошло до сукоба са жандармима. Остатак дана проводио је као и раније са лулом у зубима, размишљајући.

...Када сам данас посматрао Првомајску параду, мислио сам на свога оца. Чинило ми се да га видим опет уздигнута чела, са штапом у руци, како наткриљава поворку.

Горд је био мој отац. Он ме је научио да мрзим и да се борим. Када сам се 1941 опраштао од њега одлазећи са друговима, у његовом оку није било суза.

— Сине, бори се за оно што сам ја целог живота прижељкивао. Жао ми је што не могу да пођем и ја, али остарело се, ноге издале... А ти, осветлај оцу образ.

То је био наш последњи разговор. Мајка ми је причала о његовој смрти. Једног дана дошли су Немци да би га узели за таоца. Због мене. Тада је опет обукао своје свечано одело, узео штап и изишао подигнуте главе. Мати је плакала.

— Не плачи, рекао јој је. — Доста смо и живели. Мени повратка нема, то треба да знаш. И — не жали.

Немци су скакутали око њега, а он је, виши од свих, корачао прав и достојанствен. Неколико дана доцније, мајка је дознала да је стрељан. Ја знам да је и тада, пред напереним пушкама, стојао смело и усправно...

Ето то ти је прича о моме оцу. Данас сам га поново видео у поворци.

Брана ВУЧКОВИЋ

„ОСНОВНИ ЗАДАТАК НАРОДНОГ ФРОНТА ЈЕ ДАНАС ДА МОБИЛИШЕ НАРОДНЕ МАСЕ У БОРБУ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПЕТОГОДИШЊЕГ ПЛАНА". КАРДЕЉ.

ПИВО КАРАМАТИЈЕВИЋ: Радови на Теразијама

Проблем туберкулозе

и наше ново социјално законодавство

У низу крупних социјално-здравствених проблема данас се врло често спомиње и проблем туберкулозе. Он је од нарочитог значаја у државама и крајевима који су ратом опустошени. Пада у очи да се у последње време, поред толиких нових тековина у медицини и хирургији, питање туберкулозе увек поставља као проблем, и то социјално-здравствени проблем. То сасвим природно произилази из дубљег, објективног научног студирања самог постанка и развоја болести.

Постанку туберкулозе код одраслих све до скоро је давано шаблонско инфективно тумачење, тј. тумачена је као проблем вируса и организма. Уколико су по неки аутори раније увиђали да ту постоје и извесни социјални узроци, они су нетачно изношени и тумачени. Тако се на пример ширење туберкулозе раније сасвим погрешно доводило у везу са густином становништва и развитком индустрије. Међутим, при томе се врло мало водило рачуна о утицају приватног капитала на друштвени уређај и на многе социјалне неједнакости, које су из таквог уређаја произилазиле и које су у себи имале многе нездраве социјалне услове рада и живота, што је и доводило до ширења туберкулозе. Уклањање тих нездравих социјалних услова рада један је од битних услова за опадање туберкулозе као социјалне појаве. Према томе и сама организација сузбијања туберкулозе је двоструки проблем који обухвата директне здравствене мере и индиректне социјалне мере. Према многобројним искуствима ове последње не само да су неопходне, него често имају значајнију, пресуднију улогу у опадању туберкулозе, као што се опет с друге стране показало да нагло ширење туберкулозе има често дубљег корена у нездравим социјалним односима и приликама него у особинама и начину преношења проузроковача болести.

Специјално код нас у Београду окупација и терор окупатора створили су до пуног изражаја праву ратну социјалну слику туберкулозе: у већини случајева брз, нагли развој болести, двоструко већа смртност од туберкулозе него пре рата, нарочито висок проценат туберкулозе код новорођенчади и мале деце, и оно што је најважније, највећа смртност код сасвим младих лица, између 16 и 30 година живота, дакле у доба најбоље привредне продуктивне способности. После рата за наше народне власти поред проблема обнове земље и привреде постављало се одмах и решавање проблема туберкулозе.

Сасвим је разумљиво да су народне власти у Београду већ првих дана после ослобођења овом питању посветиле пуну пажњу. Приступило се одмах директним мерама противу туберкулозе: оспособљавању оштећених антитуберкулозних установа, а нарочито отварању и организовању нових антитуберкулозних диспанзера, повећању броја постеља за туберкулозне и стварању једне потпуно нове, јединствене антитуберкулозне службе која има своје антитуберкулозне диспанзере у свим оним крајевима где је проценат туберкулозе оболења највећи.

То је био први директан и најхитнији подухват на сузбијању туберкулозе у Београду.

После ослобођења донет је читав низ законских мера противу туберкулозе. Ове мере можда нису толико упадљиве као што је подизање антитуберкулозних установа, али оне имају врло великог значаја за сузбијање туберкулозе. Неке од тих мера директно, а неке индиректним путем утичу на заштиту од туберкулозе, али све скупа имају за циљ да уклоне све оне нездраве социјалне прилике и услове живота који се сматрају као социјално порекло туберкулозе. Тако, на пример, у новом социјалном осигурању предвиђено је право на годину дана лечења оболелих од туберкулозе (у ранијем закону само 6 месеца); чланови осигурања стичу права на све могућности лечења одмах при ступању у службу (у ранијем закону тек после два месеца проведених у служби); породице оболелих примају такође новчане потпоре, које износе 50%—75% од принадлежности намештеника. Напослетку, чланови осигурања који су услед туберкулозе остали трајно неспособни за привређивање примају сталну месечну ренту, док су према ранијем закону губили свако право на потпоре од социјалног осигурања после годину дана боловања и неспособности за службу. У јавним болницама лечење туберкулозних је бесплатно. Грађанима који нису чланови осигурања а неспособни су за привређивање услед туберкулозе, народни одбори издају месечну новчану помоћ, а свим грађанима оболелим од туберкулозе издају још и специјалне карте за повећану количину рационираних намирница, нарочито меса, млека и др.

Смртност од туберкулозе у Београду од 1940—1946 године

Година	Умрло од туберкулозе	На 100.000 становника
1940	802	220
1941	769	349
1942	1.152	460
1943	1.178	467
1944	(нема	података)
1945	845	330
1946	620	243

Сем тога многе индиректне мере уперене су против туберкулозе. Као такве могу се навести одредбе Закона које омогућавају сваком раднику и службенику плаћени годишњи одмор, стварање инспекција рада по предузећима и организовање опоравилишта и летовалишта за раднике, нарочито ударнике и раднике на тежим пословима. У погледу превентивних антитуберкулозних мера код деце, од нарочитог је значаја питање исхране и боравка на чистом ваздуху. Стога су уведене специјалне карте за појачану исхрану не само за децу у претшколско доба него и за ученике основних и средњих школа. Организован је велики број дечјих домова, опоравилишта и летовалишта. У Београду се спроводе увелико детаљни систематски прегледи дечјих група и становништва (студенти, ученици стручних школа, наставници основних и средњих школа, намештеници по појединим предузећима итд.). Краткоћа простора не дозвољава да се у детаљима изложи значај свих ових мера, али се јасно види да се новим коренитим, демократским реформама, које се сукцесивно доносе у појединим законским одредбама, поступно и стално утиче на сузбијање туберкулозе што се јасно да видети из наведених статистичких података, тј. да је туберкулоза после рата почела у знатној мери опадати.

БРАНКО СТАНКОВИЋ: — Рад на Теразијама

ПОМОЗИМО НАРОДНИМ ВЛАСТИМА У ИСЕЉАВАЊУ НЕПРОДУКТИВНИХ ДОСЕЉЕНИКА У БЕОГРАД

У дневној штампи поникла је врло корисна иницијатива да се олакша станбена криза у Београду путем исељавања непродуктивног становништва. Она је наишла на топао пријем код грађанства, у првом реду оних радних људи, који месецима узалуд чекају да добију стан, док Станбено одељење није у стању да им изађе у сусрет с обзиром на велику оскудицу у становима.

Познато је да низ европских градова, који су настрадали у току рата преживљује станбену кризу. Тим пре се ова криза осећа у Београду, који је услед рата изгубио 11.000 становника а добио преко 150.000 становника више, не рачунајући десетине хиљада оних који после ослобођења пристижу у град. Овај прилив још више отежава станбену кризу јер у току првих двеју поратних година Извршни народни одбор није био у стању да спроведе шире грађевинске радове како би се омогућила изградња већег броја нових станова, која је неопходна. Дошло је до тога да се морала остварити евиденција свих станова у циљу што правичније расподеле станбеног простора. Двособни и вишесобни станови морали су се делити међу различите породице, а то је доводило до многобројних размирица и сукоба станара, од којих су неки добијали свој епилог пред отсецима унутрашњих послова или пред судовима.

Нажалост и поред ових мера има приличан број државних службеника и стручних кадрова, који су дошли у Београд не по свом ћефу већ по државној потреби, ради суделовања у раду на индустријализацији и електрификацији, а који с обзиром на постојећу станбену кризу нису у стању да добију стан. Док се они злопате без стана, што свакако утиче и на смањење њихове радне способности, њихове породице живе одвојено од њих по разним местима у унутрашњости. Сем тога држава је обавезна да оваквим лицима, која без своје кривице живе одвојено од својих породица, исплаћује на име трошкова одвојеног живота поред редовних принадлежности још 1.500—2.500 динара месечно.

Ове године градски Извршни народни одбор, као што је познато, предвидео је широке грађевинске радове, који ће повећати градски станбени фонд. У вези са овим радовима као и с обзиром на друге велике радове, а ради остварења петогодишњег привредног плана, требаће да у Београд дођу хиљаде нових радних руку, многи стручни кадрови. Њима треба обезбедити станове а то је немогуће без исељавања оних, који у Београду немају никаквог занимања или живе од ренте, пензије и других занимања која нису од опште користи као на пр. бифеције, власници кавана који су се у току окупације доселили у Београд а који би у местима свога дотадањег боравка или у другим местима, где је оскудица у становима мања, могли да обављају своју привредну делатност.

Ако бисмо се осврнули на своју околину, могли бисмо наћи већи број таквих лица. У Страхинића Бана ул. бр. 33 станују два таква станара. То су Крстановић Драга, чији муж живи у Сарајеву, где је запослен, и Јовановић Меланија са сестром, које су дошле у Београд за време окупације — оне у Бања Луци имају оца свештеника и могућности за живот док овде живе ништа не радећи. У Цара Лазара ул. бр. 14 станује Хрњак Ратибор, са мајком, обоје пензионери који имају услова за егзистенцију у унутрашњости а у Београд су се доселили такође за време окупације. Грба Милан, сада без занимања има двособни стан у Кнеза Милоша улици број 1а, а живи од прихода које добија са стране. Додуше он има децу у гимназији, али гимназија има и у Славонији из које се доселио. Радаковић Десанка има стан у Београду а муж јој је запослен у Сарајеву одакле се она доселила у Београд, за који је апсолутно ништа не веже јер је незапослена и нема деце. Крајиновић Босиљка доселила се 1941 год. из Загреба. Овде живи од ренте и запрема двособни стан. Има двоје деце у гимназији, али ова школа постоји и у Загребу. Богдановић Богдо, велетрговац из Сарајева, одакле се доселио 1941 год. овде нема уредног занимања и под истрагом је због црне берзе са другим избеглицом Костић Душаном, који је такође без уредног занимања а заузима трособни стан. Мештеровић Јован, бивши бански саветник иако у Новом Саду има имање без икакве потребе живи у овом пренасељеном граду. Исти је случај са Буран Емилијом у Бирчаниновој 20а, Бабић Бранком, пензионером са станом у Сарајевској број 57, Богдановић Драгољубом, бив. трговцем а сада пиљарем који има куће у Крагујевцу и Врњачкој Бањи, Зивлаковић Соком из Адмирала Гепрата 91 (има двособни стан са трпезаријом, доселила се 1946 год. из Бос. Грахова где и сада има имање док овде живи без уредног занимања) итд. Ако се буде потрудило наћи ће се широм Београда много оваквих и сличних случајева.

Да не помињено овде десетине разних себичних и несавесних службеника који су радије подносили оставке на службу него што су пристали да буду премештени за унутрашњост. У општем интересу њих не би ни у ком случају требало примати у службу а на сваки начин их треба исељавати из Београда где не би требало да буде места дембелима.

Иницијатива наше штампе није била без ефекта. Органи власти су већ извршили известан број одлука о исељавању. Док је већина наше јавности правилно схватила и поздравила ове мере власти, има појединаца (међу онима које треба исељавати), који нису схватили или нису хтели да их схвате. То су обично они саможиви људи, који иза себе не виде народ и иза својих себичних интереса не виде народне интересе. Они се свим силама упиру да остану у овом пренасељеном граду, наводећи при том све могуће и немогуће разлоге. Неки се журе да нађу неко фиктивно запослење, како би доказали да су пословни људи и да треба да остану у Београду. Други се позивају на то да имају децу у гимназији, што није никакав оправдан разлог за настањење у Београду, јер гимназија има у сваком већем месту наше земље. Трећи би желели да остану из пијетета према овом или оном. Четврти... Органи, који руководе овим послом треба да добро отворе очи да не би насели подвалама разних шпекулативних елемената.

Најзад, има их који се бусају у прса како су они фронтовци и како само због тога њих треба да мимоиђе ова мера. Такви фронтовци не схватају две ствари: прво да у нашој земљи нема и не сме да буде дискриминације на фронтовце и нефронтовце, јер су закони једнаки за све без обзира на политичку припадност; друго, да баш фронтовци треба и овде да послуже примером и да се без принудних мера иселе и сами, ако овде нису запослени на таквом послу од општег значаја већ би могли да од своје привредне делатности живе и у унутрашњости где је оскудица станова знатно мања и сами станови јевтинији. Утолико пре ово важи за разне рентијере и пензионере. Разуме се, овде се не мисли на Београђане староседеоце, већ на оне који су се из ових или оних разлога доселили у Београд у новије време, већином у време окупације. Разлози, који су њих руководили да нарочито за време окупације беже у Београд више не постоје. Наша земља је слободна. Нема више окупатора и његових слугу. Свак се може слободно вратити на своје огњиште, где ће наићи на свесрдну помоћ и разумевање код народних власти.

Јасно је да се овим палијативним мерама не решава проблем. Он ће се решити тек кроз шире грађевинске радове, кроз подизање већег броја станбених зграда што ће и предузети градски Извршни народни одбор, али ће и ове мере, које су привременог карактера, допринети ублажавању станбене кризе и стварању повољнијих услова бар за један број трудбеника, који раде на спровођењу петогодишњег плана електрификације и индустријализације а тиме и на обезбеђењу још боље и срећније сутрашњице нашем народу.

За жаљење је само што ове мере нису предузете раније. Но и сада оне имају свог смисла и зато их треба поздравити. На масама грађана је, а у првом реду фронтовских, синдикалних и омладинских организација, да својом сарадњом допринесу свој удео, како би се олакшало народним властима успешно спровођење овог задатка.

„СВАКА УСТАНОВА, СВАКИ ГРАЂАНИН НЕКА ПОЧНЕ ОВЕ ГОДИНЕ ВОДИТИ СТРОГО РАЧУНА О ШТЕДЊИ, О ЧУВАЊУ НАРОДНЕ ИМОВИНЕ“ ТИТО.

„20 ОКТОБАР“
СТОЛАРСКО МАШИНСКО ПРЕДУЗЕЋЕ
★
Прешло је на планску производњу и производи:
ТИПИЗИРАНЕ СПАВАЋЕ СОБЕ, ПИСАЋЕ СТОЛОВЕ као ПРОЗОРЕ и ВРАТА по НОВОЈ ТИПИЗАЦИЈИ за ОБНОВУ СЕЛА И ГРАДА
БЕОГРАД
Небојшина улица бр. 34
Телефон: 41-998

Пролетна песма

Хитнули прозори руке
у грање зелена сада.
Лагано корача сунце,
велико сунце врх града.

И небо топло и меко
слило се из оквира,
дланом га дотаћи можеш —
модрином чело ти дира.

А наши стројеви дивни
трепере тешки и витки:
сјајни се чекићи кују,
свијају српови бритки.

Певају стројеви громко:
лију се мисли нам, воља,
под небом тихим и ведрим
надомак роднога поља.

Хитнуло срце се наше
до сунца — пламена дива,
с њим црном браздом полегло,
с њим клија плодна нам њива.

И ново пролеће ово
букнуло бујније данас.
Певају стројеви срећни
први пут радећи за нас!

Владимир ПИТОВИЋ

КЊИЖЕВНИ ЖИВОТ ОМЛАДИНЕ У БЕОГРАДУ

Књижевно стварање омладине у Београду и пре рата било је везано за напредна стремљења у нашој средини. Литерарне дружине биле су места на којима су, и поред све стеге и онемогућавања, младићи покушавали да даду књижевности правилније тумачење од онога које је давано са званичних катедри. Уочи рата, у доба ширег омасовљавања Омладинског покрета, литерарне дружине биле су установе око којих се формира покрет. Велики део књижевних радова читаних у том времену на састанцима литерарних дружина одражавао је стварност уочи рата. Кроз те радове је најављивана ратна опасност, а истовремено позивана је и припремана омладина за борбу која јој претстоји.

Ослањајући се на ове позитивне традиције, омладина је после ослобођења понова отпочела да обнавља свој рад на књижевности. Скоро у свим гимназијама прорадиле су литерарне секције. Организација Народне омладине дала је иницијативу за развијање књижевног живота средњошколаца. Опет су на састанцима ђаци почели да читају своје песме и приповетке, своје чланке о књижевним проблемима и осврте на поједине писце. Овога пута нико их није ометао у раду. Напротив, њихов рад је свестрано помогнут и од школских власти оцењен као позитиван. Осврти на поједине писце, који су рађени на основу чланака по нашим часописима, показали су се као одлично средство за допуну школског градива. Често су ти осврти, с обзиром на недостатак уџбеника и често ненаучно предавање књижевности давали бољу и потпунију оцену о писцима него што се то радило на часовима. Читањем пак оригиналних радова на састанцима није се само развијао интерес за писање код младих, већ су кроз дискусију исправљана и извесна погрешна гледишта на књижевност и књижевно стварање, која су се као каква авет прошлости још увек задржала у схватању неких омладинаца и предавача.

Један од проблема који је дотичан у дискусијама, а коме треба и убудуће посветити велику пажњу, јесте питање песимизма у радовима неких средњошколаца. Овакав песимизам је с правом осуђиван на састанцима као наносан и туђ нашој стварности. Код нас нема разлога да се књижевности даје мрачан тон, да се кроз њу очајава. Против књижевних радова који изражавају таква расположења треба убудуће водити још оштрију борбу, јер су они најпре неистинити — пишу о стварима које нису битне и главне у нашем животу — а затим својим песимизмом поме одушевљење које данас наша омладина уноси у живот.

Пре рата књижевна делатност омладине била је везана у главном за литерарне дружине (изузетак је чинила Литерарна секција при катедри за књижевност на Београдском универзитету). Данас је књижевни живот омладине далеко шири. На свим факултетима постоје литерарне секције. Оне у оквиру својих факултета развијају књижевну активност. С једне стране ове секције омогућују писцима-студентима да у њима опробају своје снаге и кроз дискусију и стални међусобни контакт дођу до јасних погледа на књижевно стварање, а с друге стране, настоје да организовањем предавања и изласком пред ширу публику развију већи интерес за књижевност код студената. Њиховим радом књижевност, како класична тако и савремена, почиње да игра све већу улогу у културном подизању и идејном васпитању студентске омладине.

Централна секција, која је око себе окупила приличан број младих писаца, јесте Литерарна секција при Културном друштву „Иво Лола Рибар". Секција је отпочела са својим радом још крајем 1945 године. Њеним радним састанцима често присуствују и старији књижевници, узимају учешћа у дискусијама или држе предавања о разним књижевним питањима. Од недавна су на радне састанке ове секције почели долазити руководиоци књижевног живота по средњим школама и факултетима. Тиме се остварује повезаност свих младих који се баве књижевношћу, а истовремено се омогућује друговима из средњих школа и са Универзитета да даље пренесу знања која стичу на радним састанцима.

Гостовање чланова ове секције по средњим школама које је отпочело недавним књижевним часом у Петој женској гимназији, још више ће помоћи зближавању младих писаца.

Литерарна секција културног друштва „Иво Лола Рибар" организовала је у сарадњи са редакцијом „Младости" три књижевне вечери. На њима су млади писци излазили пред ширу омладинску публику. У сарадњи са редакцијом „Младости" организована је и посета младих писаца Ваљеву, где су одржане две успеле књижевне вечери.

Ове вечери показале су блискост младих писаца омладинским масама. Песме и приче читане на вечерима биле су одраз оних расположења и схватања, кроз које данас живи наша омладина. Карактеристично је за све младе писце окупљене око Литерарне секције Културног друштва „Иво Лола Рибар" да су њихова књижевна остварења везана за нашу стварност, да код њих у вези са тематиком у потребом идејности у књижевном стварању нема непречишћених схватања. Уместо лутања и тражења, каква се могу претпостављати код младих писаца, целој овој групи јасно је да је њихово књижевно стварање најуже повезано са тежњама нашег народа, да данас писати значи борити се за остварење онога зашто се бори читав наш народ. Проблем који се пред њима поставља јесте проблем учења и изналажења одговарајућих књижевних форми кроз које ће њихови таленти најбоље доћи до изражаја.

Велику улогу у књижевном животу омладине у Београду носи часопис „Младост". Поред тога што објављивањем радова младих помаже њихов развој, „Младост" масом принципијелних чланака и осврта омогућује младим писцима и свим омладинцима да стекну правилне погледе на књижевно стварање. Објављивањем књижевно вредних и идејно здравих прилога младих књижевника „Младост" даје потстрека а истовремено и упутства почетницима како и о чему да пишу. Литерарне секције по средњим школама и факултетима ослањајући се на „Младост", не запостављајући никако остале наше књижевне часописе, моћи ће да спроведу убудуће још ефикаснију борбу против остатака погрешних погледа на књижевност, који се у разним формама јављају ту и тамо. У томе је данас пре свега њихов задатак. Од остварења тог задатка зависи развој и избијање младих талената, од усвајања напредних погледа на књижевност од стране свих младих који се интересују књижевношћу, у многоме зависи у коликој мери ће код нас књижевност играти позитивну улогу у правилном васпитању омладине.

Миодраг ПОПОВИЋ

СРЕЂИВАЊЕ И ОРГАНИЗОВАЊЕ ШКОЛСКОГ ЖИВОТА У БЕОГРАДУ

Прва школска година после ослобођења претставља период заиста великих напора народних власти, наставника и ученика у савлађивању свих тешкоћа, када се у учионицама често пута и без клупа, без најпотребнијих учила и књига обављала настава. Међутим уколико су се опште прилике града сређивале, основни услови за рад наших школа су се побољшали. Оправка 89% свих школских зграда, зашта је утрошено 25,330.000 дин., обнова школског инвентара, изградња нових клупа, катедри и табли, набавка учила и књига претстављају велики успех народних власти у периоду 1945—1947 г. Оправљено је тад 960 старих клупа и 400 табли, а израђено нових: 2.050 клупа, 150 катедри и 100 табли. Сиромашним ученицима подељено је 7.500 књига и 22.400 свезака. Само за огрев школске 1946/47 године утрошено је 4,200.000 динара. Организација школских кухиња је проширила свој рад, јер је то захтевао све већи број деце чији су родитељи укључени у производњу, па је 1946 године радило 17 кухиња у којима се 2889 ученика хранило бесплатно, док је 1945 год. било свега 4 кухиње. Под оваквим условима који су се прилично брзо поправљали и рад је у нашим школама могао да буде све садржајнији, бољи и успешнији.

Међутим, оно што није било могуће остварити у потпуности, због објективних тешкоћа а што је претстављало главни задатак народних власти, суштину народне просвете јесте остваривање Закона о обавезном седмогодишњем школовању. То питање није било лако решити, нити се оно може одједном решити. Мали број школских зграда претстављао је, а и данас претставља главну сметњу у том погледу. Па ни сам распоред београдских школских зграда не може да задовољи ни најосновније потребе правилног извођења наставе. У уском центру на пример има 12 гимназиских зграда, а на периферији свега две. Већ на почетку школске 1945/46 год. Извршени народни одбор је приступио стварању рејонских гимназија, затим створио две нове гимназије, и то једну мушку на VI рејону и једну женску на V рејону, а ове школске године отворена је и једна мешовита гимназија на V рејону. Поред свега тога деца из периферисских крајева Београда, која су завршила основну школу, нису могла наставити школовање због удаљености гимназија. Стога је на почетку ове школске године отворено 10 одељења I разреда гимназија при периферисским основним школама (Карабурма, Душановац, Раковица, Вождовац, Титово Насеље). Међутим како се број ученика нагло повећава (ове године имамо 5000 ученика више у гимназијама, а 2150 у основним школама) проблем школских зграда се још увек поставља; за данашње потребе било би неопходно још 12 школских зграда, да би се настава могла полудневно изводити.

Од ослобођења до данас, у погледу унутрашњег живота школе (наставе, односа ученика и наставника, школе и дома) прилично је учињено. Озбиљно залагање наставника, велика помоћ омладинских организација у васпитним задацима наше нове школе, све веће разумевање и интересовање родитеља за школске проблеме били су битни чиниоци преодолевања и савлађивања навика старе школе и остваривања нове, засноване на принципима народне демократске државе. Од првог дана ишло се за тим да основа данашње наставе буде истина, да се нашој омладини пружи солидно знање засновано на науци. Преко организованих курсева, предавања, стручних конференција, стручних актива и других форми рада, наставници су употпуњавали своја искуства и ревидирали своја раније стечена знања. Од некадашњег рада сваког наставника за себе, који је љубоморно чувао сваку новину у настави да би се пред школским надзорником једанпут годишње похвалио, данас кроз разне форме рада иде се ка колективном решавању свих школских проблема. Успех појединих наставника у проналажењу бољих и савршенијих облика рада дискутује се на заједничким конференцијама, после чега се усваја као заједничка ствар.

Новом духу наших школа у многоме су допринеле омладинске организације. »Организација Народне омладине Југославије, која је израсла у народноослободилачкој борби и прекалила се у њој, претставља један од најјачих васпитних и образовних фактора наше младе генерације, рекао је маршал Тито. Кроз период од две године рада, после извесног лутања и неразумевања наставника и ученика у погледу њихове пуне и стварне сарадње, као и главног задатка омладине, данас се већ не може говорити о успеху једне школе у сваком погледу а да се не узме при том у обзир велики удео баш омладинске организације.

Да би се стање школа у Београду што брже средило, да би се школски живот што боље организовао, најзад да би се у свему могла правилно спровести просветна политика, потребно је још много напора, рада и материјалних могућности. Изградња нових школских зграда предвиђена петогодишњим планом, доградња и оправка већ постојећих зграда умногоме ће олакшати рад наших школа. Већ отпочети радови на изградњи нових школских зграда: једне гимназије на VI рејону, основних школа на V рејону и у Раковици, довршавање радова на II мушкој гимназији у Стаљинградској улици и на IV мушкој гимназији у ул. Генерала Жданова, као и оправке многих основних школа које ће се овог лета обавити, омогућиће боље услове за рад већ у школској 1947/48 години. За правилно спровођење Закона о обавезном седмогодишњем школовању, тог важног задатка народних власти, потребни су још и многи други услови, а с њима у вези постављају се и нови задаци народних власти. Један од првих и основних радова по том питању јесте устројавање картотеке пописа све деце од 7 до 15 година старости, што претставља врло важан корак ка остваривању потпуне евиденције деце о којој се наша народна власт стара да добију солидно основно знање.

Данас када наша земља улази у период индустријализације и електрификације, не могу се ни наше школе замислити без довољног броја учила, наставних средстава и кабинета. Вербалистичка предавања природних наука без употребе очигледних средстава претстављају сада основни недостатак наших школа. Повезивање теорије с праксом, увођење политехнизације у школе, стварање малих радионица у којима ће сами ученици увежбавати стечено знање, постављају пред народне власти велики задатак снабдевања школа свим потребним средствима за експериментисање наставе, а пред наставнике њихову пуну и свакодневну употребу и примену у самом извођењу наставе.

Стварање услова за подизање младог нараштаја, за изграђивање културних и свесних грађана, несебично оданих својој отаџбини — то су велики и значајни задаци који стоје пред нама и нашим властима.

Јелка КОСТИЋ

ОСТВАРЕЊЕ ДНЕВНИХ ПРОИЗВОДНИХ ЗАДАТАКА — ОСТВАРЕЊЕ ПЕТОГОДИШЊЕГ ПЛАНА!

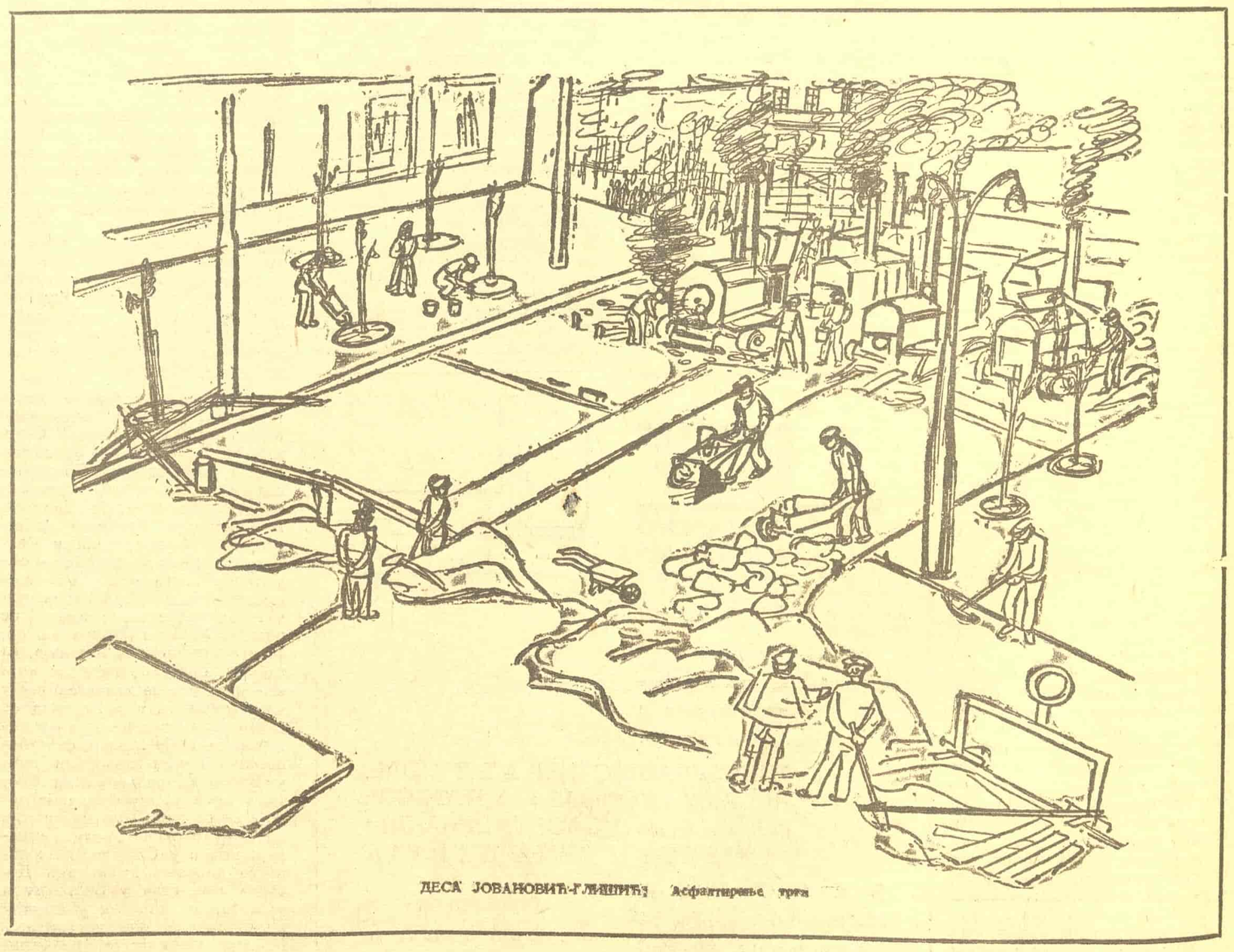

ДЕСА ЈОВАНОВИЋ-ГЛИШИЋ: Асфалтирање трга

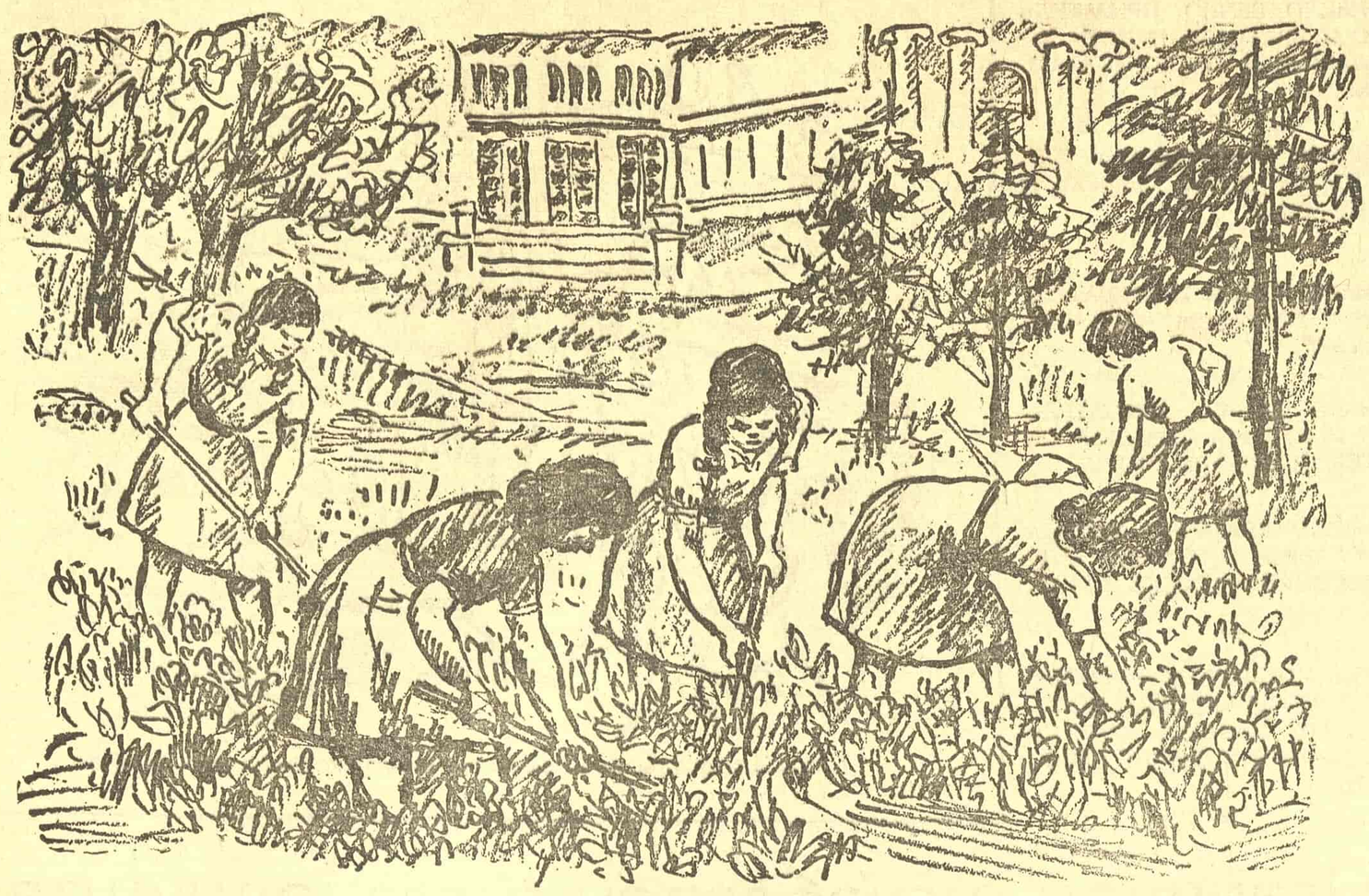

ИВАН РАДОВИЋ Омладинке на Калемегдану

УМЕТНИЧКИ МУЗЕЈ У ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ

Уметнички музеј у Београду располаже богатом уметничком и археолошко-историском збирком. Све збирке, почев од преисториске, преко класичне и средњега века до галерије слика савремених сликара, пуне су изванредних предмета неоцењиве вредности. У њима се налазе: вотивна колица из Дупљаје, код Беле Цркве, која претстављају понос преисториског одељења; глава цара Константина Великог од бронзе са траговима позлате, пронађена код Ниша, глава Ескулапа, ископана у Стобима, као и многе друге вредности из античког доба. Музеј има највећу и најпотпунију нумизматику збирку старог српског новца. Средњевековна збирка садржи јединствени оригинални примерак Мирослављевог јеванђеља из XII века и Душановог законика из XIV века. Поред тога, пуна је дивног накита. Историску збирку украшавају, поред многих заоставштина, и неке ствари из Вукове збирке. Галерија слика садржи најпотпунију галерију слика српских сликара XVIII и XIX века у нашој земљи.

За сва ова уметничка дела и вредности зна мали број људи, научника и ретки музејски стручњаци. Мали број људи зна да ови предмети сакупљени од наших вредних културних радника, могу дати праву слику развоја материјалне културе и уметности, која се развијала на нашем тлу, као и друштвених односа наших народа кроз историју. Разлог је, с једне стране, недостатак просторија за сталне музејске изложбе, а с друге стране, непландски, стихиски рад који је владао како у нашем економском, тако и у културном животу. Разлог лежи и у томе што су музеји служили разним испитивачима и научницима за њихов рад, који су обављали или због славе или науке, а нису радили на томе да плодови њиховог рада и прегнућа доспеју до народа и послуже његовом просвећивању и културном уздизању. Разлог је и тај што су музејске просторије употребљаване за разне изложбе страног сликарства, већином другостепене вредности, а које су служиле у пропагандистичке сврхе.

Иако је већ прошло две године од ослобођења, Уметнички музеј још нема сталне изложбене просторије, да би могао да одговори, сем истраживачко-научном, још и свом другом задатку: да постане центар историске културе и уметности, приступачан широким народним масама, са просветним и васпитним значајем.

Уметничке, археолошке и историске збирке сада се налазе по подрумима и канцеларијама Музеја. Слике нарађане једна на другу, копије фресака такође, уметничке вредности, старине, које су некако преживеле ратне стахоте, сада још увек немају достојно место.

1842 година забележена је као значајан датум у историји културног живота тадање Србије. Друштво српске словесности, које доцније мења име у Српско учено друштво, а затим у Српску академију наука, откупило је нумизматичку збирку владике Лукијана Мушицког, и овим ударило темељ данашњем Уметничком музеју.

Књижевник Стерија Поповић био је тада начелник »Попечителства просвјешченија« — министарства просвете, и на његов предлог од 1844 године отпочело је прикупљање старина по целој земљи, нарочито старог новца за збирку »Српског народног музеума«.

Отада па до најновијег времена, збирке »Српског народног музеума« попуњавале су се даровима појединих родољуба, па чак и поклонима из иностранства.

Од разних књига, повеља, рукописа који су такође пристизали у Музеј, полако се стварала и формирала једна библиотека, Народна библиотека, која се доцније, 1881 године одвојила од Музеја. Године 1901 одвојена је и етнографска збирка у засебан Етнографски музеј.

Године 1863 капетан Миша Анастасијевић, завештао је држави своју кућу — стари Универзитет — у којој је Музеј имао две собе за смештај и магацинирање музејске збирке. Доцније, Музеј се сели у кућу В. Вељковића, на месту где је подигнута зграда Коларчеве задужбине. У тој згради развио се прилично музејски рад. Скупљени су предмети из српске историје и културе, једна збирка страног сликарства и штампан је један каталог. За време Првог светског рата зграда је порушена и многе музејске вредности пропале су у рушевинама.

Историско-уметнички предмети, остали после Првог светског рата, сачињавали су Хисториско-уметнички музеј, који је био смештен у Улици Милоша Великог број 52. Од 1922 године настављан је научно-истраживачки рад и приређено је неколико изложби наших великих мајстора. 1936 године спаја се Музеј са Музејом савремене уметности, основаним 1927 године, и прелази у нови двор под именом Музеј кнеза Павла.

Други светски рат није нанео неке велике штете музејским збиркама. Музеј по ослобођењу мења име у Уметнички музеј, и у славу стогодишњице свога оснивања приређује, 1946 године, Изложбу српског сликарства XVIII и XIX века. То је био у исто време и први додир Уметничког музеја са народом; први пут наши народи су видели какве уметничке вредности крију зидови Музеја.

Ружица НИКОЛАЈЕВИЋ

ТРАДИЦИЈЕ РУСКЕ РЕВОЛУЦИОНАРНО-ДЕМОКРАТСКЕ КРИТИКЕ И ДАНАШЊИЦА

Ни у једној земљи књижевна критика није била на толикој висини идејности, начелности и многостраности као у Русији. Ни у једној земљи књижевна критика није утицала на цео књижевни процес тако моћно као у Русији. Бјелински, Чернишевски и Добољубов одредили су правац руске књижевности у истој мери као Гогољ, Тургењев Гончаров, Њекрасов и Шчедрин.

Утицај и значај класичне руске критике објашњавају се, пре свега, њеним високим теориским нивоом и њеним политичким стремљењима. Бјелински, Чернишевски и Добољубов постали су велики критичари зато што је све њихове мисли, сваки њихов ред потстицала снажна тежња ка ослобођењу поробљених народних маса. Они су били весници револуције и социјализма — утопистичког, наравно, ма да морамо истаћи да је од свих социјалиста — утописта Чернишевски најближе пришао марксизму.

Потпуно је природно то да је баш руска револуционарно-демократска критика с највећом потпуношћу и савршенством разрадила начело друштвене улоге уметности, истакавши да је уметник слуга и вођа народа. »Одузимати уметности право да служи друштвеним интересима, — писао је Бјелински пре сто година, — значи не уздизати, већ понижавати уметност, јер то значи — Лишавати је живље снаге, тј. мисли, чинити је предметом некакве сибаритске насладе, играчком доконих лењиваца. То значи, шта више, убијати је. Најузвишенији и најсветији интерес друштва јесте његово властито благостање подједнако проширено на све његове чланове. Пут ка томе благостању је свест, а уметност може да допринесе свести не мање него наука.« (»Поглед на руску књижевност за 1847 годину«).

Руска књижевност која је прихватила схватања Бјелинског о позиву уметности и уметника служила је идеји политичког и социјалног ослобођења народа.

Реакционарни филистри прошлог столећа, којима су у том погледу слични и данашњи бранioци такозване »чисте уметности«, дигли су галаму. Опирући се напредним погледима Бјелинског, они су почели да тврде да схватање уметности као снаге друштвеног просвећивања и васпитања води одрицању од такозване уметничке специфике, одбацивању захтева у правцу уметничког савршенства. Хор филистара просто је клеветао Бјелинског. Јер велики критичар и правац који је он створио нису смањили, већ су, напротив, повећали захтеве у односу на естетске квалитете уметности. У чланку који је већ цитиран, а који се може сматрати духовним тестаментом Бјелинског, он каже: »Потпуно је несумњиво да уметност пре свега мора да буде уметност, а већ после тога она може да буде израз духа и правца друштва у извесном раздобљу. Ма колико да су дивне мисли које испуњавају песму, ма колико снажно да одјекују у њој савремена питања, она, ако је лишена поезије, не може да садржи ни дивне мисли, ни ма каква питања и само рђаво извршена добра намера да се назрети у њој«.

Реакционарни романтичари који су изишли из Хофманове школе, естетичари ради естетике, али уз то јако забринути за очување доминантног положаја феудалног племства и врло снисходљиво расположени према буржоазији на помолу, много су декламовали о слободи уметности и слободи уметника. Уствари је само узвишена и заснована на одређеној материјалистичкој филозофији теорија Бјелинског и његових следбеника чинила уметника слободним. Напредна теорија и правични друштвени идеал дају уметнику способност да независно процењује најбитније и да стваралачки доприноси доласку боље будућности.

Када је Гогољ био слободан? Онда кад је у »Мртвим душама« и »Ревизору« изложио неумољивој осуди гнусну стварност епохе Николаја првог или онда када се у »Изабраним местима из преписке с пријатељима« одрекао друштвеног смисла његових великих дела и прогласио личности тих дела персонификацијом његових личних, Гогољевих мана? Довољно је само овако поставити питање да би се увидело да је Гогољ — напредни књижевник био заиста слободан уметник, док је Гогољ који је пао у загрљај мистике постао преплашени, од страха уздрхтали слуга господара тадашњег друштва. Ко је био истински слободан стваралац — Њекрасов који је 1856 године издао књигу песама надахнутих идејама Бјелинског и Чернишевског или његови либерални »пријатељи« — присталице »чисте естетике« који су Њекрасова оптуживали због тобожњих »детињарија«, јер његове песме размимоилазиле су се са захтевима царске владе стављеним књижевности? Тим поводом Њескрасов је писао младом Лаву Толстоју: »На овом свету није детињарија само лежање на душеку пуном банкнота напљачканих властитом или очевом руком. Ма какве да су моје песме, ја тврдим да се никад нисам лаћао пера мислећи: шта бих могао написати или како бих могао да нешто напишем, а да испадне што оштрије и либералније. Мисао, побуда које су се слободно појављивале, неостраниво идући за мном, најзад би ме нагнале да пишем. У том погледу ја сам можда вернији слободном стварању него многи други... Све ово говорим зато што не могу да изменим карактер мога писања«.

Служба напредном идеалу, стварање у складу с учењем Бјелинског и Чернишевског чинили су и пре победе револуције књижевника слободним, независним од себичних интереса владајућих класа. Напредна теорија заиста је ослобађала уметникова крила и упућивала лет његовог талента правцем његовог позива и гласа народних маса.

Присталице »чисте естетике« претварали су уметност у звечку, у забаву за врло незнатан круг. Одвајајући уметника од друштва, они су га претварали, у најбољем случају, у отпадника, а већим делом — у непосредно или посредно плаћеног лиферанта разоноћења за празну доколицу ситих и задовољних. Бјелински и Чернишевски намењивали су, међутим, у уметности, и уметнику најпочаснију улогу у друштвеном животу, у историји отаџбине. Прихватање учења критичара — револуционарних демократа обезбеђивало је уметнику љубав и поштовање народних маса.

Чернишевски је казао о томе дирљиве, тачне и бесмртне речи: »Човек уздиже оно што служи његовом добру. Он зове хлеб — »хлеб-отац« зато што се њиме храни. Он зове земљу — »земља-мати« зато што га она храни. Отац и мајка! Сви панегирици ништавни су у поређењу с тим светим именима, све виспрене похвале — то је сама празнина и ништавило према љубави и захвалности коју осећа син. Стога је и наука достојна тог осећања зато што служи човековом добру, стога је и уметност њега достојна кад служи човековом добру. А она чини човеку много, много добра зато што је дело уметника, нарочито песника, који је достојан тог имена — »уџбеник живота«... и то уџбеник који с уживањем користе сви људи, чак и они што не познају или не воде друге уџбенике. Тим високим дивним, благодатним значајем својим за човека треба да се поноси уметност.«

Присталице буржоаске уметности покушавали су, природно, у току целе друге половине XIX века и, шта више, све до наших дана да оборе ауторитет критичара — револуционарних демократа и социјалиста. Ко све није учествовао у многобројним, али пропалим походима против Бјелинског, Чернишевског и њихових следбеника! И Катков, и Дружињин, и Аполон Григорјев, и некадањи словенофили, и декаденти, и акмеисти, и свемогући други претставници декаденције и реакције. Декаденти и реакционари грозничаво су се хватали за свако име — само да би неког супротставили класицима руске критике. Као чувар руске класичне критике појављују се, међутим, народне масе које у XX столећу предводи радничка класа, појављује се Партија Лењина-Стаљина. Имена свих крупних и малих идола декаденције, »чисте уметности« итд., итд. давно су заборављена, док су имена Бјелинског, Чернишевског, Добољубова дан-данји окружена љубављу и општим признањем, док њихово наследство надахњује књижевнике и уметнике у њиховом раду намењеном народном добру.

Традиције великих руских критичара XIX века хране и савремену совјетску књижевност. Совјетска књижевност исто тако не подноси безидејност, безначелност, шупљу дистрактивност. Она одбацује празну игру естетизма ради естетизма. Она исто тако сматра књижевника учитељем и слугом народа. »Најбоља традиција совјетске књижевности, — рекао је А. А. Жданов у свом познатом реферату о часописима »Звезда« и »Лењинград«, — претставља наставак најбољих традиција руске књижевности XIX века које су створили наши велики револуционарни демократи — Бјелински, Добољубов, Чернишевски, Салтиков — Шчедрин, које је наставио Плеханов и које су научно разрадили и доказали Лењин и Стаљин.«

Совјетски књижевници сматрају проучавање наследства великих критичара — револуционарних демократа најплоднијом школом. Она наоружава за стварање нове социјалистичке књижевности, у којој се одражава живот данашњице, која надахњује за данашњи рад и борбе.

В. КИРПОТИН

ЖИВЕО СОВЈЕТСКИ САВЕЗ — ЗЕМЉА СЛОБОДЕ, НАПРЕТКА И СРЕЋНОГ ЖИВОТА РАДНОГ НАРОДА!

Пролеће Србије

На небу облак — птичје крило!
Све друго — сама плавет без краја!
У недоглед теку свеже бразде — било
родности поља мога завичаја.

Натпева трактор намрезгалу шуму,
у чуду граном маше стари дуб.
Од зоре бригада јуриша по друму,
а иза ње, у строј, стаје стуб по стуб.

И све чешће, јаче, из тамне утробе
разбуђене земље, ко поздрав слободи,
одјекује прасак стена што се дробе,
смех лепоте коју наша младост плоди.

Тако на све стране живот током својим
ври кроз њиве, окна, електрични вод...
Србијо земљо, чујеш, ехом твојим
ко звоно звучи сав небески свод.

М. ПАНИЋ-СУРЕП

★ ЖИВОТ И РАД У СССР ★

Срце Сибира

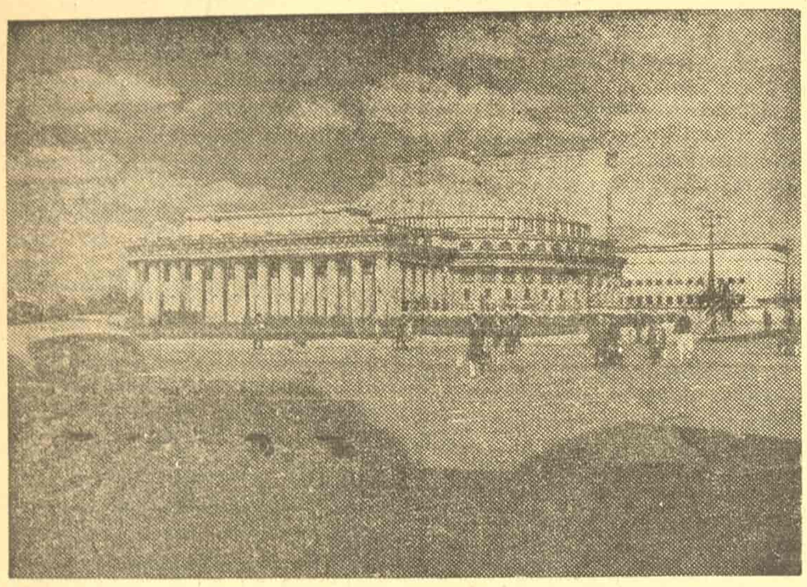

Новосибирск — Државно оперско и балетско позориште

Пролазећи кроз станичну зграду Новосибирска, констатоваћете њене огромне, у правом смислу речи сибирске размере. Нижу се величанствене, богато осветљене дворане украшене сликама и вајарским радовима. Човеку изгледа да тим дворанама нема краја. Велике и лепе станичне просторије за мајке и децу, ресторани и бифеи, пространа одељења за чување пртљага, мноштво благајни, широке степенице, удобни прилази — све то сведочи да се приликом подизања станице рачунало на велики путнички промет. И заиста, више хиљада људи свакодневно пролази кроз новосибирску станицу путујући на исток и запад — према обали Тихог Океана и за Лењинград, за Казахстан и републике Средње Азије, за руднике Кузбаса и Планинске Шорије, за металургиски град Стаљинск који је поникао тамо где сте још пре неколико година налазили само на густу сибирску шуму и мочварно тле.

Новосибирск се налази у центру Совјетског Сибира и с правом се сматра његовом престоницом. Спада међу младе градове Совјетског Савеза, јер није навршио ни педесет година. Тачније речено, Новосибирск нема ни пуних двадесет пет година. Мали и забачени провинциски град Новониколајевск назван је 1925 године Новосибирск и баш од тог времена почиње његова огромна индустриска и општа изградња која се из године у годину све више развија.

Процвату Новосибирска доприноси и та околност што се он налази на великој реци Обу која отвара водени пут према Алтају и северу. Кроз Новосибирск пролази линија ваздушног саобраћаја Москва — Владивосток. Са месног аеродрома сваки час узлећу авиони који везују „срце Сибира“ — тако зову Новосибирск — са сибирским индустриским центрима: Стаљинском, Кемеровим, Прокопјевском и другим градовима.

Новосибирск оставља утисак лепог града чак и зими, у доба великих сибирских мразева. Скоро ником није познато, међутим, да је „срце Сибира“ један од најсунчанијих градова на земљиној кугли. Тмурни дани веома су ретки у Новосибирску. Чак и у данима највећих вејавица сунце снажно светли на видику. Додуше, то сунце нема обичај и да греје, али становници Новосибирска одлично су се прилагодили суровој клими. Они се облаче у дугачке бунде, носе крзнене капе — и то већим делом капе које добро штите уши — и, по правилу, филцане чизме које чине неприметним чак и мраз од 40 степени, а такав мраз претставља у Новосибирску прилично обичну појаву.

Велики град живи интензивним, пунокрвним животом. Не само у главним, већ и у перифериским улицама подигнуте су лепе вишеспратне зграде. У граду има више универзалних магазина. Огромни излози многобројних трговина бацају ноћу снопове светлости на снег. Напредо с аутомобилима, широким улицама јуре саонице. Улице су врло живе и пуне светлости. На главном тргу уздиже се џиновска јелка украшена великим луткама, блиставим лоптама, бонбоњерама, обавијена венцима разнобојних сијалица. Према месној традицији јелка ће стајати на тргу, стално изазивајући одушевљење малишана, све дотле док се снег не отопи и док не гране пролеће.

Зграда оперског и балетског позоришта — значајно дело архитектонске уметности — подигнута је на главном тргу. То је највећа позоришна зграда у Совјетском Савезу (245.000 кубних метара). Новосибирско позориште подигнуто је за време Великог отаџбинског рата, а отворено је три дана после капитулације Хитлерове Немачке. Позоришна сала је ванредно лепа. И онда кад од две хиљаде места нема ни једног слободног (а скоро увек распродају се све улазнице), сала оставља утисак слободног простора — толико она обилује светлошћу и ваздухом. Сала је украшена мраморним киповима у античком стилу. Те скулптуре заузимају цео огромни лук амфитеатра, високо уздигнуте изнад партера оне пружају величанствен призор.

Близу позоришне зграде, у неколико великих грађевина исте архитектуре ради штаб науке у Сибиру — Западносибирско одељење Академије наука СССР. Делатност Одељења обележена је плодним и успешним настојањем да се непосредно и брзо решавају најактуелнија, најважнија питања сибирске индустрије и пољопривреде — а оне се данас развијају темпом који је необично брз чак и за Совјетски Савез.

Индустрија Новосибирска чувена је у целом СССР. Новосибирски заводи израђивали су у тешким и суровим ратним годинама грозно оружје које је уништавало фашистичке трупе. Овде врло интензивно ради Сибирски завод за пољопривредне машине, као и индустрија машина и алата намењених рудницима злата, бродоградилиште, највећа фабрика обуће у Сибиру, комбинат за прераду меса, фабрике хемикалије итд.

И све то у граду у коме се пре тридесетак година једва могло набројати неколико млинова!

Јуриј КРЈУКОВ

★

ЖИВЕЛО ВЕЧНО ПРИЈАТЕЉСТВО И БРАТСТВО НАРОДА ЈУГОСЛАВИЈЕ И СОВЈЕТСКОГ САВЕЗА!

★

ЖИВЕЛО БРАТСТВО И ПРИЈАТЕЉСТВО НАРОДА ПОЉСКЕ И ЈУГОСЛАВИЈЕ

★

ЖИВЕО САВЕЗ И ПРИЈАТЕЉСТВО С БРАТСКОМ ЧЕХОСЛОВАЧКОМ!

★

ЖИВЕО САВЕЗ, ПРИЈАТЕЉСТВО И НАЈУЖА САРАДЊА СА БРАТСКОМ АЛБАНИЈОМ!

★

ЖИВЕЛО БРАТСТВО НАРОДА ЈУГОСЛАВИЈЕ И НАРОДА ОТЕЧЕСТВЕНОФРОНТОВСКЕ БУГАРСКЕ!

★

ПОЗДРАВ СЛОБОДОЉУБИВИМ НАРОДИМА ЗАВИСНИХ И КОЛОНИЈАЛНИХ ЗЕМАЉА КОЈЕ СЕ БОРЕ ПРОТИВ СТРАНОГ УГЊЕТАВАЊА!

★

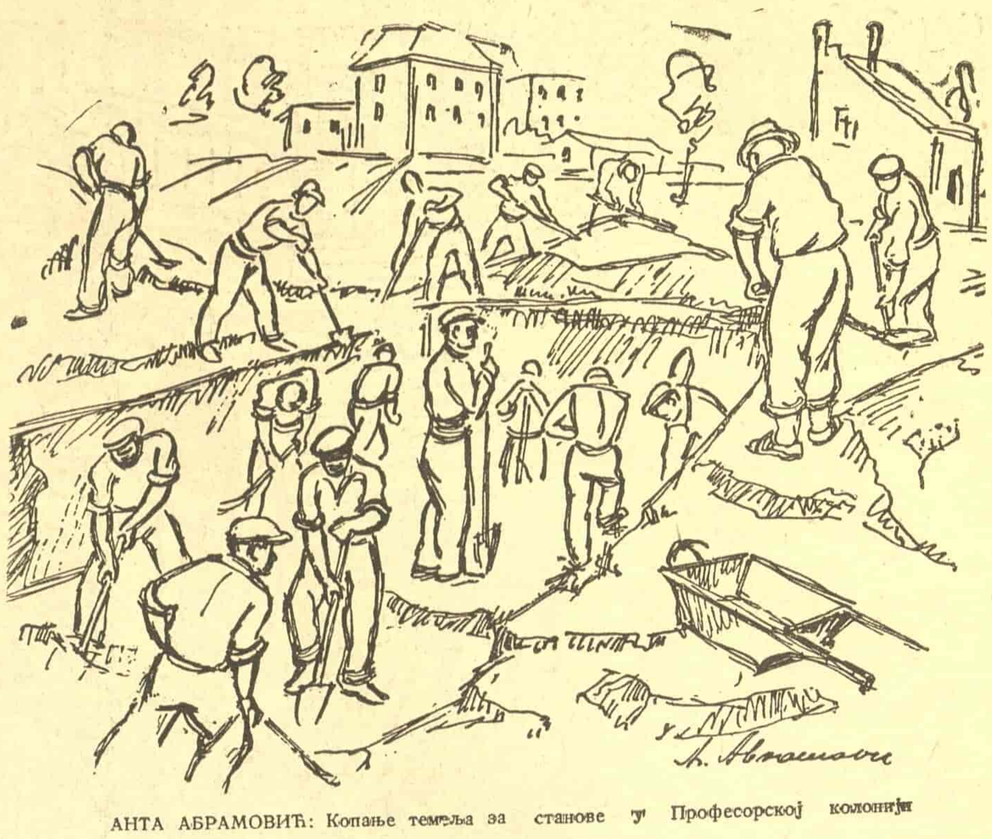

АНТА АБРАМОВИЋ: Копање темеља за станове у Професорској колонији

Планирање снабдевања становништва храном и индустриским производима у СССР

Снабдевање становништва Совјетског Савеза храном и индустриским производима обезбеђује се помоћу свестрано проученог система државног планирања расподеле робе у целој земљи, као и помоћу добро организоване мреже државне и задружне трговине.

Планирање трговине и расподеле робе у целој земљи омогућено је тиме што се у Совјетском Савезу целокупна народна привреда развија по јединственом државном плану који претставља базу тог развоја. Државно планирање у целини се заснива на томе да у Совјетском Савезу влада јединствен социјалистички систем привреде заснован на друштвеној својини оруђа и средстава производње.

Захваљујући концентрацији главних количина робе неопходних за снабдевање становништва у рукама државе, она је у могућности да одреди обим и потрошњу стокова прехранбених и индустриских артикала према реалној намени и да правилно распореди све те количине по целој земљи. Та околност омогућила је, између осталог, да се правилно рационира издавање свих потреба потрошачима за време рата. Нормирање продаје робе морало се привремено задржати и за послератни период услед тога што су последице рата и прошлогодишња суша у низу рејона отежале снабдевање становништва.

Нормирање намирница врши се на основу система карата. Он обухвата целокупно радно становништво (које се не бави пољопривредом), као и лица која ти становници издржавају и децу.

Приликом утврђивања норми издавања прехранбених и текстилних артикала уведена је диференцијација у снабдевању трудбеника разних грана народне привреде. Мајке и одојчад уживају у Совјетском Савезу свестрану пажњу: за труднице, дојиље и одојчад уведена су допунска следовања. Норме следовања које је влада утврдила јесу гарантоване норме издавања прехранбених артикала по стабилним државним ценама.

Нормирање потрошње индустриских производа спроводи се исто тако на основу система карата. За разне категорије трудбеника постоје и разне карте које омогућују потрошачима набавку тих производа, такође по стабилним државним ценама. Обезбеђење становништва према утврђеним нормама издавања прехранбених индустриских потреба врши се на основу општедржавног плана снабдевања.

План израђује Државна планска комисија, а одобрава га Министарски савет СССР. План се састоји од два дела: биланса расподеле робе и плана реализације робе.

У плану расподеле робе утврђују се опште резерве земље за сваки производ засебно. Део расхода у билансу састоји се од три елемента:

1. Вантржишни фонд, у коме се утврђује потрошња свакe робе за индустрију, индустриску прераду, обезбеђење оних лица о чијем се подмиривању стара држава (Армија итд), за извоз и стварање државних резерви.

2. Тржишни фонд.

3. Остатак за завршетак периода обухваћеног планом.

Размери тржишног фонда одређују се, прво, количином робе неопходном за обезбеђење становништва гарантованим нормама снабдевања по картама; даље, у тржишни фонд улази велика количина робе неопходне за стимулирање испорука пољопривредних производа или других видова испорука (дрва, тресет итд.); најзад, у тај фонд улази и роба неопходна за државну комерцијалну трговину — трговину без карата, по нешто већим ценама.

Поред државне трговине, у СССР широко су развијене задружна и пољопривредна трговина. Задружна тела која само производе индустриске артикле или купују пољопривредне производе у селима имају право да их продају по ценама скупљим од стабилних државних цена, али не и изнад цена утврђених од државе за комерцијалне магацине. Колхозима и појединим колхозницима, по извршењу обавезних испорука држави, такође се дозвољава слободна трговина њиховим производима. На тај начин, задружна и колхозна трговина претставља допунски извор за подмиривање потребе становништва у индустриској роби и прехранбеним артиклима.

По одређивању обима тржишног фонда израђује се план реализације робе.

Реализација робе по гарантованим нормама снабдевања пролази кроз трговачку мрежу Министарства трговине, као и кроз трговачку мрежу главних управа за снабдевање трудбеника индустрије.

Према броју лица која су укључена — за снабдевање — у овај или онај систем трговинских установа, издаје се одговарајућа количина нормираних артикала. Индустриска роба и намирнице распоређују се по областима и републикама — према томе где се колики контигент лица налази. Та расподела обухваћена је јединственим планом који се зове: план реализације робе.

Целокупна расподела робе усретсређена је у рукама државе која је у могућности да брзо отклања смањење количина робе у овом или оном подручју. Захваљујући усклађеном систему кретања робе од продукције до потрошача, трошкови се смањују услед смањења броја карика на путу тога кретања.

Сада се врше припреме за укидање система карата и за прелаз на ненормирано снабдевање становништва Совјетског Савеза.

Ј. ЕДЕЛМАН

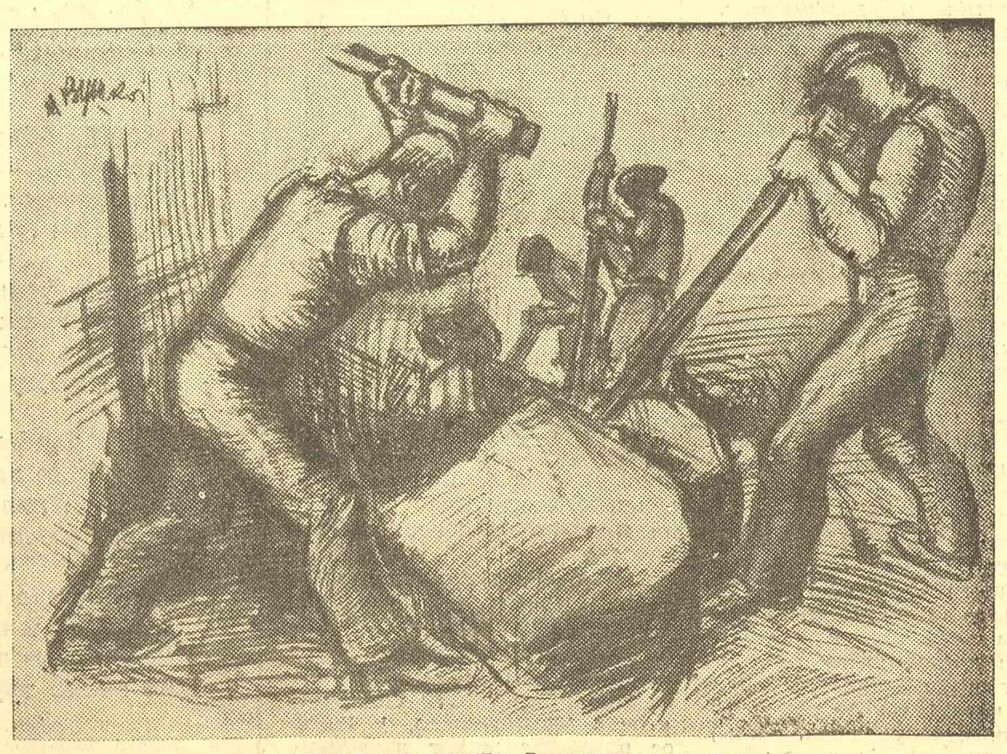

МИЛОШ ВУЦКОВИЋ: Раскрчивање рушевина

Пјесма годишњег у пролеће

Зоро, лиј
росу по лишћу бреза, по трави,
сунце, гриј
јагањце што пасу у дубрави!

Синоћ ми се ојагњила гара:
два близанца с бијелим на челу,
јутрос су у тору заиграла
уз звоњење на овну чактара.

Брује кланци,
затрептале живо брезе бјеле;
зелене се од калца пропланци,
ријеке се с потоцима спеле.

О, сјутра ће овце поплавити
и друмове и зелене паше,
и срце ће још пуније бити
од обиља, од радости наше.

Зоро, лиј
живот у мој тор што с мајем дише,
са данима што снагом пркосе.
О, умиј
шуме брсне што расту све више
и ливада дебеле откосе!

Сунце снажи, сунце топло гриј
дан што пјева о рађању среће,
о освиту што се са њим јавља,
о надању што хтјења покреће,
о животу радости и здравља.

Зоро, лиј
срећу на моје стадо у ливади,
сунце, гриј
живот што се у слободи гради!

Џупус МЕЂЕДОВИЋ

СПОРТ

Од недеље до недеље

Кроз спортске сусрете и догађаје у Београду

Протекла недеља била је у знаку великог нестрпљења за исход сусрета „Партизан“ — „Црвена звезда“. Београд је, разумљиво, био најнестрпљивији. У питању су два тима из Београда, који играју добар фудбал, који мају да реше прво место на табели државног првенства у фудбалу. Треба да се одреди први ПРВАК ДРЖАВЕ ПОСЛЕ РАТА.

Није било могуће одредити овог или оног за победника. Због тога је на стадиону ЦДЈА било 30.000 гледалаца, који су желели да присуствују доношењу одлуке.

И одлука је пала. „Партизан“ је смишљенијом, боље повезаном и технички јачом игром, савладао свог конкурента са 1:0. Иако има да се игра још пет кола, да би се завршило такмичење за првенство државе у фудбалу, ипак је „Партизан“ себи осигурао прво место. Даље борбе одлучиће — хоће ли други по реду бити из Београда, или из Загреба. Борба се од сада води за друго место. „Црвена звезда“ или „Динамо“. Утакмица између ова два претендента играће се у Загребу, као завршна утакмица државног првенства, 8 јуна.

Нови пливачки успеси светског значаја

Опет спорт на води. Последњи тренинг наших најбољих пливача, који се спремају за европско првенство и Балкански шампионат, одржан у базену Државног института за фискултуру у Београду, донео је нова изненађења и велике успехе.

Милославић је на стази 400 метара леђно, поставио рекорд светског значаја, који је бољи од јапанског, енглеског и мађарског. Бољи резултат од овог имају само пет држава на свету.

Церер је поставио други рекорд на 400 метара прсно. Испред овог рекорда има осам држава у свету, због велике конкуренције у овој дисциплини. Међутим, овај успех је бољи од успеха финског пливача, који је био ПРВАК ЕВРОПЕ.

На излучном такмичењу за најбоље боксере у Србији — судија гроги

У Београду су боксовали најбољи боксери из Србије. Излучно такмичење за састав најбоље екипе Србије, која би ушла у састав државне репрезентације у претстојећим борбама за шампионат Балкана. Организација добра. Технички резултати добри.

Међутим, меч се завршио једним инцидентом. У другој рунди пара тешке категорије Мићовић —Боршош, Боршош је снажно, директом, ударио Мићовића. Овај, изгубивши равнотежу, кроз конопац, пада са ринга. Најближи рингу, спречавају његов пад и Мићовић се стабилизује на рингу. Међутим, судија проглашује Боршоша победником.

Публика, незадовољна овом одлуком судије, употребила је руке и судија је био — гроги, добивши низ ударача.

Коментари нису потребни.

Фудбалске репрезентације Београда и Загреба играју у Београду

У склопу прославе Првог маја, на стадиону ЦДЈА, сусрећу се фудбалске репрезентације Београда и Загреба. Загребачки фудбалери, који су у гостовању београдске репрезентације у Загребу, извојевали победу, долазе у Београд.

За овај сусрет у Београду влада велико интересовање, с обзиром на то да Београд и Загреб имају по два друштва у Савезној лиги која су на великој висини.

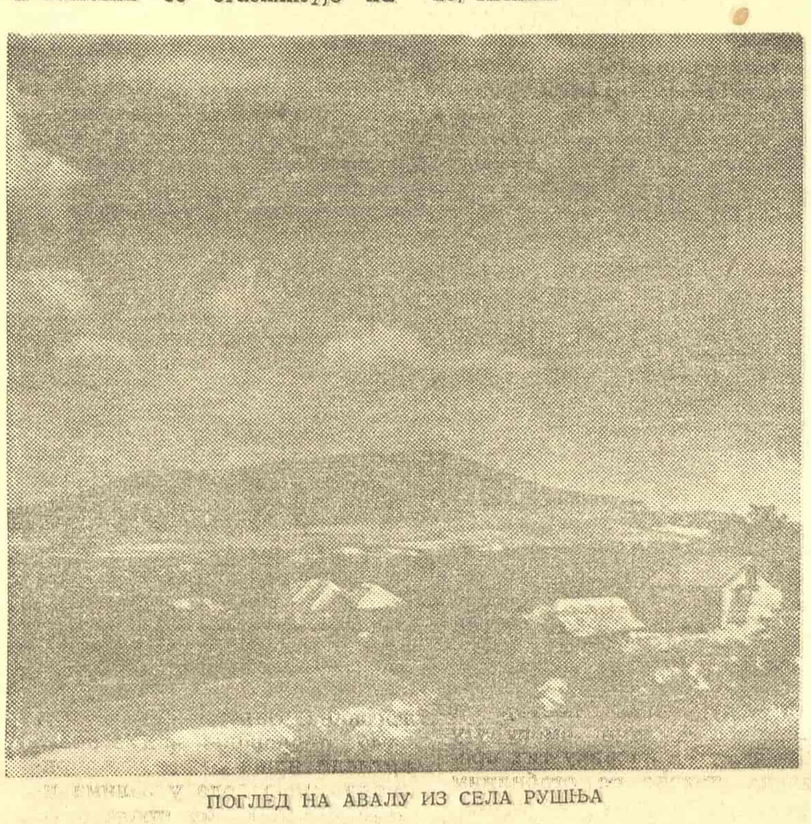

ПОГЛЕД НА АВАЛУ ИЗ СЕЛА РУШЊА

Околина Београда пружа огромне услове за излетништво и туризам

Са наступањем лепог времена даје се могућност радном свету Београда да упражњава једну од најлепших и најздравијих спортских дисциплина. Планинарство је и у класификацији спортских дисциплина, заузело једно од првих места. Могућности које се за излете у даљу и ближу околину пружају Београђанима, заиста су велике. Међутим, не значи да се планинарством могу бавити само спортисти који су на то већ навикли. За радни свет, који има само један дан у недељи слободан, много важнији вид планинарства су излети у ближу околину. Истовремено, ови излети стварају подлогу и за право планинарство. Никада се планинарење не почиње излетима у високе планине.

Користи од ових излета у ближу и даљу околину Београда су за радни свет од велике користи. Људи се на излетима међусобно упознају и готово је правило да се најбољи пријатељи стичу на излетима у планине. Сем тога, одмор који је људима неопходно потребан после напорног шестодневног рада значи несумњиво много. Излети у природу јачају људима радну снагу и њихово здравље. Када се овоме дода и упознавање разних крајева наше земље, природних лепота, културних и историских споменика, онда су користи од излета и планинарења заиста огромне.

Напоредо са излетима у ближу околину Београда, развијаће се и туризам. Туризам ће упражњавати људи за време свог годишњег одмора.

Излете треба спроводити преко синдикалних подружница. А-ли, најбоље је повезивати излете са такмичењима за значку фискултурника, утакмицама и спично. На тај начин постићи ће се двострука корист.

Пре неколико недеља фискултурне организације у Београду покушале су да изведу један такав масовни излет. Међутим, недовољним залагањем и слабим повезивањем са синдикалним организацијама овај покушај није успео.

Да би се излети плански развијали, потребно би било основати при Градском одбору Фискултурног савеза Србије један центар за излете, у коме би се могла добити сва обавештења и који би био главни организатор свих излета. Овај центар регуписао би и излете у разним правцима, да се не би догађало да се на једно место пошаље већи број људи него што би било потребно.

Уопште овај задатак треба да буде заједничка ствар синдиката и фискултурних организација. Правилним радом у том правцу омогућиће се радном свету Београда да свој недељни одмор проведе у природи и да се освежи за напоре који га очекују током недеље.

КОРУШКА ЈУГОСЛАВИЈИ!

Шах у старом Београду

Београд има данас низ одличних мајстора, мајсторских кандидата као и аматера, који ће пре или после постати мајстори. У Београду живи државни ПРВАК др Трифуновић. Београђанин је интернационални мајстор Светозар Глигорић, чије се име ових дана после сјајних успеха на међународном турниру у Варшави прочуло кроз читав свет. Укупно у нашем главном граду има девет мајстора и четири мајсторска кандидата. Београд би сада могао саставити снажну екипу, која би тукла и многе стране државне репрезентације.

Несумњиво да ће се понеко запитати откуда се шах у Београду тако нагло уздигао. За две и по године од ослобођења до данас, благодарећи помоћи народне власти за развитак шаха је много учињено. Доже се утакмице у фискултурним друштвима, синдикалним активима, домовима културе, школама, међу пионирима итд. Тешко је наћи предузеће које нема своју шаховску екипу. Значи, да се шах заиста омасовио, што се планским радом могло постићи за то сразмерно кратко време. Међутим, да се квалитет шаха издигне, треба један дуги период рада. Значи да треба ићи далеко уназад, ако желимо да испитамо основе овако великог напретка; треба изнаћи прве шаховске трудбенике и пионире. Зато ћемо морати заћи у прошли век.

У прошлом веку шах је био ограничен на интелектуалце

Већ средином прошлога века било је доста шахиста у Београду. Углавном су га играли они који су учили школе у иностранству. Међу њима било је и таквих, који су као студенти у страним варошима посећивали тамошње клубове, учествовали на утакмицама, па донекле били упознати и са теоријом. По повратку у земљу ступали су на разне дужности, али нису престајали да негују шах. Обично су се увече скупљали у неком локалу, који би из својих средстава снабдела са неколико шаховских гарнитура. Тај круг шахиста се ширио, па су научили да играју и они који од Земуна или Новог Сада никуда даље нису ишли у иностранство. Званичних утакмица није било, али су често сусрети између најјачих имали карактер првенства. Долазили су играчи и из других места да се огледају са београдским шахистима, као на пример из Ваљева чика Љуба Ненадовић и професор Калман.

Не зна се тачно кад је основан први шаховски клуб у Београду. Једна књижица из 1886 године показује да је већ тада постојао клуб. На корицама стоји: »Правила за играње шаха, издао Београдски шаховски клуб. Београд 1886, штампарија Мат. Јовановића, Кр. Милана ул. бр. 5.« Значи да је шах у Београду раније био организован него у Загребу, где је 1888 образован шаховски клуб и отштампан први правилник.

Крајем прошлога века Београдски шаховски клуб у више махова је пропадао и опет обнављан. Тако је забележено да је поново успостављен 1893 године, али се већ после три месеца услед неких размирица распао. Дуго после тога шахисти су се задовољавали каквом каваницом. Ту би се свако вече скупљали и играли без икакве организације.

О шахистима Београда прошлога века сачувано је врло мало података. Леп материјал имао је у својој архиви шаховски пропагатор адвокат Ј. М. Овадија. Међутим он је 1941 год. пао као жртва окупатора, а са њиме је ишчезла његова велика шаховска библиотека и архива, којима трага нема. Пред рат је обећао да ће о тим шахистима дати занимљиве податке »Стари Београђанин«, али је његова нагла смрт и то омела. Сада је већ тешко прикупити неке детаљније податке, али ће се можда ипак штошта наћи.

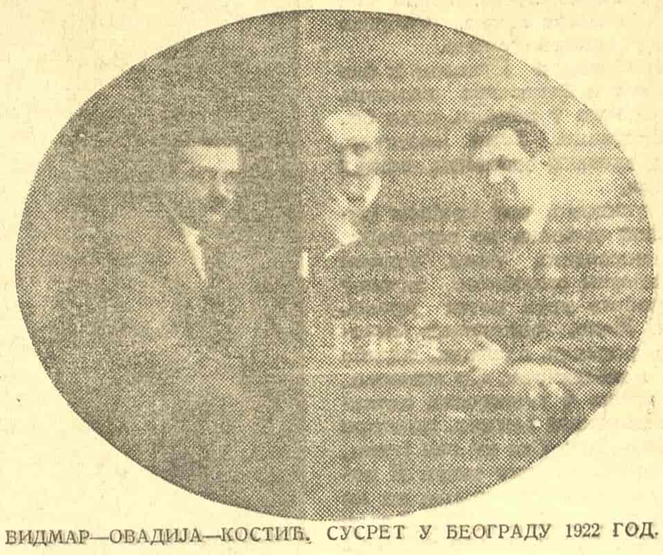

ВИДМАР—ОВАДИЈА—КОСТИЋ. СУСРЕТ У БЕОГРАДУ 1922 ГОД.

Кавана „Париз“ као средиште шахиста

Почетком овога века шахисти су се скупљали код Боторића — кавана »Париз«, где је било шест шаховских гарнитура. Најјачи играчи су били професор Светислав Вулићевић, адвокат Блажа Барловац и адвокат Овадија. Вулићевић је био некад претседник једног шах-клуба у Паризу, где је имао прилике да се огледа са најбољим француским шахистима. Његове две сачуване партије показују да је био добро упознат и са тадашњом шаховском теоријом. По повратку у Србију он је популарисао шах у сваком месту у коме би боравио са службом. Он није ишао на међународне турнире, али је био ипак понос српског шаха. Када би неки јак шахиста дошао у Београд, за партнера би му био редовно постављен Вулићевић. Зна се да је већ крајем прошлога века с успехом играо против интернационалног мајстора др Ное, који је неко време живео у Војводини. Побеђивао је и одличног шабачког шахисту лекара др Винавера, синовца некад чувеног интернационалног мајстора.

Најјачи конкуренти Вулићевићу у Београду били су Блажа Барловац и Овадија. Али било је и других шахиста, који су за оно време сразмерно доста добро играли. Међу редовним посетиоцима шаховског круга каванс »Париз« били су директор гимназије Срета Стојковић, професор Универзитета Милан Андоновић, књижевник Драгиша Станојевић, војвода Блажа Петровић-Његош, Сава Карамарковић, саветник Јован Несторовић, Илија Ђукановић и други. Турнира није било, али се водило рачуна ко кога побеђује и постојала је нека врста ранг-листе.

Било је такође шале и задиркивања. Много су љутили Барловца када би губио партије са Вулићевићем, који му је био далеко надмоћан. А Барловац је желео да буде први у шаху. Једно вече шахисти су наговорили Илију Ђукановића да престане да игра чим праву партију добије са Барловцем. И заиста, Ђукановић је запео и успео већ прву игру са Барловцем да реши у своју корист. Када је партију добио, Ђукановић је победоносно рекао: »Е, даље вечерас не играм! Хоћу за данас ја да останем мајстор!« Узалуд је Барловац кукао и кумио да играју даље. Када је видео да од даље игре нема ништа, Барловац се подигао и мрко добацио свом победнику: »Да знаш, никад више с тобом нећу играти шаха!« Ђукановић се осмехнуо и поновио омиљене Барловчеве речи када би добијао: »Пошетала Јана до Калемегдана!« Међутим, Барловац се озбиљно наљутио и поред свег наговарања више није хтео да игра са Ђукановићем.

Уз шах су често вођени научни и други разговори, а неки пут и политички. Једном приликом неки од партнера узео је краљицу у руку да је стави на извесно поље, али је одмах видео да то не би било добро. Млатарао је збуњено њоме над шаховском таблом не знајући где да јој нађе повољно место. Његов партнер, који је као противник Обреновића био стављен у пензију, добацио је: »Шта је крећеш као да је у благословеном стању!« — То је била алузија на тобожње благословено стање краљице Драге Машин. Присутни су се готово сви разбегли, јер је за суседним столом, претварајући се да чита новине, седео полициски агент.

Овадијин рад на подизању шаха

Пред балкански рат својом шаховско-публицистичком делатношћу почео је све више да се истиче Ј. М. Овадија. Најтеже му је било да оствари једну редовну шаховску рубрику у дневном листу. Редакције тадашњих листова пристајале су да уведу рубрику, али су тражиле да им Овадија то плаћа по цени огласа! Узалуд је истицао као пример многе чувене европске листове који имају сталне рубрике. На једвите јаде успео је да у једном дневном листу успостави шах-рубрику, али наравно бесплатно. То је од њега била велика жртва јер се он, оптерећен породицом, стално борио са материјалним тешкоћама.

Овадија је у оно доба много радио и на организацији шаха. У договору са др Винавером, који је у Шапцу основао шаховски клуб, започета је 1905 год. дописна партија Београд — Шабац, која је у знатној мери заинтересовала овдашњу шаховску јавност. Приређивао је такође и друге разне утакмице и често посећивао шаховске кругове у унутрашњости. Његова шаховска рубрика доносила је исцрпне вести о тадашњем светском прваку Ласкеру, о великим иностраним утакмицама, а објављивао је и проблеме Одлазио је у иностранство када су државни шаховски турнири и успоставио срдачне везе са шаховским претставницима других земља У готово свим тадашњим светским шаховским адресарима, Србија је заступљена именом Овадије.

Као партнер Овадије је био врло пријатан и сви су се отимали са њиме да играју. Волео је отворене игре у којима брзо долази до заплета, а нарочито је уважавао лепе комбинације. Ценио је духовитост и уметност у шаховској игри. Међу његовим некад популарним и разноврсним шаховским књижицама истичу се »Најдуховитије комбинације из партије П. Морфија«, »Бриљантне комбинације знаменитих шаховских мајстора«, »Шаховски проблеми у два потеза« итд. Све те књижице отштампао је Овадија после првог светског рата, јер је тада имао читалачку публику не само Србије, већ читаве Југославије.

Значајно је и учешће Овадије у оснивању Светског шаховског савеза »ФИДЕ«, који је остварен на конгресу у Паризу 23 јула 1924 год. Протокол су потписали претставници петнаест земаља, међу којима Овадија за Југославију.

Да би што више дао потстрека развоју шаха у Београду, као и читавој земљи. Овадија је у току од 1920 до 1930 доводио читав низ страних мајстора. Тако је 1921 гостовао Мароци, 1922 Мизес, 1925 бивши светски првак Ласкер, 1926 Кмох, а крајем 1930 светски првак Аљехин. На симултанкама и другим приредбама наши шахисти су имали тада прилике да се огледају са најбољим светским мајсторима. Када је Ласкер боравио у Београду, Овадија је са њиме у шаховској сали некадашњег Гранд-хотела одиграо једну слободну партију. На огромно одушевљење посматрача Овадија је постигао добивен положај. Нажалост, у последњем тренутку Овадија је учинио грубу грешку и тако му је лепа победа неклизнула из шака. Партија је била веома занимљива и објавили су је у оно доба многи страни шаховски часописи.

Вредни пажње су били и Овадијини покушаји да се оствари меч Ласкер — Видмар, као и турнир четворице: Аљехин — Капабланка — Ласкер — Видмар. Иако је имао начелни пристанак ових мајстора Овадија је морао да одустане од те замисли, јер се није могло наћи материјалних средстава.

Данас Овадије нема међу живима. Ускраћено му је да види плодове свога дугогодишњег рада. Није му дано да ужива у великом развоју нашег шаха као и у успесима београдских мајстора, нити да дочека доба када ће власти указивати пуну пажњу и помоћ шаховском покрету. Истрајним радом на унапређењу шаховске вештине наши данашњи трудбеници најбољу пошту ће одати како Овадији, који је такорећи живот свој посветио шаху, тако и његовим претходницима, чија су имена знатним делом отишла у заборав.

Озрен НЕДЕЉКОВИЋ

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

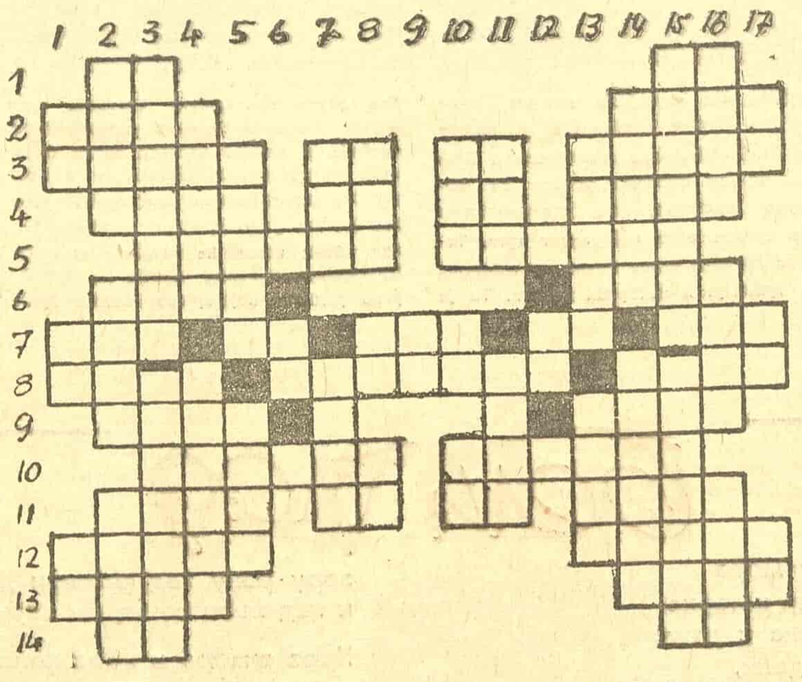

Хоризонтално:

1) Иницијали великог руског писца сатиричара, иницијали нашег познатог новинара; 2) Име сликара Караматијевића, добијају се једињењем база и киселина; 3) Драмско приказивање уз пратњу музике (пети падеж), латинско слово азбуке, два различита слова, надгледник радова на грађевини; 4) Бог рата (из грчке митологије), творац великих дела, мера за површину, шљам људског друштва; 5) Часописи, чувено Шекспирово дело; 6) Пузи, грчка омладинска организација чији чланови учествују на изградњи пруге Шамац—Сарајево; 7) Творац нашег правописа, показна заменица, овамо, коњ, римски војсковођа из IX века; 8) Ода, величанствени празник трудбеника широм света, наш највећи пријатељ и савезник у рату и миру; 9) Превозно средство, прво слово азбуке, сугласник, главни град Италије (трећи падеж); 10) Прорицати судбину, генијални композитор опере »Тоска«; 11) Језеро у Италији, мера за електричну енергију, Морово (француски), није редак; 12) Морска риба, скуп географских карата; 13) Цвет, ишта (народни израз); 14) Иницијали нашег књижевника, треће слово азбуке и самогласник.

Вертикално:

1) Река у Ломбардији: 2) лична заменица, два сугласника; 3) морска животиња, заштитница уметности, један од проналазача атомске енергије; 4) претседник Президијума Врховног совјета СССР, омиљени руководилац наше омладине; 5) светао круг око главе светаца, козачки вођа; 6) свитање, острво; 7) свеза. узвик при скакању, предлог; 8) наш познати сликар, наше мушко име; 9) облик глагола умети, ономатопеја псећег гласа, заменица; 10) лична заменица; 11) врло омиљен спорт, човек (француски), предлог; 12) врста папагаја, река у Манџурији; 13) сугласник, узвик бола, двадесет осмо слово азбуке; 14) елан, главни град Летонске ССР, 15) турско пиће, бљеснути; 16) министар спољних послова СССР, чувени совјетски шахиста; 17) сомот, облик глагола насути, личност из народне песме; 18) иницијали великог руског сликара, два иста слова, себе.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Хоризонтално:

1) Гончаров, етр, ударници; 2) оба, сим, ореол, ору, сер; 3) јо, фес, Шверник, Жак, са; 4) аршин, зао, он, ил, нацак; 5) Нил, Бил, ар, тром, Лир; 6) зид, понире, Бајкал, Пек; 7) ок, п, акта, ла, аве, б, це; 8) в, хор, ар, ре, иње, вод, ј; 9) карма, алабама, алкар; 10) шаље, те, обала, ам, анам; 11) уми, кале, ено, плот, спи; 12) Тинторето, е, Покришкин; 13) оникс, моло, Лада, моаре,

Вертикално:

1) Гоја, зов, шуто; 2) оборник, камин; 3) на, Шид, хаљини; 4) ч, фил, поре, тк; 5) Асен, п, рм, кос; 6) рис, боа, атар; 7) ом, Зинка, елем; 8) в, шалитра, ето; 9) ово, ра, ло, ол; 10) ере, ае, рабе, о; 11) терор, Лебане; 12) рони, ба; ало, л; 13) Ли, та, има, па; 14) у, Кирјања, под; 15) до, локве, алка; 16) арж, мае, амор; 17) Руан, л, вл, тим; 18) н, кал, Бока, шо; 19) ис, цип, Данска; 20) Цесарец, рапир; 21) Ирак, кеј, мине.

ЖИВЕО НАРОДНИ ФРОНТ — СНАГА, МОЋ И НЕЗАВИСНОСТ НАШЕ ДОМОВИНЕ!

20 октобар

Београд у јутарњим часовима

Свиће. Прво јутарње бледило појављује се над градом. Над кућама тешка црна магла, измешана са прашином, чађи и димом. Улице пусте, рекло би се да је живот замро. Фабрике очекују одморне смене.

Над Савом и Дунавом и око сремских и банатских равница, које се виде у даљини, лака бела измаглица. Вода светлуца, изнад високих димњака, ваздух трепери.

По улицама, око крајњих аутобуских станица, по периферским насељима, пред задњим трамвајским станицама, почињу да пролазе први ретки пролазници. Жене, омладинци, омладинке, радници, поштари, службеници, железничари. Са завежљајима хране у радничким оделима, са мрљама зејтина, поштари са качкетима. Сви су они јутарњи весници великог рада. И река људи, која се спрема да се излије у фабрике, предузећа и установе, слива се око трамвајских и аутобуских станица.

Пре 4 часа пред Градским саобраћајним предузећем велика живост. Бука и шкрипа точкова, звоњење трамваја и аутобуса. Кочничари, скретничари и кондуктери ужурбано се довикују. Спремају кола која ће се разићи и примити људе из свих крајева града, људе са својим бригама, невољама и радостима, људе који стварају историју једнога дана. „Тројка", „шестица", „седмица", „деветка". Аутобуси за Душановац, за Земун, за Дедиње... Њих већ очекују многи људи по Карабурми, Душановцу, Чукарици, Булбулдеру, Лекином Брду, Бањици, Цветковој Механи и Старом Ђерму... Довикују се кондуктери и кочничари. Сањиви скретничар намешта скретнице. Први трамваји одлазе.

Аутобуске и трамвајске станице оживеле. Људи се сакупљају. Жене, раднице, радници, омладинци и омладинке. Неки једу последње залогаје доручка. Први сусрети на улицама, поздрави, стисак руке. „Како са здрављем?" „Шта се код вас ради?" Реченице кратке, отргнуте из догађаја јучерашњег дана, из мисли и брига са којима људи почињу нов дан.

Људи се полако, неприметно открављују. Нестаје поспаности. Радник са изборанim лицем и живахним очима, са осмехом прича како више мрзи будилник него ишта друго на свету. Осмеси, разумевање и шале. Радница текстилне фабрике пребацила је норму. Стари железничар кад устане посваћа се са женом. Неће да се дигне на време. Сад је већ прошла љутња — збија шале на свој рачун.

Омладинка тихо певуши. Јуче су у њиховој фабрици радили за Пругу — и певали. Брзо је прошло време. А друга је извршила обавезу. Неки читају јутарња издања листова. Конференција министара спољних послова, Немачку треба онемогућити да поново угрози свет. Полако климају главом. Мајке са осмехом причају својој деци. Неке су их оставиле код куће, а неке у обданишту. Млађа жена прича о најмлађем детету које има већ годину и по дана. Већ брбља, купила му је играчку. На крају реда здрав смех.

Пристижу људи. Ужурбано корачају да не задоцне. Ако не ухвате први трамвај закасниће на посао. Издалека звоне трамваји, трубе аутобуси. Главе се окрећу — ево га долази.

И редови људи улазе у трамваје и аутобусе. „Полако, људи, не гурајте се, сви ћемо стићи". „Здраво, нисам те ни видео, заспао си". „Како породица, поздрави све". „По подне имамо конференцију, Стева ће опет бити ударник."

Кондуктери с муком излазе на крај. „Пођите напред, молим вас". Тискање, узвици, испрекидани делови разговора.

Улице оживеле. Бруји мотори трамваја, ево и последње станице. „Славија". Разилазе се у свим правцима. Чекају „тринаестицу", „тројку", „двојку". Да испуне предузећа, да покрену машине, да почне рад у установама, да почне још један дан разноврсног живота великог града.

По станицама се разилазе људи у разним правцима. Они су пробудили град, његове улице, предузећа, фабрике и школе. Сирене су отегнуто заурлале. Одјеци се губе изнад кровова кућа.

Велики град почиње да живи. Осам часова. Кренуле су већ машине, захуктали стројеви, заплупали чекићи по радионицама.

Нови дан. Велики град је почео да дише.

Филип АЋИМОВИЋ

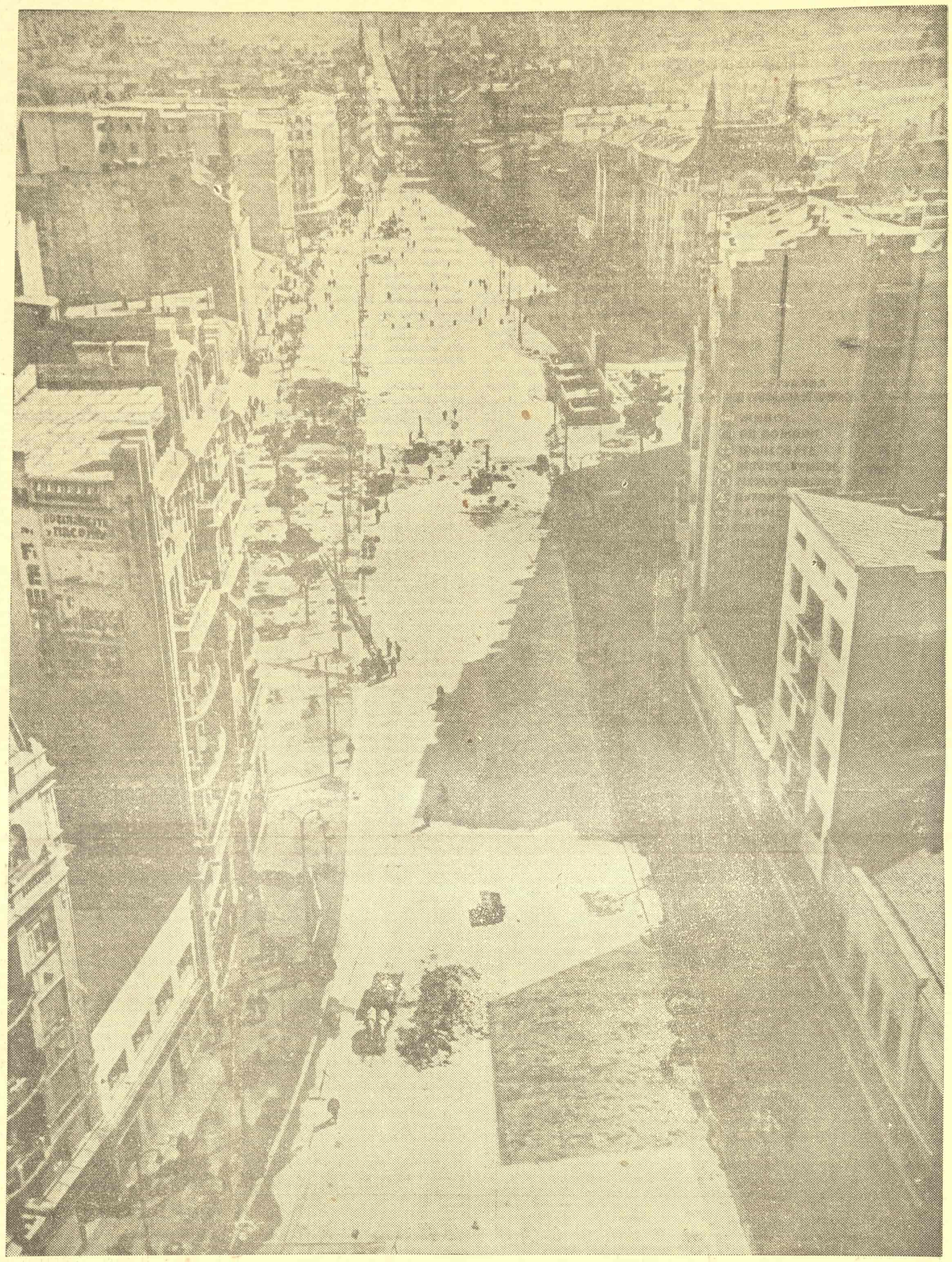

Изграђивање Теразија отпочело је 1860 године. Од неутабане пољане, пуне блата око водомера, Теразије су првипут 1860 године претворене у пијацу на којој се продавало поврће. Уколико се број становника повећавао и Београд претварао у главни град државе, утолико су Теразије почеле да мењају изглед. Никли су први травњаци поред плочника. Са усавршавањем саобраћајних средстава, модернизовао се и изглед овог централног трга. Теразиска чесма уклоњена је 1912 године а на средини улице никли су скверови који су омогућили лакше кретање првих трамваја и моторних возила. То је био други преображај Теразија које су до 1947 године задржале такав облик. Данас је Београд модеран град, па је ради што бољег решења саобраћаја и лепшег изгледа града било неопходно да се изврше коренite измене центра града. Никада се у Београду није тако ужурбано и са вољом радило као приликом овог трећег преуређења Теразија. Већ данас после једног месеца рада проблем Теразија је решен и овај велики трг добио је онакав облик какав ће најбоље одговарати потребама главног града републике. Првомајска поворка проћи ће преко новосаграђеног трга захваљујући напорима радника који су свој велики празник увеличали још једном радном победом

Изградња првог Дома културе

у Београду

Четврти рејон са својих 58.000 становника претставља сам за себе читав град, већи од сваког у унутрашњости Србије. И тај велики град није имао ни једну дворану у којој би се могле одржавати културно-просветне приредбе. Удаљени од центра града, где су углавном смештене све културне установе, становници Четвртог рејона морали су, нарочито ноћу, дуго да пешаче ако би хтели да присуствују некој биоскопској претстави, предавању или концерту.

Потреба да се на рејону направи једна дворана за културне и политичке манифестације била је искрсла свом силином. Због тога је одлучено да се подигне једна зграда која ће бити средиште културно-просветног рада. И тако ће на Четвртом рејону од 1 маја почети изградња Дома културе, који је у исто време и први Дом културе који се гради у Београду. По плану, дом ће се изградити у комплексу зграда Трећег београдског трга код »Црвеног крста«, који има да буде у будућности, центар Четвртог рејона. На овом тргу, према предвиђеном плану изградње Београда, биће подигнут један синдикални дом, зграда за Народни одбор и зграда за Народни фронт Четвртог рејона. А за сада, у Дому културе биће смештен и Фронт и АФЖ и омладина Четвртог рејона.

Дом културе градиће се на празним плацевима између улица Саве Ковачевића и Крајинске. Он ће, иако у малом, претстављати за становнике не само Четвртог, него и Петог и Шестог рејона, оно што је Коларчева задужбина за становнике центра Београда.

По пројекту, централна зграда дома има четири спрата. У приземљу је билетарница где се купују карте било за биоскопску претставу било за позориште. Са купљеном картом улази се у вестибил из кога се иде с једне стране у фоаје пред биоскопском салом, а с друге у фоаје пред позоришном салом. Биоскопска сала имаће око 700 седишта. У њој ће се одржавати сталне претставе, као и по другим биоскопима. Позоришна сала са покретним седиштима, бином, галеријом и потребним просторијама за глумце служиће у исто време за конференције, предавања и рејонске приредбе. У приземљу биће читаоница са библиотеком где би, чекајући почетак претставе, публика могла да чита и прегледа дневне листове и часописе. На спратовима биће мање просторије за уже конференције, кружоке, разне курсеве, као и просторије за Фронт, АФЖ и омладину. Поред тога предвиђене су и мале сале за изложбе, као и сале за друштвене игре, шах, стони тенис итд.

Овај дом ће у правом смислу претстављати Дом културе, у коме ће моћи да се развија интензиван културни, просветни и политички рад целог овог великог насеља Београда.

★

Биоскопске летње баште

Са првим топлим данима број приредби у граду се смањује, позоришта се затварају, а биоскопи се празне. У току лета наступа »мртва« сезона; летње жеге утичу да се и број посетилаца филмских претстава знатно смањи. Главни разлог је затворен, загушљив и топао простор.

Данас, када филм служи радном човеку не само као средство разоноде, већ и као окрепљење за даљи рад, отварање летњих башти за приказивање филмских претстава од великог је значаја. Схватајући културне потребе радног народа, ИНО предузима оспособљавање трију летњих башти у којима ће се грађани, радници и намештеници освежити и разонодити, гледајући одабране и лепе филмове.

Бели град

Као лађа на таласу мора
са заставом на врху катарке
кроз дворед година и дана,
који лета и јесени дели,
свеж к'о млада багремова грана
и под снегом бела грана бора —
непобедив, град путује бели.

Он пркоси и копљу и стрели
(копља римска и стреле татарске!)
и оштрици мача — јатагана,
шиљку коца у руци џелата,
и убојној ђулади и глади,
и стегнутој омчи око врата,
и походу крвожедне звери
и поздравља као соко млади
у планини у рађање дана
кликтајем из раздраганих груди
зору рану кад рашири двери
и кад небо пожаром заруди.

Кроз вихоре и кроз непогоде,
— ноћи брига, тамница, верига
и у ноћи дозиви из тмине —
и кроз јутра сунчана и бела
у грозници буна и подвига,
јутра бела, свежа, распевана
плови бели град, танана јела,
прав к'о јела на врху планине.

И високо заставу слободе
диже, горе, да се завијори
са бедема града са две воде
и да с песмом, што се раздрагана
до у небо нашом земљом ори,
буде поздрав сваког дана зори
у бескрајном дворореду дана.

Гвидо ТАРТАЉА

Уредништво и администрација Влајковићева 8, телефони: 23-003 и 20-443. Штампарско предузеће Народног фронта Србије. Одговорни уредник М. Панић-Суреп Чек. рач. 10-313-212. Пошт. фах 53